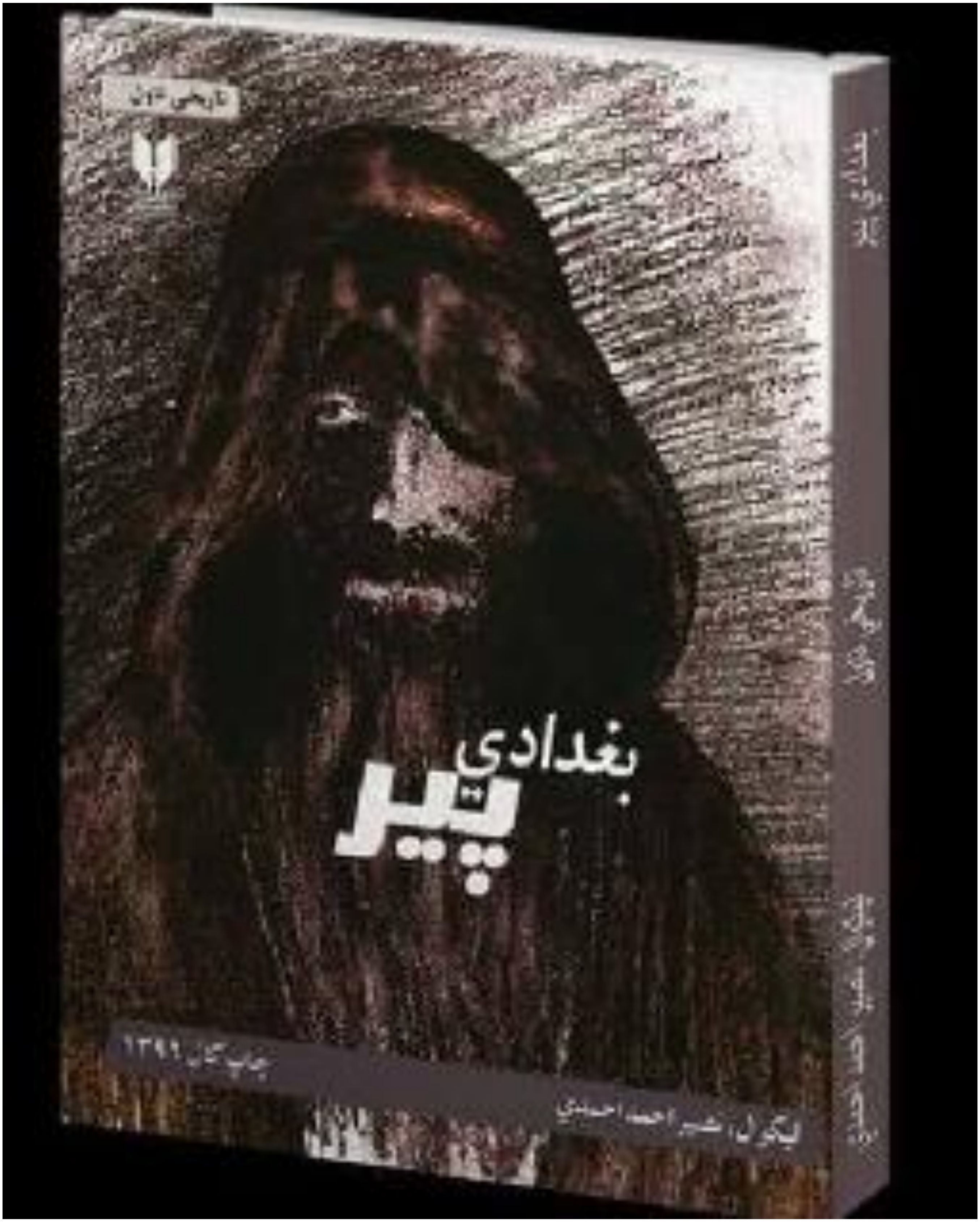

Download from: aghalibrary.com

لارا اوتو کړې جامې په بکس کې کېښودې، ویې ویل:

_سوزان، څه فکر کوې؟! د پوهنتون اووه ورځې رخصتي دې په دومره سترې سفر ارزي؟!

څوانې نجلۍ ریموټ ور واخیست، تلویزیون یې مړ کړ، ویې ویل:

_تر دې ډېره رخصتي نه لرو، ښه ده، څو ورځې به د لندن له شور ماشوره لیرې یو.

لارا ناره کړه!

_ټامه!

غوږ یې ونیو، څه یې وانه ورېدل. لور ته یې وکتل، ویې یل:

_ورور دې چېرته دی؟!

سوزان کړکۍ ته ودرېده، له پورته یې لاندې وکتل، پلار یې د واګون موټر پر سر د لرګې وړه کیشتۍ تړله.

ویې ویل:

_مخکې یې موټر پاکاوه.

لارا د بکس ځنځیر کش کړ.

سوزان پر زېنو کښته شوه، د باندې ووته، لمر پوست لګېده، نرې باد د ونې ببرې پاڼې خوځولې.

Download from: aghalibrary.com

سوزان یودم چیغه کړه، منډه یې واخیسته، لیرې ودرېده. په خشکه یې وویل:

_پلاره، تر اوسه لا یخني ده!

له عمره پوخ سړي د موټر مخکینۍ شیشې ته د اوبو پایپ نیولی و، خندل یې....

سوزان پر خپله غاړه لاس تېر کړ، ګوتې یې لندې شوې، ټټر ته یې وکتل، لوند و. د ونې له سیورې لمر ته شوه.

ویې ویل:

_پلاره! ټام دې نه لید؟

سړي زېر زمینې ته اشاره وکړه.

سوزان ورغله. ژېړ ګروپ بل و، د زېر زمینې په بل سر کې ټکا خته. تر زړو کوچونو تېره شوه، پښه یې له بایسکل سره ولګېده، پر ولاړو کارتنونو یې لاس تکیه کړ، د وښو د رېبلو د ماشین له سره یې د مخ نقاب ور واخیست، نقاب اوږدې سرې داړې درلودې، سترګې یې تر غوږونو پرې وې.

نقاب یې خپل مخ ته ور واغوست. ارام ګامونه یې واخیستل، مخکې لاړه، ورور یې د لرګي په یوه لوی صندوق کې څه لټول.

سوزان ملا کړوپه کړه، وغرېده.

ټام ور ونه کتل.

Download from: aghalibrary.com

د سوزان د تندي نرۍ ګونځې سره ورغلې:

_ونه ډار شوې؟!

ټام وویل:

_د کرکټ په توپ پسې ګرځم. میاشت مخکې مې په همدې صندوق کې لید.

سوزان وخندل:

_په دومره جنجال نه ارزي!

_ارزي، له کرکټه پرته مېله، نه مېله!

سوزان ډاروونکی نقاب لیرې کړ، پر یوه کارټن کېناسته.

ټام وویل:

_ایرلنډ مې نه خوښېږي، کاشکې مو یوه اوونۍ همدلته په لندن کې تېره کړې وای.

سوزان ودرېده، درب شو، سر ته یې لاس ونیو، له پورته د لرګي کوچینی صندوق راولوېد، پر ځمکه ولګېد، پورتنۍ تخته یې ببله شوه.

ټام چیغه کړه!

_پام !

سوزان کېناسته، له ځمکې یې کوم شی راپورته کړ، ګروپ ته یې ونیو، ویې ویل:

Download from: aghalibrary.com

_مډال!

ټام په بېړه ور وکتل، مډال يې د خپلې خور له ګوتو وايست، ورو يې وويل:

_د ژېړو دی، ورته وګوره، څه پرې ليکل شوي! د انګلستان د ملکې مډال : ۱۹۳۵ م کال.

سوزان وويل:

_اوس ۲۰۱٦ کال دی، مانا يواتيا کاله يې وتلي دي!

ټام پرمخې پروت صندوق په بله خوا را واړاوه. يوه پنډه، زړه کتابچه ترې ولوېده. سوزان کتابچه ور واخيسته، ور پو يې کړل، ويې ټوخل. د کتابچې پر پوښ يې څنګله تېره کړه، شونډې يې وخوځېدې:

بغدادی پير

ډېوېډ جونز.

سوزان د کتابچې ځای ځای پاڼې واړولې، يو ځای ليکلي و:

...يوې مرغۍ ته مې وکتل، د ستونې سپينې پستې بڼکې به يې وپړسېدې، اخيستې هوا به يې په خواږه غږ بدله شوه.

بوډا په بېړه وويل:

_خوښه دې شوه، ارزانه ده؟!

ومې ويل:

Download from: aghalibrary.com

_نه....

یودم یې بې غاښونو خوله خلاصه شوه، په خوند یې وویل:

_ها! خو سم وو ایه چې کوتر باز یې!

سوزان یوه بله پاڼه واړوله:

...امان الله خان وویل:

_ناوخته ده،وار له واره به د مطلب خبره راواخلم، الن مایک پېژنئ؟!

ټوخي واخیستم، له خولې مې چایو داره وکړه. پیاله مې پر مېز کېښوده. بخښنه مې وغوښته. ژر مې له جېبه سپین رومیال را وایست، د خپلې کورتۍ د ټټر پر لنده شوې برخه مې تېر کړ. سفیر ته مې وکتل، په لاس کې نیولې پیاله یې لړزېدله....

د کتابچې په بله پاڼه کې لیکلي ول:

...یودم مې ډېر خندی واورېد، یوه کوچیاني غږ وویل:

_پیر صېب خو له خپلې ک ... خبر نه دی، پرتوګ یې په چپه خوا اغوستی، نو ورک سېرلی به څنګه په خپلو پښو راولي!....

سوزان بله پاڼه واړوله:

...زه به پر ځمکه ګرځېدم، خو خلکو به اسمان ته کتل. په هرې سپینې کوترې پسې به یې چیغې وهلې ((پیر ګل ته وګورئ، له ځانه یې کوتره جوړه کړې، پر خپلو مریدانو راګرځي...)). چا چې به ولیدم، پرځان یې د دوزخ اور حرام ګاڼه....

سوزان بېرته د کتابچې پاڼې سره وروستې.

*   *   *

موټر تېز و، ونې، کورونه، شنې کروندې په منډه شاته تلې....

سوزان وویل:

_پلاره! مېله نو داسې وي؟!

سړي وخندل، د موټر له اکسلیټره یې پښه پورته کړه.

سوزان د مخې سیټ ته غړۍ ور اوږده کړه، د سرعت ستن پنځوسو میلو ته راکښته شوه.

ویې ویل:

_ اوس نو په رښتیا مېله شوه، له لارې هم باید خوند واخلو.

ټام چیغه کړه!

_هلته وګورئ!

سوزان مخ ور واړاوه. لیرې په شنو غونډیو کې دوو سپینو آسانو منډې وهلې....

لارا وویل:

_لارې ته ګوره!

سړي لاس ور وغځاوه، د ښځې پر ورانه یې پسته چونډۍ ور ولګوله.

د لارا مخ سور شو، په بېړه يې شاته وکتل، اولادونو يې ورمېړونه کاږه کړي ول، د موټر د شا له شيشې يې آسونو ته کتل... د ونو غوټه راغله، آسونه ورک شول.

سوزان مخ واړاوه، د موټر د عقب نما په آيينه کې يې د خپل پلار وړو سترګو ته وکتل، ورو يې وويل:

_پلاره! نيکه دې څنګه سړی و؟!

سړي وخندل:

_څنګه دې يودم زما نيکه ذهن ته درغی؟!

_هسې!

_زما نيکه ستا د مور د نيکه غوندې کشيش نه و چې ټول عمر په کليسا کې تېر کړي.

د لارا تنده تروه شوه:

_ته بايد زما نيکه ته احترام وکړې!

سړي وخندل:

_ما خو کومه بده خبره نه ده کړې!

غلی شو، په خوند يې وويل:

_اه! برېتانيې ته د ډېوېډ جونز خدمتونه نه شو هېرولئ! پوهېږئ! نيکه مې په برېتانوي هند کې ډېره سپينه کړه. پوره ځلوېښت کاله يې ملکې ته خدمت وکړ!

سوزان وويل:

_مډال مې يې وليد.

سړي په بېړه ور وکتل.

سوزان وويل:

_نن سهار مې په زېر زميني کې يو صندوق وموند....

سړی په خبره کې ور ولوېد:

_هلته يوه زړه کتابچه هم وه.

_هو! راسره را وامې خيسته.

سړي وخندل:

_ښه دې وکړل، خو پام ورسره کوه.

ټام وويل:

پلاره! تا لوستې ده؟!

_هو! خو کلونه مخکې، سم مې نه دی په ياد! تاسو يې ولولئ! پر خپل غور نيکه به افتخار وکړئ!

*   *   *

د کشتۍ پر غولي ګڼ موټر ولاړ ول. سمندري مرغانو خپل اوږده، سپین وزرونه باد ته ور کړي ول... هوار تلل.

سوزان د کشتۍ اوسپنیزې کټارې ته ودرېده، د سمندر اوبه ارامې وې، کله کله به د نجلۍ ژېړ، اوږده وېښته دهغې ښۍ سترګې ته راغلل، ګوتې به یې ترې لاندې کړې، تر غوږ به یې واړول.

کشتۍ ورو تله، شاته یې د سپینو ځګونو لیکه پاتې کېدله.... سوزان مخ واړاوه. پر مخامخ اوږده څوکۍ یوه جوړه ښکارېدله. ځواني نجلۍ د هلک پر زنګون سر ایښی و، هلک د نجلۍ په ژېړو وېښتو کې ګوتې تېرولې.

د ټام غږ یې واورېد. دا یې د کشتۍ سالون ته د خوراک له پاره ور بلله. ورغله، د کاچوغو او پنجو ټکا خته...ګڼ کسان ناست ول، ډېرو یې تنګې سترګې او پیتې پوزې درلودې، د چین، جاپان او کوریا سیلانیان ول.

سوزان مېز ته نږدې څوکۍ وښویوله، کېناسته، سره کړې غوښه یې خوښه نه شوه، له ګارسونه یې د ترکاري سوپ را وغوښت. ډوډۍ یې وخوړه، کوټې ته لاړه. پر کټ پرېوته، د کمپیوټر له بکسه یې د خپل غور نیکه کتابچه را وایسته.

بغدادي پیر

ډېوېډ جونز

د مطالعې ګروپ یې ولګاوه، ځای ځای پاڼې یې واړولې، مسلسل تاریخونه یې نه درلودل، کله کله به د یوه او بل یادابنت تر مینځ میاشتې او ان کلونه وتلي ول.

بېرته لومړۍ پاڼې ته راغله، د سوزان غور نیکه (ډېوېډ جونز) لیکلي ول:

برېتانیاوي هند_ لاهور_ ۱۹۱۹ م کال _د فبروري اووه ویشتمه:

_نا ارامه یم، کیسه مالومه ده، غرمه مې هندي شراب وڅښل، ښه نه ول، پر زړه مې ترخې اوبه را اوښتې...نیم ساعت مې په تشناب کې تېر کړ، بې ګټې و، اخیر مې د مېلمستون زړې خدمتګارې (راني) ته ور غږ کړل، له جارو سره راغله، ګېډې ته مې غبرګ لاسونه نیولي ول، له درده تاوېدم، ډاکټر مې راوغوښت، راني د باندې ووته، شېبه وروسته یې یو کوچینی خیرن بوتل راته ونیو. ویې ویل چې یوناني دوا ده، د نس تاو به دې ښه کړي.

یو خړپټ شنه رنګه پوډر مې له اوبو سره تېر کړل، د راني خبره سمه وه، ساعت وروسته مې د نس چونګاری ودرېد.

ماسپښین یو عسکر راغی، سلامي یې ووهله، یو کاغذ یې راته ونیو. حیران شوم، چانسلر لاهور ته راغلی و، عاجل یې غوښتی وم. په بېړه مې پر ځان اوبه تیرې کړې، ژمی دی، خو اوبه تودې لګېدې، دریشي مې واغوسته، پر کوټ بند ایښې شپو خولۍ ته مې لاس ور وغځاوه، د باندې په څلورو آسانو پسې تړلې ګاډۍ ولاړه وه.

ور وختم، د لاهور بازار له ګڼې ګوڼې ډک وو، د هندې تېزو مصالو بوی ته. ګاډۍ یوې تنګې کوڅې ته ور ننوته، له آذانونو سره د پایزېبونو د شرنګا غږونه ګډ ول. ځوک جوماتونو ته تلل، ځوک درمسالونو ته روان ول، چا د رقاصو ننداره کوله....

ګاډۍ یوې پخوانۍ کلا ته ننوته. دا کلا په لاهور کې د انګرېزانو لوی مرکز و. اوږدې کوټې ته ورغلم، له پوځې منصبدارانو ډکه وه. د چانسلر

ډبل، اوږده برېتونه ځړېدلي ول. خولۍ مې د سلام په دود له سره کښته کړه، پر اوږده مېز پورې جوخته څوکۍ مې راکش کړه، کېناستم. د ځنګ ملګري البرټ ته مې کتل، اوږې يې پورته واچولې، لاهور ته د چانسلر د ناڅاپي راتګ په علت نه پوهېده.

چانسلر په برېټانوي هند کې د سر سړی و، ما ډېرې ناستې ورسره کړې وې، خو تر دې دمه مې دومره نا آرامه نه و ليدلی.

مايې لاسونو ته وکتل، پنډې، سرې ګوتې يې لړزېدلې...چانسلر ودرېد، غاړه يې صافه کړه، ويې ويل:

_د افغانستان له حالاتو خبر ياست؟!

ټول غلي ول، البرټ ودرېد:

_هو صېب! پاچا حبيب الله خان يې د لغمان په کله ګوش سيمه کې وواژه.

غلی شو.

چانسلر وويل:

_همدومره؟!

_نه! څه موده مخکې يې زوی امان الله خان پاچاهي اعلان کړه.

_د امان الله خان په اړه څومره معلومات لرې؟!

البرټ بله خبره ونه کړه!

چانسلر د تنباکو له پاڼو جوړ، پنډ سګرټ ولګاوه، له خولې یې سپېره لوخړه راووته، یودم یې چیغه کړه!

_ اېشورام چېرته دی؟!

دروازه خلاصه شوه، انګرېز پوځي سلامي ووهله، په زوټه یې وویل:

_صېب! اېشورام همدا اوس را ورسېد، خو نېغ تشناب ته لاړ.

البرټ ته مې وکتل، لاندینۍ شونډه یې په غاښونو کې ټینګه نېولې وه، ګېډه یې پورته پورته غورځېده، په مخ کې یې راټولې شوې وینې وپوهولم چې خندا یې په ډېره سختنه کابو کړې ده.

نورو ته مې وکتل، ټولو جدي څېرې نیولې وې.

اېشورام راغی، خو چانسلر د دمې جوړولو وخت ورنه کړ، له هغه یې وغوښتل چې خبرې وکړي.

اېشو رام مې پېژانده، هندو و، خو صافه پښتو یې ویله، ده په کابل کې د یوناني طب کاروبار کاوه، خو په اصل کې یې د برېټانوي هند تنخوا خوړله.

اېشورام وویل:

_زما دوکان د کابل مراد خانې ته نږدې دی، څو ورځې مخکې پر سپین آس یو سپور ځوان راغی، ځوان ښایسته ښکارېده، غټې سترګې، سپین مخ او نري برېتونه یې لرل، ورنږدې شوم، امان الله خان له ګارډ او عسکرو پرته یواځې راوتلی و، له تبکي راوتلې توره یې لمر ځلوله.... خلک خبر شول، دوکانونو ته قلفونه ور ولوېدل، ارته میداني له سلګونو یا هم زر ګونو کسانو ډکه شوه.

ځوان پاچا ناره کړه، اولس يې د خپلواکۍ اخيستلو ته را وباله، ده يو سر لوړی، آزاد او پرمختللی افغانستان غوښت....په خبرو کې يې زور و، خلک يې د انګرېزانو پر ضد پاڅون ته رابلل....

اېشورام شل دقيقې خبرې وکړې، کېناست.

چانسلر له جېبه يو کاغذ را وايست. امان الله خان برېتانوي حکومت ته ليکلي وو چې افغانستان بايد د يوه خپلواک هېواد په توګه په رسميت وپېژني.

وروسته يې د ناستو کسانو نظر وغوښت. ټول په يوه خوله ول، د امان الله خان ليک يې هسې باټې وګڼلې، ويې ويل چې يو کمزوری پاچا د برېتانيا د لويې امپراتورۍ پر وړاندې هېڅ هم نه دی، دا ماشوم
بې ارزښته وګڼئ، همداسې يې پرېږدئ، د ليک ځواب مه ورکوئ، خو اېشورام قناعت نه کاوه، ويې ويل چې له امان الله خانه وېره په کار ده، ما تر دې پخوا په يوه افغان کې هم داسې د آزادۍ شور او له انګرېزانو دومره ډېره کرکه نه وه ليدلې.

سوزان کتابچه کېښوده، تشناب ته لاړه. مخ ته يې څو لپې اوبه ور واچولې، بېرته پرکټ اوږده وغځېده، پاڼه يې واړوله:

برېتانوي هند_ لاهور_ ۱۹۱۹ م کال_ د اګست لسمه:

_د شپې يوه بجه ده، ويښ يم، اعصابو مې کار پرېښی! يوه ځوان پاچا څنګه يوې لويې امپراتورۍ ته ماتې ورکړه! زړه ته مې نه لوېږي، خو واقعيت دی، موږ په څو جبهو کې مات شوو، تش لاس خلکو توپونو او طيارو ته غېږې ورکړې، ترپ، پر ځمکه يې را وويشتل. سخته ده! لويه برېتانيه يې وشرموله.

برېتانیاوي هند_ لاهور_ ۱۹۱۹ م کال_ د سپتمبر دوه ویشتمه!

_سهار په خړه تلیفون راغی، چانسلر ور وغوښتم. نیم ساعت وروسته یې راته وویل چې بار او بستره دې وتړه. له څو نورو کسانو سره به کابل ته ځې!

دې ناڅاپي سفر ته نه وم تیار، خو د چانسلر تریو تندي وپوهلم چې اضافه خبره مې په ګټه نه ده. چانسلر راته وویل چې په کابل کې زموږ د یو څو کسانو موجودیت ضرور دی.

سل زړونه مې سره وتړل، ناروغي مې بانه کړه، ور ته ومې ویل، چې که امکان ولري، بل څوک ولیږه، خو قناعت یې ونه کړ، دی پوهېده چې دې ماموریت ته تر ما بل غوره کس نه شي موندلای.

زه د برېتانوي هند په ټولو سیمو کې ګرځېدلی وم، د خپل پنځه دېرش کلن ژوند څوارلس کاله مې د برېتانوي هند په استخباراتو کې تېر کړي ول، له بنګاله را نیولې، د ایران تر سرحده بلد وم، شپږ کاله مې له شاه حبیب الله خان سره په دربار کې د مشاور وظیفه درلوده، د افغانانو خوی، رواج، ښه او بده را مالومه وه، په پښتو مې صافې خبرې کولای شوای. له قوارې هم انګرېزانو ته نه پاتې کېدم. مور مې ایټالیاوۍ وه، د افغانانو غوندې رنګ یې درلود، تورې سترګې او تور وېښته مې له موره وړي ول.

کابل_ ۱۹۱۹ م کال_ د اکتوبر څلورمه:

_پرون یې راته وویل چې له غازي امان الله خان سره به سبا په لسو بجو ګورئ، خو البرټ رایاده کړه چې افغانان وخت ته ارزښت نه ورکوي، د سهار ناشتا مو په کراره وخورئ! .

البرټ تک سور، چاغ سړی دی، سره ډبل برېتونه لري، په خوراک ډېر وخت تېروي، ستمی يې خېژي. له هرې ګولۍ خوند اخلي. خو زموږ د سفر بل ملګری ځلور هډوکي خوار بوډا دی. که يې د بدن غوښه ترې وتراشې ، نو په تول ځلور کېلو نه نه ترې جوړېږي، خو پزه يې تر اندازې زياته اوږده ده، ډېر نه خاندي، خو کله چې وخاندي، پورتنۍ شونډه يې په پزه کې ورکه شي.

يوولس بجې ارګ ته ورسېدو، يو په ونه لوړ دريشي کړی ځوان راغی، موږ يې يوه لوی سالون ته رهنمايي کړو، بخښنه يې وغوښته، ويې ويل چې پاچا په لسو بجو ورغوښتي وئ، خو تاسو ناوخته راغلئ، پاچا له يوولسو تر دولسو بجو پورې له ځينو قومي مشرانو سره ګوري.

ځوان غلی شو، ويې ويل:

_ پاچا د ماسپښين له لمانځه وروسته بله غونډه لري. خو زه به احوال درته راوړم، شايد د ډوډۍ پر وخت مو ور وغواړي.

ځوان له سالونه ووت.

البرټ وويل:

_له ساده سړي سره نه يو مخامخ.

حيرانې سترګې مې ور واړولې.

البرټ وويل:

_په اسيايي هېوادونو کې مې ډېر پاچاهان ليدلي دي، خو دا سړی

(امان الله خان) لومړنی پاچا دی چې وخت ته ارزښت ورکوي.

یوه خدمتګار له شیدو ډک ګیلاسونه او کولچې راته راوړې. له کړکۍ مې د باندې وکتل، د ارګ لوړ، ډبرین دېوالونه پاک ول، یوه بوډا له نري سړک څخه د ونو ژېړې پاڼې جارو کولې....

ارګ مې پخوا هم لیدلی و، خو دومره پاک نه ښکارېده.

د باندې ووتم. سوړ باد لګېده، په چمن کې د ګچو سپینې لیکې تېرې وې. پورته مې وکتل، د شیر دروازې د غره پر څوکو د واورې نرۍ پېړوۍ پروت و.

سګرېټ مې ولګاوه. د جارو غږ نږدې و. یوه شېبه ودرېدم، د مني لمر ته مې په سختۍ هډونه تاوده شول، نیم سوخته سګریټ مې په چمن کې واچاوه، تر ډېره مړ لوګی ترې خوت.

بوډا راغی، نیم سوخته سګرټ یې ور پورته کړ، په جارو شویو پاڼو کې یې واچاوه.

بوډا ته مې وویل:

_په چمن کې یې دا سپینې لیکې ولې جوړې کړې دي؟

بوډا را وکتل، څه یې ونه ویل، لاړ، د ګل تر بوټي لاندې لوېدلی کاغذ یې ور واخیست، بېرته راغی، کاغذ یې په لاسي کراچۍ کې واچاوه، ویې ویل:

_پاچا امر کړی چې د نیالګیو د ابښودلو له پاره کتار کندې وکیندئ.

ومې ویل:

_خو نیالګی د حوت په میاشت کې ابښودل کېږي!

بوډا وخندل:

_خو پاچا بل څه وايي. وايي چې يو خو به کار تيار وي، بل دا چې د ژمې واورې او يخونه به د کېندل شويو کندو خاوره نوره هم پسته کړي. پسته خاوره د نيالګيو ودې ته ښه ده.

_نو پاچا مو په باغوانۍ پوهېږي؟!

بوډا وخندل:

_پاچا په ډېرو شيانو پوهېږي، کم کتابونه خو نه لولي.

ومې ويل:

_ته له څه وخته راهيسي دلته په ارګ کې يې؟!

بوډا وويل:

_په ښار کې مې سوالګري کوله. پاچا موټر راته ودراوه، خواست يې نه و خوښ، ورته ومې ويل چې نو څه وکم! لس- يوولس عياله راپسې دی، ډوډۍ غواړي. بس! دلته يې راوستم.، کار مې اسانه دی، د سړکونو په جارو کولو کې پياوړی يم. د مياشتې په اخير کې تنخوا راکوي، تر بسه هم پسې تېره ده.

بوډا کراچۍ تېله کړه، وچې پاڼې يې ورسره يو وړې.

بېرته سالون ته ورغلم. پنځه کمې دوولس بجې مې ځينې غړونه واورېدل، تر کړکۍ مې ور وکتل، له مخامخ ودانۍ ګڼ کسان را ووتل، تورې او سپينې پګړۍ يې تړلې وې. يو تک سپن مخ مې وليد،

ودرېدم، امان الله خان مې په لومړي ځل لید، لیرې و، خو غټې سترګې او تور برېتونه یې واضح ښکارېدل.

پاچا له ټولو څخه په غېږ خدای په اماني واخیسته، څو کسان یې پر لاسونو ور ټیټ شول، خو پاچا خپل لاسونه شاته ونیول، د لاسونو ښکلول یې نه خوښېدل.

ډله له ارګه ووته. ځوان راغی، موږ یې له امان الله خان سره لیدو ته و وبللو. ځای ځای پر نري، تازه جارو شوي سړک شنه لانده نصوار پراته ول.

اوږد دهلېز ته ور ننوتو، له مخامخ کوټې یو غږ راغی:

_دوی باید خپل شخصیت ته درناوی ولري، زه عادي انسان یم، ضرور نه ده چې زما لاسونه ښکل کړي.

رهنما ځوان دروازه وټکوله. کوټه وړه وه، امان الله خان او یوه بل په عمر پوخ سړي لاسونه راکړل. پر څوکیو کېناستو. البرټ د ناوخته را تلو په خاطر بخښنه وغوښته. پاچا په عمر پوخ سړی معرفي کړ، د پاچا خسر او د دفتر مشر محمود طرزي و.

البرټ د چانسلر لیک ورته ونیو، په لیک کې له شاه امان الله خانه غوښتل شوي و چې د مناسباتو د ساتلو له پاره د دوی څو کسانو ته په کابل کې د اوسېدو اجازه ورکړي. پاچا لیک ولوست. وروسته یې اوږدې خبرې وکړې، ده د برېتانیې په شمول له ټولو هېوادونو سره متقابلې دوستانه اړیکې غوښتې... بیا یې د برېتانیې ملکه په درونډ نوم یاده کړه، ویې ویل چې دواړه خپلواک هېوادونه د اقتصاد او سوداګرۍ په برخه کې له یو بل سره ډېره همکاري کولای شي...خو شرط یې دا دی چې برېتانیه باید افغانستان د یوه خپلواک هېواد په توګه په رسمیت وپېژني.

پاچا نیم ساعت خبرې وکړې، په خبرو کې یې د خپلواک افغانستان نوم ډېر یاداوه، خو د (خپلواک) ټکي زما زړه خوړ.

دې سړي یوائې څو میاشتې مخکې د برېتانیې امپراتورۍ ته ماتې ورکړې وه، ډېر انګرېزان یې تر تېغ تېر کړي ول، خپلواکي یې اخیستې وه... خو اوس یې په خبرو کې کرکه نه لیدل کېده، خبرې یې تودې او له مینې ډکې وې. دی د خپل هېواد د اقتصاد په فکر کې و.

شل کمې یوه بجه ډوډۍ راغله، د وریژو په مینځ کې لړه غوښه ایښې وه، خو ما د ده د پلار دسترخوان هم لیدلی و ، پر مېز به د لوښو ځای نه کېده.

امان الله خان دوه ځله دېوالي ساعت ته وکتل، خو البرټ لا خبرې کولې...پر پښه مې یې د بوټ څوکه ور کېښوده، خوله یې بنده شوه.

د خدای په امانۍ پر وخت مو پاچا ته لاس ورکړ، لاس یې تود او له انرژۍ ډک راته واېښېد.

په وره کې مې نوک ونیو، شاته مې وکتل، امان الله خان په یوه پنډه کتابچه کې څه لیکل.

پېښور ته د بېرته تګ له پاره طیاره دوې ورځې وروسته راتله. موږ یې بالاحصار ته بوتلو. یوه پاکه کوټه یې راکړه. له کړکۍ مې د باندې وکتل، تر بالاحصار لاندې ګڼ کورونه پراته ول، د پل خشتي د جومات ګمبدې لمر ته ژېړه لمبه کوله. لیرې د ارګ هسک دېوالونه ښکارېدل، ور ها خوا پراخه ساحه شنو لوخو نیولې وه.

بېرته پر کټ کېناستم.

جورج وویل:

_له دې سړي (پاچا) وېره په کار ده.

مخ مې ور واړاوه.

جورج وویل:

_له هوښیار دښمنه ووېرېږه! دا سړی په هند کې هم ستونزې راته جوړولای شي.

البرټ وخندل:

_دومره یې هم مه لویوه!

جورج وویل:

_د پاچا په سترګو کې مې یوه ځلا ولیده، له خپلواکۍ د خوند اخیستلو ځلا! ښه به دا وي چې د برېتانیې حکومت یې په رسمیت وپېژني، که نه نو فکر نه کوم چې په اوسني افغانستان دې قناعت وکړي، څه وخت وروسته به یې خبره تر اټکه وي.

ومې ویل!

_زړونه مو غټ ونیسئ! تر هغه وخته پورې به ونه رسېږي.

دواړو راته وکتل.

ومې ویل:

_د اوس له پاره تر دې ډېر څه مه رانه غواړئ!

البرټ وخندل:

_نو ته په خپلو ملګرو هم بې باوره يې؟!

جورج وويل:

_البرټه! خپل وخت مه ضايع کوه! ډېوېډ جونز د استخباراتو مامور دی، تر اوسه به يې له چانسلر او ملکې پرته، خپلې مور ته هم رښتيا خبره نه وي کړې.

سوزان بله پاڼه واړوله. ډېوېډ جونز دوه کاله وروسته تاريخ ليکلی و.

برېټانوي هند_ کلکته_ ۱۹۲۲ م کال_ د مارچ يوولسمه :

_نه وم، دوه کاله مې په لندن کې تېر کړل، تېره اونۍ کلکتې ته راغلم، د يادابنت کتابچه مې همدلته پرېيښې وه.

ورک يې که! څه وليکم، ماغزه مې ابشي، هغه وطن (افغانستان) مو په رسميت وپېژاند چې داخلي او خارجي سياست يې زموږ په واک کې و، خو چاره نه وه. حالات تر دې نور هم سختېدل، په قبايلې سيمو کې خلک را پاڅېدل، لوی تاوانونه يې را ورسول، ملکه مجبوره شوه چې د هنري ډابس په مشرۍ کابل ته يو لوړ رتبه هيئت ور ولېږي. ډابس له شاه امان الله خان سره رسمي تړون لاسليک کړ، دافغانستان خپلواکي او حاکميت په رسميت وپېژندل شو.

خو کاشکې يواځې افغانستان وای، په راجستان، کشمير، کوټه... کې هم ځينې قبيلې را پورته شوې دي، دوی زړور نه ول،پوهېدل چې پر برېټانيې وار د زمري زړه غواړي، خو له امان الله خانه يې زده کړل، اوس امان الله خان ته په ټول هند کې د آزادۍ د سمبول په سترګه کتل

کېږي، په جومات، مندر او کلیسا کې د افغانستان د ازادۍ خبرې تودې دي. دې سړي ډارن خلک زړور کړل، اوس د ډېرو زړونو ته لوېدلې چې له برېتانیې خپلواکي اخیستی شي.

اه! که دا سړی (امان الله خان) تر ستوني ونه نیسو، نو هند مو له لاسه وتلی بوله.

کابل _۱۹۲۳ کال_ د می اتمه.

_د تېرې یوې میاشتې یادابښتونه!

په رنړو اوبو کې مې ګوتې ننه ایستې، اوړی او دومره سړې اوبه؟! له پورته پاخه توتان راغلل، لپه مې ډکه کړه، اوبه مې له توتانو سره تېرې کړې، سړې اوبه او خواږه توتان! تر دې دمه مې داسې خوند نه و څکلی.

سر مې هسک کړ، تر شنو ونو پورته د پغمان د غره څوکې لا سپینې وې.

هینګاری راغی، ور ومې کتل، موټر ته کتار خرې ولاړې وې. ورغلم، سړک تنګ و، موټر مې څو ځله شاته او مخته کړ، ایله د خرو د تېرېدولاره پیدا شوه. خو بیا هم د یوې خرې ربړي ځولۍ د موټر د څنګ شیشه کړه کړه.

بېرته د رنړو اوبو پر ژۍ کېناستم، څړپ شو، د خرې اوربوز په اوبو کې ننوت.

یو غږ مې واورېد:

_ټینک یو(مننه) .

شاته مې وکتل، يوه بوډا خړه خره له پړي نيولې وه، راته موسک و.

بوډا وويل:

_پرنګی، پرنګی؟!!!!!

حيران شوم، د امان الله خان د پاچاهي په دې څلور کاله کې ډېر بدلون راغلی و، زما په څېر شپو خولۍ، نېکټايي او دريشي ډېرو دولتي مامورينو درلودې، څېره مې هم د دوی غوندې وه، نو دې کليوال او ساده سړي له کومه وپېژندلم؟!

ومې ويل:

_څنګه وپوهېدې چې زه انګرېز يم؟!

دا ځل د بوډا سترګې رڼې راوختې، په خوند يې وويل:

_ته خو سمه پښتو وايې!

غلی شو، موټر ته يې اشاره وکړه،ويې ويل:

_د موټر پر دروازه دې د پرنګيانو د شاهي حکومت نښه ده.

_اه! دهقان سړی او دومره مالومات.

ومې ويل:

_له کومه پوه شوې.

سړي وخندل:

_د پاچا سیوری دې خدای زموږ له سره نه لیرې کوي، ټولو کلیو ته یې مالمین را لیږلي، وړو، زړو ته درس وایي، ایله د لمانځه په مانا وپوهېدو، لیکل او لوستل مو زده کړل، ستاسو د بیرغ عکس او د حکومت نښه مې هم په یوه کتاب کې لیدلې وه.

سړي د خرې له څولۍ لنده ټوټه لیرې کړه، ویې ویل:

_نازک بدنې منې دي، ښار ته یې د خرڅلاو له پاره وړم.

دوې منې یې راته ونیولې، د خرې پړی یې کش کړ، بېرته سړک ته وخوت.

یوه منه مې په اوبو کې ووهله، خرپ مې ترې وایست. موټر ته ور وختم، وېره نه وه، دې خلکو د پاچا په یوه امر تورې راپسې را واخیستې، خو په بل فرمان یې د خولې ګوله راسره جلا کوله! سوله وه، په سوله کې خلک زموږ په وینو پسې نه ګرځېدل.

مخکې لاړم، یو ځای پخه ودانۍ جوړېده. موټر مې همالته ودراوه. د لرګي وړه لوحه مې ولوسته، لیکلي و: ((طاق ظفر_ د استقلال څلی)).

ورغلم. ګڼو کاریګرو کار کاوه. یو دریشي کړی ځوان لاس راکړ، په بل لاس کې یې کاغذ و، له لیکو یې وپوهېدم چې د منار نخشه ده.

یوه ماشوم د لرګي څوکۍ راته راوړه، کېناستم، ځوان هم د موټر له نښې پوهېدلی و چې د برېتانیې په سفارت کې کار کوم. نور یې هم خبر کړل.

د یوه ماشوم تندی سره ورغی:

_اوف! پرنګی کافر.

خو يوه کاريګر سپک کړ، ويې ويل چې مېلمه دی.

د منار پوښتنه مې وکړه، دريشي کړي ځوان وويل، چې د پاچا په امر د آزادۍ څلی جوړوو.

دې ټکي يوه مانا لرله، له انګرېزانو آزادي، خو دا ځوان په نزاکت پوهېده، د انګرېز نوم يې زما د غرور د ماتېدو په خاطر وانه خيست.

ځوان ته مې وکتل:

_له پاچا ډېر خوشاله ياست!

ځوان وخندل:

_له داسې چا به ولې نه يو خوشاله چې ان زموږ د کور د مصارفو فکر هم ورسره دی.

په حيرانۍ مې ورته وکتل.

ځوان وويل:

_ګوره! په لاس کې نيولې پياله دې يو ساده مثال دی! په موږ کې مېلمه سپېرې شونډې نه پرېږدي، يو چا به پور کاوه، خو مېلمه ته به يې شيدې، وچه يا تازه مېوه يا کټغ تياراوه. افغانان نيستمن خلک دي، دې سړي فکر وکړ، تجاران يې تشويق کړل، په لومړي ځل يې دې وطن ته چای را ووړ. هم ارزانه دي، هم دود بايده پر ځای کېږي او هم د صحت له پاره ګټه لري. پخوا به خلکو د سيندونو او ويالو اوبه څښلې، د ډېرو معدې به خرابې وې، خو اوس اوبه جوش کړه،لږ چای ور واچوه، هم خپله ستړيا پرې لېرې که، هم د مېلمه پرده وکه.

ډله ماشومان راغلل، له ټوټو جوړې ډکې کڅوړې پسې زنګېدلی. يو لس، يوولس کلن ماشوم نږدې راته کېناست، د کڅوړې پوښتنه مې ترې وکړه، لنډ يې راته وويل چې د مکتب کتابونه دي.

يو کتاب مې را واخيست، په لومړيو دوو مخونو کې يې حمد او نعت شريف ليکلي وو، دريېم او څلورم مخونه يې د آزادۍ په اړه وو... نورې پاڼې مې واړولې، ساده ژبه يې درلوده، څو مخه د وطندوستۍ خبرو ډک کړي ول، بيا د افغانستان د دوو- دريو ولاياتو په اړه لنډ مالومات وو. وروسته د يوالي او اتحاد په باره کې يوه کيسه راغلې وه، بيا د پاکو اوبو د اهميت په اړه يو ساده شعر و....

دا کتاب يوازې يو کال مخکې چاپ شوی و.

کڅوړه مې وکته، دوهمه سيپاره، ديني ښوونه، حساب... د خطاطۍ د مشق لرګينه دړه. نی، رنګ...پکې پراته ول.

په زړه کې را تېره شوه:

_ ډېوېډ جونزه بچو! څومره چې وخت تېرېږي، په هماغه اندازه به د دې خلکو غلطېدل ګران کار وي.

ماښام سفارت ته راغلم. د سفير ټنډه تروه وه، ويې ويل چې په جلال آباد کې يې هغه په زرګونه اخبارونه سوځولي دي چې له برېټانوي هنده کابل ته راتلل.

علت مې وپوښت. سفير په تليفون کې له محمود طرزي سره غږېدلی و، هغه ورته ويلي و چې په دې اخبارونو کې ډېر داسې مضامين راغلي دي چې زموږ په خلکو کې مذهبي نفاق خپروي او د افغانستان ملي حاکميت او آزادۍ ته زيان لري.

سفیر د محمود طرزي له خولې را ته وویل چې له دې وروسته به د ډیورنډ پر کرښه هغه اخبارونه او مجلې چاڼ کېږي چې له برېتانوي هنده دې وطن ته راځي.

 کوټې ته لاړم. ستړی وم، خو ما باید د ورځې را پور لیکلی وای. یواځې زه نه وم، په کابل ښار کې دوو سوو کسانو وظیفې درلودې چې د هرې طبقې نظریات مالوم او سفیر خبر کړي. په دوی کې انګرېزان کم ول، زه او څلور نور هغه کسان چې ژبه یې زده وه او څېرې یې افغانانو ته پاتې کېدلې. نور هغه افغانان ، هندوان او سکان ول چې د مالوماتو په بدل کې یې له سفارته پیسې اخیستې.

ستړې ورځ، ارام خوب لرې، تر سهاره ویده وم. جومه وه. ولمبېدم، افغاني جامې مې واغوستې، جګه شمله مې ودروله، د شور بازار تنګو کوڅو ته ورغلم. دوکانونه له مختلفو اجناسو ډک ول، د لوښو یوه لوی دوکان ته ودرېدم، د روسیې ساخت له پتنوسونو، چایجوشونو... چاینکو ډک وو. یوه ښکلې میناتوري شوې پیاله مې را واخیسته، روسۍ وه. دوکاندار ته مې وویل:

_لاهوري کاسې مې په کار دي.

دوکاندار وویل:

_ پخوا خو مو سترګې ترلې وې، فکر مو کاوه چې هر څه په لاهور او ډهلي کې دي، خو پاچا دې خدای تر ډېره راته ژوندی لري، په تجارت یې وپوهولو، له نورې دنیا سره یې بلد کړو، له سفیرانو سره یې کېنولو... زما په څېر ګڼ نور تجاران په کال کې دوه- درې ځله ایران، ترکیې او روسیې ته ځي، هلته خریداري کوي، تر لاهوره په کمه بیه، ښه جنس په لاس راځي.

پياله مې واخيسته، د غاليو خرڅولو کوڅې ته ور وګرځېدم، يو چاغ ترکمن په بيړه د لرګي چوکۍ راته سمه کړه. دوکان له رنګارنګ غاليو ډک و. سړي څو غالۍ سره واړولې، يودم يې ناره کړه!

_اقچه يي، کندوزي، بشيري، مور، خرسک....کومه قالينه غواړئ؟

غلی وم.

سړي د قالينو د رنګ، جوړښت او کيفيت په اړه اوږدې خبرې وکړې....

ومې ويل:

_پر هاغه نورو قالينو مو ولې سپينه ټوټه هواره کړې ده؟!

سړي وخندل، چوخۍ سترګې يې لا پسې تنګې شوې، په خوند يې وويل:

_هغه به دې نه شي خوښې، خارج ته ځي.

حيران شوم.

سړي سپينه توټه ليرې کړه. ويې ويل:

_موږ (افغانان) سرې غالۍ خوښوو، خو په دې غاليو کې نور رنګونه هم راغلي دي، ګلان او نخشه يې هم فرق کوي.

يوه وړه قالينچه مې راپورته کړه، د برېتانيې د ملکې عکس پکې اوبدل شوی و.

سړي وويل:

_کال مخکې یې د غالیو ټول سوداګر وزارت ته ور وغوښتل، درې ورځې یې درس راکړ، پوه یې کړو چې اروپایان څه رنګ او کوم چاپ قالینې خوښوي. یوه جوپه غالۍ مو اروپا ته ولیږلې، ښې پیسې یې راته جوړې کړې، له موږ سره د غالۍ اوبدونکو ګېډې هم مړې شوې. اوس مو په مزار، کندوز ، اقچه، بغلان ...کې نوي فرمایشونه ور کړي دي.

ولاړ شوم، ومې ویل:

_وبخښه! زحمت دې وایست، خو څه مې وانه خیستل.

سړي وخندل:

_که کوم دوکاندار خندا او حوصله ونه لري، دوکانداري دې نه کوي.

ومې ویل:

_دا خو چینایي متل دی.

_هو! موږ کله کله وزارت ته ور غواړي، د تجارتي اجناسو د راکړې ورکړې او اخلاقو په باره کې راته غږېږي، دا خبره مې هم همالته زده کړې ده. که خدای کول، نو راتلونکی پسرلی ځینې تجاران ترکیې ته لیږي. وایي چې په تجارت کې به نوي څه زده کړی.

له سړي مې خدای پاماني واخیسته، لنډ را تاو شوم، تنګه کوڅه له قفسونو ډکه وه، د مختلفو مرغانو آوازونه تېره لګېدل. یوه دوکان ته ودرېدم، غولی له سویانو او کوترو ډک و، پورته د لرګي ګڼ قفسونه را ځړېدل. یوې مرغۍ ته مې وکتل، د ستونې سپینې پستې بڼکې به یې وپړسېدې، اخیستې هوا به یې په خواږه غږ بدله شوه.

بوډا په بيړه وويل:

_خوښه دې شوه، ارزانه ده؟!

ومې ويل:

_نه.

يودم يې بې غاښونو خوله خلاصه شوه، په خوند يې وويل:

_ها! خو سم ووايه چې کوتر باز يې!

تر لاس يې ونيولم، تنګ دوکان ته ننوتم، کوترو ته يې اشاره وکړه ، ويې ويل:

_شيرازۍ، چپه پرې، ملاقي، بال سفېد، زردچه...کوم ډول کوترې غواړې؟!

زما ځواب ته ماتله نه شو، يوه سره کوتره يې ونيوله، ويې ويل:

_که د کوترو له ملاقه خوند اخلې، نو تر دې کوترې مه تېرېږه، په هوا کې په يوه سا اوه ځله را اوړي. هو! خو که د نورو د کوترو د نيولو شوقي يې بيا هاغه توره کوتره واخله، يو خو له سپله نه جلا کېږي، بل په هر ځل الوتو خامخا يوه بله کوتره درته راولي.

يوې وړې نجلۍ يو کوچينی پتنوس را ووړ . د بوډا تنده تروه شوه، په خشکه (غوسه) يې وويل:

_ولې مکتب ته نه يې تللې؟!

د نجلۍ خړې شونډې وخوځېدې:

_ناروغه یم، تبه مې ده.

بوډا پتنوس ور واخیست، نجلۍ بېرته له دوکانه ووته.

ومې ویل:

_څه دې ده؟!

بوډا د لرګي په دړه د سنیو دسترخوان هوار کړ، د کاسې له سره یې برغولۍ وښویاوه، په کورتو کې لنده شوې ډوډۍ وه. څنګ ته ایښې بدنۍ یې کږه کړه، پر خړه خاوره خړې اوبه تویې شوې. ماته یې وکتل، د ټنډې ګونځې یې لا سره ننوتې وې. ویې ویل:

_ډوډۍ خورې؟!

_نه.

_نو رڼا را پرېږده.

د دوکان له دروازې څنګ ته شوم.

بوډا د پاستې ژۍ ور پرې کړه، په ډکه خوله یې وویل:

_وبخښه، دې لمسۍ مې ماغزه را وخوړل، بانې کوي، پرون هم مکتب ته نه وه تللې.

ومې ویل:

_خو نه دې ځي!

بوډا برګ راته وکتل:

_تا لکه چې د پاچا فرمان نه دی اورېدلی! مکتب یې پر نجونو او هلکانو جبري کړی.

ومې ویل:

_نو ته د پاچا له وېرې خپله لمسۍ مکتب ته لېږې.

بوډا خپلې خږې ګوتې وخښلې، ویې ویل:

_د وېرې خبره نه ده، د پاچا نا فرماني ګناه لري.

ومې ویل:

_خو دا نجوني لويېږي، حساب، هندسه او نور کوپري کتابونه به ووايي، ټکرې به لیرې کړي، په مکتب کې به نوې نخرې زده کړي....

د بوډا ټنډه تروه شوه:

_ته څنګه افغان یې چې په خپل پاچا باور نه لرې! هغه چا چې موږ ته عزت را وباښه، له کوپره یې خلاص کړو، وطن یې آزاد کړ، د هغه په اړه څنګه داسې چټیات وایې ؟! وځه!

په بېړه له دوکانه ووتم، د بوډا له غوسې ډک غږ راپسې راغی:

_د پرنګي جاسوسه!

د سفارت لاره مې ونیوله. د پل خشتي جومات ته ګڼ شمېر خلک ور روان ول. د ملا تېره غږ راته، د جومې د لمانځه په خطبه کې یې امان الله خان،د خدای د رحمت سیوری ګڼله.

درې ورځې له سفارته ونه وتم، ما باید کلکتې ته میاشتنی راپور تیار کړی وای، سخته وه، د خپلو جاسوسانو په واسطه ځینې را ټول شوي مالومات مې په شفر کې لیکل.

ماخستن مې لیکلی را پور له سره کوت چې د شعبې دروازه له دېوال سره ولګېده، سفیر و، وارخطا ښکارېده، ویل یې چې ارګ ته یې ور غوښتي یو.

د سفیر وارخطایۍ ته حیران شوم، ارګ ته د سفیر تګ کومه نوې خبره نه وه. سفیرانو به په میاشت کې یو ځل له پاچا سره کتل او د متقابلو اړیکو د ټینګښت، تجارت، فرهنګ، اقتصاد.... په باره کې به یې خبرې ورسره کولې.

 خو د سفیر بلې خبرې چرتي کړم. دا ملاقات د تشویش وړ راته ښکاره شو. پاچا همدا شپه او همدا ساعت ارګ ته ور غوښتي وو.

ځان مې تیار کړ، نیم ساعت وروسته، زه، سفیر او د سفارت یو بل هندو کارکوونکی په ارګ کې وو. موږ یې یوې وړې کوټې ته بوتلو، یوه ځوان چای او ځو رنګه وچه مېوه راته راوړه، بېرته د باندې ووت.

سفیر وویل:

_که خبره خرابه وای، دومره یې نه نازولو.

سفیر ته مې وکتل، شنې سترګې یې ځلېدلې.

ومې ویل:

_دومره مه خوشاله کېږه! افغانان په خپل کور کې دښمن ته په درنه سترګه ګوري.

سفیر یودم ودرېد، وره ته مې وکتل، پاچا و. پاچا ټولو ته لاس ورکړ، مخامخ راته کېناست.

امان الله خان مې له ځو کلونو وروسته لید، وزن یې یو څه ډېر شوی و، خو نور هماغسې تک سپین او ښکلی ښکارېده، یواځې غټې سترګې یې له غوسې ډکې وې.

امان الله خان وویل:

_ناوخته دی،وار له واره به د مطلب خبره راواخلم، الن مایک پېژنئ؟!

ټوخي واخیستم، له خولې مې چایو داره وکړه. پیاله مې پر مېز کېښوده. بخښنه مې وغوښته. ژر مې له جېبه سپین رومال را وایست، د خپلې کورتۍ د ټټر پر لنده شوې برخه مې تېر کړ. سفیر ته مې وکتل، په لاس کې نیولې پیاله یې لړزېدله....

سفیر په وارخطایي وویل:

_نه!

_ابراهیم او عبدالله خان څنګه؟!

سفیر غولي ته کتل.

پاچا له خپل جېبه یو پاکټ را وایست، خلاص کاغذ یې د سفیر مخې ته پر مېز کېښود، ویې ویل:

_له خپلې امضاه خو به نه یې پښیمانه؟!

د سفیر سترګې رډې راختلې وې.

پاچا وویل:

_دا درې کسان مو له اسنادو سره ونیول، ستا د سفارت کار کونکي دي، په کتغن کې یې ځینې کسان د نظام پر ضد بغاوت ته هڅول، منفي تبلیغ یې کاوه، د عطاالله په نوم یوه خان ته یې دوه ویشت ټوپکه ورکړي ول....

پاچا ودرېد، سفیر ته یې وکتل، ورو یې ویل:

_دوه اویاساعته! یواځې دوه اویا ساعته وخت لرې چې له افغانستانه ووځې!

بېرته سفارت ته راغلو، سفیر په غوسه و، خو چاره یې نه لیده، درېیمه غرمه یې تلګراف راته وکړ، لیکلي یې و چې پېښور ته په خیر را ورسېدم.

یوه اونۍ وروسته د چانسلر لیک راغی، امان الله خان ته یې لیکلي و چې الن مایک انګرېز دی، دی باید د برېتانیې د قوانینو له مخې محاکمه شي.

په دوهمه ورځ سفارت ته له ارګه لیک راغی، مجبور وم چې د لیک محتوا چانسلر ته تلګراف کړم. امان الله خان چانسلر په دروند نوم یاد کړی و، وروسته یې لیکلي و چې افغانستان یو خپلواک هېواد دی، خپل

قوانین لري، ښاغلی الن مایک به د دې هېواد د قوانینو له مخې محاکمه شي... تاسو ته دپوره عدل او انصاف ډاډ درکوم.

یوه اوونۍ وروسته محکمه دایره شوه، الن مایک، ابراهیم او عبدالله خان یې په اعدام محکوم کړل. بل سهار د سفارت په انګړ کې یو تور موټر ودرېد، څلورو افغان پو ځیانو یو تابوت را کښته کړ، ورغلم، د سفارت یوه کارکوونکي د تابوت تخته لیرې کړه، الن مایک د عیسویانو له دود او مذهب سره سم په یوه نوې توره دریشي کې پروت و، نېکټایې ور تړل شوې وه، د کورتۍ د ټټر له جېبه یې سور ګلاب را وتلی و.

دې سړي ته مې څو وارې ویلي وو چې په دې خلکو کې ورو_ ورو کار کوه، دومره تېز مه ځه، نه یې منله.

ګرمې وه، تابوت مو په هماغه ورځ پېښور ته ولېږه.

میاشت وروسته بل سفیر راغی، څلور هډوکي وچ کلک بوډا و، د موږک غوندې وړې سترګې یې درلودې. په لومړۍ ورځ یې د ټولو شعبو کاغذونه ور وغوښتل، د خدمتګار له خولې خبر شوم چې په څلرویشتو ساعتونو کې یې یواځې درې ساعته خوب کړی.

سهار ته جلسه ونیول شوه، د احتیاطي تدابیرو په اړه وغږېدو، موږ پوهېدو چې سفارت د پاچا د مخفي کسانو تر څارنې لاندې دی. نوي سفیر امر وکړ چې سفارت ته تر یو څه وخته زموږ هیڅ افغان جاسوس نه شي راتلای.

میاشت ووته، د سفارت دروازې ته مخامخ په دواړو پښو ګوډ پروت سوالګر، سبزي پلورونکی او په خاورو کې ناست سیک تاویذ لیکونکی ورک شول.

د سفارت کارکوونکي خوشاله وو، ویل یې چې د پاچا شک وخوت، خپل جاسوسان یې ور ټول کړل، تر دې وروسته به سفارت تر څارنې لاندې نه وي، خو د سفیر وړې سترګې ونه ځلېدې، ویې ویل چې د امان الله خان په اړه یې ډېره مطالعه کړې ده، پام کوئ! پاچا ساده سړی نه دی!

د سفیر خبره سمه وه، یوه اوونۍ لا نه وه وتلې چې له ارګه رسمي مکتوب راغی، لیکلي یې و چې د سفارت کارکوونکي حق لري چې په آزاده توګه په ښار کې وګرځي، خو د نجونو د زده کړې په برخه کې د افغانانو د ذهنیت خرابول، زموږ په داخلي چارو کې ستاسو لاسوهنه ده....

سفیر په غوسه و. په هماغه ساعت جلسه ونیول شوه، د سفارت یوه صوفي کارکوونکي په ماته ګوډه ژبه وویل چې دوې ورځې مخکې یوه سماوار ته ورغلم، ساده کلیوال ول، زما هرې خبرې ته یې سرونه خوځول....وخت مې غنیمت وګاڼه، د نجونو مکتب مې را واخیست، په کوپر او فحشا مې ختم کړ....

سفیر مېز په سوک وواهه، په غوسه یې وویل چې د ده له اجازې پرته هېڅوک له سفارته نه شي وتلای!

خو د سفیر په دې امر کې زه نه راتلم، زما مستقیم امر چانسلر و، له کلکتې به راته ویل کېدل چې څه کوه او څه مه کوه!

وخت ووت، خو احتیاط به مو تر کومه کاوه؟! کلکتې کلنی راپور غوښت، دا راپور په انګلستان کې ملکې ته هم رسېده. چاره نه وه، موږ باید له ځینو ولایتونو خپل افغان جاسوسان راغوښتي وای. سفیر نه قانع کېده، ویل یې چې سفارت ته د جاسوسانو راتګ، د توپ خولې ته د هغوی تړل دي...فکر مو وکړ، لاره مو ومونده، د عکسونو یوه لوی نندارتون له شکه ایستلو.

د افغانستان له خارجه وزارت سره وغږېدو، ویې منله، ویې ویل چې د نورې دنیا له پرمختګ سره د افغانانو بلدېدل زموږ په ګټه دي.

وخت ووت، له پېښوره په سلګونه نوي او زاړه عکسونه را ورسېدل، ټول عکسونه د اروپا له پرمختګه غږېدل.

د سفارت د انګړ دېوالونه مو له مختلفو عکسونو ډک کړل. ارګ او ځینو دولتي ادارو ته مو بلنلیکونه ور ولېږل، پر دوکانونو، نانوایانو، حمامونو... مو واړه، واړه کاغذونه ولګول، په دې کاغذونو کې لیکل شویو لنډو جملو عام افغانان، د عکسونو درې ورځني ننداړتون ته را بلل.

په لومړۍ ورځ ګڼه ګوڼه کمه وه، یواځې له ځینو وزارتونو یو شمېر دولتي مامورین راغلي ول، خو د دې خلکو په جلبولو کې مو ډېره ګټه لیده، له هر یوه سره به مو خندل...

پوښتنو یې ستړي کړو، د سفارت کارکوونکو باید د عکسونو په اړه مالومات ورکړي وای. یواځې د زراعت له یوه مامور سره مې یو ساعت خبرې وکړې، ده به هر عکس ته درولم، د تراکټورونو، ترېشرونو، پر ونو ، بوټو د دوا پاشی د ماشینونو... زراعتي کود...په باره کې به یې پوښتنې کولې ((بیه یې څو ده، څه کار کوي! زموږ دهقان او زراعت ته به څومره ګټور وي؟! څنګه یې دې وطن ته راوړای شو؟!...)).

د تشناب په پلمه مې ځان ترې خلاص کړ، خو بل ځوان راته ودرېد، ده یوه عکس ته اشاره وکړه، ویې ویل چې ایا د چرګوړو د ایستلو داسې کوم ماشین به نه وي چې له برق پرته کار وکړي؟!

د سفارت نورو کارمندانو ته مې وکتل، تر هر یوه به ډله را ټوله وه، د سفارت کارکوونکو به د عکسونو له مخې په نړۍ کې د نوي صنعت په اړه خبرې کولې....

حیران شوم، دلته لا څو کاله مخکې دا خبرې نه وې، د پخواني پاچا مامورینو به یوائې د ښه آس، ښه باغ، جنګي زرک، دوهم یا درېیم واده...په اړه خبرې کولې، خپل جېبونه به یې ډکول، خو اوس دې خلکوته نوي ځوان پاچا د وطن او پرمختګ مینه ور ښودلې وه.

په دوهمه ورځ د سفارت انګړ له عامو خلکو ډک شو، دوی یوائې عکسونو ته کتل... یو هم نه ور وتو، نه ارزېدل، له دوی سره وخت تېرولو ګټه نه راته کوله.

له پلان سره سم زموږ جاسوسان په درېیمه ورځ راغلل، د خلکو په ګڼه ګوڼه کې چا شک نه اخیست، مخکې بلد ول، یو- یو د سفارت تر تعمیر لاندې زېر زمیني ته کښته شول.

اوږده مېز ته اتلس کسه کېناستو، څلور موږ او پاتې افغانان ول. سفیر په پښتو او دري نه پوهېده، ترجمان یې درلود، خو پاتې دوو انګرېزانو مفهوم ورنه اخیست. سفیر لنډې خبرې وکړې، له مېلمنو یې مننه وکړه چې خطر یې ومانه او سفارت ته راغلل. وروسته یې له راغلو کسانو ګزارش وغوښت.

لومړۍ یوه هراتي ملا غاړه صافه کړه، خبرې یې په بسم الله پیل کړې، ویې ویل چې افغانانو ته د ملا هره خبره د منلو وړ ده، (نه) نه پکې وایي، خو د امان الله خان په باره کې اور نه اخلي، هېڅ هم نه مني، وایي چې دیوه داسې غازي پر وړاندې به څنګه راپورته کېږي چې انګرېزان یې له وطنه وشړل....

بیا له کندهاره راغلي یوه له رنګه تور خان خبرې وکړې، ویې ویل چې له ډېرو خانانو او ملکانو سره یې ناستې درلودې، دا یې ورته ویلي چې تېر پاچا به خانانو او ملکانو ته تنخوا او ځینې نور امتیازات ورکول، خو امان الله خان هر څه بند کړل...خانانو ته یې په سپکه وکتل، یو څه ژوندي شئ...خو ګټه یې ونه کړه، یواځې دوه خانان یې یو څه بد بینه کړي دي، نورو ته تر خپلو شخصي ګټو د پاچا ګرانښت او وطن مهم دی.

وروسته له غزني راغلی یو په ونه لوړ افغان پوځي ودرېد، ویې ویل چې په یوه کال کې یې ان د یوه عسکر نظر هم بدل نه شو کړای، پوځ پاچا ته وفاداره دی، امان الله خان یې تنخوا ور ډېره کړه، په نس یې ماړه ساتي، هېڅ صاحب منصب حق نه لري چې پر خپلو عسکرو دکور بېګار وکړي....

قاضي پورته شو، په ادارو کې یې د رشوت د مخنیوي په اړه خبرې وکړې، ویې ویل چې مجازات ډېر شوي دي، په تېره یوه میاشت کې یې یواځې په بدخشان کې څلور رشوت خواره قاضیان بندیان کړل.... خلک خوشاله دي، د پاچا پر ضد یوه وړه خبره نه مني....

بیا یوه پکتیاوال یوه کیسه را واخیسته، ویې ویل چې پاچا خلکو ته د قناعت ورکولو اجبه ژبه لري. څه موده مخکې له امان الله خان سره یو ځای ته روان وو، مخکینی موټر خراب شو، نور موټرونه و درېدل. دښته وه، لمر تود لګېده. له نږدې کیږدیو سپین ږیري راغلل، کوچیان ول، پاچا ته یې کلکې غېږې ورکړې، امان الله خان همالته په خاورو کې ورسره کېناست. کوچیانو ته یې وویل چې د مالونو د دواوو په اړه یې له جرمنیانو سره خبرې کړې دي، په لنډ وخت کې به دې وطن ته را ورسېږي، د مېږو، غواوو او پسونو تلفات به کم شي....خو کوچیانو د پاچا له خبرو سره دلچسپي ونه ښوده...

يوه بوډا په خواره خوله وويل:

_صېب! اورېدلي مو دي چې کوچيانو ته مالمين را لېږئ! که دا نجوني له سبقه ماف کی نو دين او دنيا به دې سمه وي.

پاچا يوې کوچۍ نجلۍ ته اشاره وکړه، نهه، لس کلنه وه، ببر وېښته يې نېغ ولاړ ول، کله چې به پر ځمکه پرتو خوشايو ته ټيټه شوه، د اوږده خيرن کوچياني کميس لمن به يې پورته ودرېده، د پښو لوخې پونډۍ به يې ښکاره شوې. پرتوګ يې نه و.

پاچا وويل:

_هاغه نجلۍ څوک ده؟

يوه ډنګر کوچي وويل:

_صېب! زما لورکۍ ده!

_څه کوي؟!

_پچې او خوشايي ټولوي.

_مانا ګټه درته کوي؟!

_هو صېب! که زموږ نجوني پچې جارو نه کړي، نو دېګدان سوړ بوله.

پاچا وويل:

_زه له شريعته وتلی کار نه کوم، همدې نجونو ته ټکری ور پر سروم، پرتوګ ور اغوندم، اودس او لمونځ ور زده کوم، نظافت ور ښيم، درس

ورباندې وايم، په ژوند يې پوهوم... اوس يې هم ګټې ته ناست ياست، خو غواړم چې ابرومندانه ګټه درته راوړي. په مکتب کې څه بدي ده؟! هه! اوس به ټوله ورځ د بوه دېګدان پچي او خوشايي درته را ټول کړي، خو که دا نجلۍ درس ووايي، ډاکتره يا معلمه شي، وطن به جوړ کړي، د خوشايو پر ځای به تنخوا درته راوړي....

د پکتياوال کيسه لا نه وه خلاصه چې د سفارت يو کارمند راغی، په وارخطايي يې وويل چې له انګړه ټولو خلکو منډه واخيسته.

زه او سفير د باندې ووتو، ميدان تش و، يوائې عکسونه باد رپول. عمومي دروازې ته ورغلو، ډله خلک پر يو چا راټول ول. د سفارت د ساتونکي پر څوکۍ ودرېدم. پاچا هسکه شمله درولې وه، په سپينه کندهارۍ غاړه او توره سدرۍ کې ښکلی ښکارېده.

سفير ته مې ځای ورکړ، غړۍ يې اوږده کړه، ويې ويل:

_دا سړی لېونی دی.

د خبرې په هدف يې پوه شوم، ومې ويل:

_نه، لېونی نه دی، پر خپلو خلکو باور لري.

د سفير شونډې وخوځېدې:

_ان د برېتانيې غوندې په امن ملک کې لا زموږ ملکه هم له ګارډ او امنيتي چارو پرته د باندې نه شي را وتی، خو

په خبره کې يې ور ولوېدم:

_خو دلته، همدا ملت، د خپل پاچا ساتونکی دی.

سفير په حيرانئ پاچا ته کتل...

ومې ويل:

_دا يې لومړی ځل نه دی، پاچا کله کله ښار ته راوځي، جوماتونو ته ورځي، له خلکو سره ګوري، په عادي سماوارونو کې چای څښي....

يوه شېبه ودرېدو، بېرته زېر زميني ته کښته شوو. د پاتې جاسوسانو په خبرو کې هم امېد نه و.

مازديګر مې د طلوع افغان له اخباره مهم ټکي را وايستل، سفير ته مې ور وړل. ده د امان الله خان د نظامنامې انګرېزې ژباړه لوسته. دې نظامنامې دوه اويا مادې درلودې، دا مادې د جلال آباد د لويې جرګې ټولو اته سوه دوه اويا برخه والو منلې وې.

سفير اشاره راته وکړه، کېناستم، عينکې يې ليرې کړې، ويې ويل:

_امان الله خان د افغانستان په څو زره کلن تاريخ کې په لومړي ځل اساسي قانون (نظام نامه) جوړ کړ، ما د ډېرو اروپايي هېوادونو اساسي قوانين لوستي دي، خو دې سړي چې خپلو خلکو ته څومره انساني او بشري حق ور کړی دی، په ډېرو قوانينو کې مې نه دي ليدلي.

سفير غلی شو، عينکې يې بېرته پر سترګو کړې، نظامنامې ته يې وکتل، ويې ويل:

_په دې نظامنامه کې راغلي چې ټول افغانان برابر حقوق لري، مريتوب منع دی، مطبوعات آزاد دي، هر چا ته بايد د کار او کسب د زده کړې زمينه برابره شي، بېګار ختم دی....

ما نظام نامه لوستې وه، د سفير خبرې اوږدې، تکراري او سترې کوونکې وې، خو د نزاکت له مخې مې څه نه ويل.

سفير اوږدې خبرې وکړې، بيا يې ماته وکتل، ويې ويل:

_دا سړی له خپلو خلکو سره څومره په اخلاص چلېږي، ته راته ووايه! کوم پاچا به په خپله، له کوم زوره پرته خپل واک محدود کړي؟! خو امان الله خان دا کار وکړ، ډېر واک يې خپلې کابينې او نورو مامورينو ته ورکړ....

نيم ساعت وروسته خپلې کوټې ته لاړم، د پاچا وروستي فرمانونه مې را واخيستل، تر دې دمه به هندوانو پر خپلو پګړيو ژېړه پټه تړله چې په اسانۍ وپېژندل شي، خو د پاچا په فرمان کې دا کار اقليتونو ته سپکاوی ياد شوی و، ويلي يې و چې هندوان او سيکان هم افغانان دي او له دې وروسته له هغو ټولو حقوقو برخمن دي چې نور افغانان يې لري.

په دې فرمان کې دا هم راغلي وو چې له دې وروسته د هندوانو او سيکانو اولادونه په عمومي مکتبونو کې درس ويلی شي....
په دوهم فرمان کې ټولو اقليتونو ته د مذهبي ازادۍ د ورکړې يادونه شوې وه، ليکلي و چې هر څوک خپل مذهبي مراسم په ازاده توګه تر سره کولای شي....

نور فرمانونه مې ولوستل، د فردي ازادي، تعليم، نظم، پرمختګ او نورو اصلاحاتو په اړه ول....دا وطن يې له خوارې ورځې ايست.

اوږد وغزېدم، ډېر فکر مې وواهه، د پاچا او د دې وطن د تخريب لاره مې ونه مونده.

سوزان تر دې ځايه د خپل غور نيکه يادښتونه ولوستل، ګړۍ ته يې وکتل، د شپې لس بجې وې، خو ورور، پلار او مور يې لا د کشتۍ په لوی سالون کې موزيک ته ناست ول، د ګروپ سويچ ته يې لاس ور وغځاوه، تياره شوه، سترګې يې پټې کړې.

*   *   *

سوزان خپل ورور ته وکتل، ټام د وحشي هوسۍ بچي ته نږدې ولاړ و. ورغله، د هوسۍ بچی وترهېد، منډه يې واخيسته، د ټام تندی تريو شو. په خشکه يې وويل:

_ودې وېراوه.

سوزان وويل:

_وبخښه، خو هوسۍ بېسکيټ نه پېژني.

ټام په ورغوي کې نيولی بيسکيټ بېرته په پاکټ کې واچاوه.

سوزان خپل پلار ته وکتل، په يوه نيکر کې پروت و، ځانته يې لمر ورکاوه.

سوزان بېرته خيمې ته ننوته، د خپلې مور له سره يې بړستن ليرې کړه، ويې ويل:

_خوب خو په کور کې هم کېده.

لارا کېناسته، سترګې يې وموښلې.

سوزان د خپل غور نیکه کتابچه ور واخیسته، د باندې ووته. د اوبو پر ژۍ پر یوه هواره ډبره کېناسته، پورته یې وکتل، په غرونو کې سپېره ځای نه ښکارېده، ټول له ونو ډک ول. اوبو ته یې وکتل، په وړه کیشتۍ کې سپور بوډا له چنګکه ماهی خلاصاوه.

سوزان کتابچه ور واخیسته، باد نرم و، لمر پوست لګېده. سوزان په کتابچه کې په نښه شوې پاڼه پرانیسته. ډېوډ جونز لیکلي و:

_ ۱۹۲٤ م کال، د اپرېل دوهمه_ برېټانوي هند_ پېښور.

تېرې څو میاشتې مې په مدراس، لاهور او پېښور کې تېرې کړې، ستړې ورځې وې، حالات له کنټروله وتلي ښکارېدل، د برېټانوي هند په ډېرو برخو کې د انګرېزانو پر ضد خلک را پورته شول، دوی له امان الله خانه د آزادۍ الهام اخیستی و، زرګونه هندوان، سیکان او مسلمانان مو ووژل، خو نه کرارېدل. حملې یې لا تودې وې. اړ شوو، له چانسلر سره مو په ورځو ورځو خبرې وکړې، هره ممکنه لاره مو وسنجوله، خو د افغانستان د خپلواکۍ او چټک پرمختګ څېره مو نه شوای تته کولای.

اخیر له برېټانیې څو کسه راغلل، ویل یې چې په برېټانوي هند کې د ځینو مسلمانانو ژوند نور هم پسې تریخ کړئ. دا خبره حیرانوکې وه، خو د راغلیو کسانو خبرو له خطر سره سره قناعت راکړ.

د دې نخشې عملي کولو احتیاط غوښت، موږ بایدحالات دومره هم نه وای خراب کړي چې برېټانوي هند ته یې تر ګټې تاوان ډېر وای.

له پلان سره سم مو په ځینو مسلمان مېشتو سیمو کې کلیساوې جوړې کړې، په ځایي اوسېدونکو بده ولګېده، ویل یې چې دلته خو عیسویان نه اوسي...نو.... مظاهرې را ووتې، جوړو شویو کلیساووته یې اور ور واچاوه.

دا خبرې مو د برېټانياوي هند په اخبارونو کې لا وپړسولې. د هجرت له پاره تبليغ ته زمينه برابره شوه. زموږ صوفيانو جاسوسانو په هر جومات کې تقريرونه شروع کړل، ويل به يې انګرېز عيسويت خپروي، ښه لاره يې هجرت ده...خو د جهاد نوم به يې نه اخيست.

په دې مو بسنه ونه کړه، په هندوانو او سيکانو کې مو خاص کسان وګومارل، دوی پر هغو مسلمانانو ژوند تريخ کړ چې په سيمه کې اقليت ول.

هجرت! خو کوم ځای ته هجرت؟! مالومه وه، خلک د ايران په شيعه حکومت بې باوره ول. لنډ او د ډاډ وړ ځای افغانستان و.

تبليغ دومره تود و چې هره ورځ به په زرګونه کسان د ډيورنډ تر کرښې اوښتل. په دې کې زموږ خپل خلک هم وو، دوی ته وظيفه ور سپارل شوې وه چې تر خپله وسه افغانستان ته د نويو ورغليو مهاجرينو اوځايي اوسيدونکو تر منځ اختلافات را وپاروي.

په دوو مياشتو کې زرګونه کورنۍ افغانستان ته لاړې، د مهاجرينو ډېر فشار پر کابل او نورو لويو ښارونو راته، دې کسانو خواړه، جامې او سرپناه غوښته... زموږ د پلان له مخې بايد دا مهاجرين بېرته برېټانياوي هند ته راغلي وای، دلته يې په افغانستان کې د سخت ژوند او له زرګونو ورغليو مسلمانو مهاجرو کورنيو سره د حکومت د نه همکارۍ کيسې کړې وای، په برېټانوي هند کې يې د امان الله خان پر ځلانده تصوير خاورې ور پاشلې وای...او د آزادی احساس مړ شوای وای، خونتيجه يې زموږ د تمې خلاف وخته، د امان الله خان د فرمان له مخې نويو ورغليو مهاجرينو ته د کورونو د جوړولو له پاره ځمکې ورکړل شوې او ځايي اوسېدونکو خپله ګوله ورسره شريکه کړه.

برېټانياوي هند ته بېرته يواځې هغه کورنۍ راغلې چې د ستوري لېږل شوې وې. دا کورنۍ مو د ټول هند په مسلمان مېشتو سيمو کې وو‌ېشلې، دوی به د امان الله خان پر ضد تبليغ کاوه، ويل به يې چې امان الله خان عياش پاچا دی، جوماتونو ته يې قلفونه ور اچولي دي، د کوپر قانون چلوي...ده خپل خلک په ګېډو نه وو ماړه کړې، نو موږ ته به يې څه خير را رسېده....

خو دې تبليغ تر ډېره کار ونه کړ، له افغانستانه نوې خبرې راتلې، له مهاجرينو سره د پاچا او رايت د نېک سلوک خبرې زموږ له کنټروله ووتې. چانسلر امر وکړ چې افغانستان ته تلونکې کورنۍ را وګرځوي. وېره يې پر ځای وه، له ورغلو مهاجرينو سره د پاچا اوافغانانو نېک سلوک موږ ته تاوان رارساوه.

پلان ناکام شو، زه بېرته کابل ته لاړم. په لنډه موده کې نور تغيرات هم راغلي ول. لويې ليسې او مسلکي مکتبونه جوړ شوي وو، ترکي، هندي او جرمني استادانو به زده کړې ور کولې. تر دې دمه په ټول افغانستان کې درې سوه دوه ويشت مکتبونه جوړ شوي وو.

بازار له افغاني توليداتو ډک و. افغانستان په خپله د غوړيو، صابون، قندو، بورې، عطرو، سيمنټو، ټوپکو، باروتو جوړولو... او د اوسپنې ويلې کولو کارخانې درلودې.

د معدنونو پر استخراج او په ښارونو کې د اوبو رسولو پر عصري سيستم چټک کار روان و...

اخبارونه مې ولوستل، افغانستان خپله راډيو درلوده، په کندهار او جلال اباد کې د برېښنا د توليد لويې او وړې خونې پرانيستل شوې وې.
فرانسوي او جرمني شرکتونو د دې هېواد له شماله تر جنوبه پورې د رېل د پټلۍ د ليکې د جوړېدو پر پلان کار کاوه، ولايتونه له مرکز سره د

تلګراف او تلیفون په واسطه تړل شوي وو، په کابل کې جوړ شوي مرکزي بانک لومړني بانک نوټونه را وايستل. د دې هېواد په لويو ښارونو کې د ملکي هوايي ډګرونو د جوړېدو کار په چټکی روان و....

تر دې دمه افغانستان دوولس ملکي طيارې درلودې چې پېلوټان يې جرمنيان ول، خو پاچا پنځه ويشت کسان د پيلوټۍ د زده کړې له پاره مسکو ته لېږلي وو.

هر زون خپل اخبارونه درلودل، دا اخبارونه د وطن دوستۍ، اتحاد، او د نويو پرمختګونو له خبرو ډک ول... د پاچا په امر په لويو ښارونو کې لويې کتابخانې جوړې شوې وې، خلکو به د مطالعې له پاره کتابونه امانت ترې وړل...

د مالياتو قانون جوړ شو، دمالياتو ټکټونه چاپ شول، چا چې به ماليات ورکول، په مقابل کې به يې د مالياتو له ماموره ټکټ اخيست، په دې توګه تر ډېره د رشوت مخه نيول کېده.

پاچا د خپل هېواد له آبادۍ سره لېونۍ مينه درلوده. له کاره يې خوند اخيست. ده د خپلوکارونو د تنظيم له پاره منظم پلان درلود.

شنبې يې د تجارت، ماليې او معارف کارونو ته ځانګړې کړې وه. يکشنبه يې له تجارانو، سفيرانو، او بهرنيو ديپلوماتانو سره کتل. دوشنبه يې د وزيرانو په مجلس کې برخه اخيسته، سې شنبې يې له وزارتونو را غوښتل شوي راپورونه لوستل. چهار شنبه يې له خلکو سره کتل او پنجشبه يې هم د کرنې، عدليې، امنيت ...ستونزې څېړلې.

دې بوخت سړي به ان د جومې په ورځ هم د ملاامامانو، قومي مشرانو او سپين ږيرو مشکلات اورېدل....

فکر په مخه کړم، سپېرې شونډې او تش ماغزه ژر غلامي ته تيار وهي، خو دې سړي چټک کار کاوه. خپل خلک يې له خوارۍ او بې تعليمې ورځې را ايستل.

په دې تشو ماغزو کې د الفبا د يوه ټکي اضافه کېدل هم برېتانيې ته خطرناک و.

په کابل کې مې د اوسېدو مياشت نه وه پوره چې تلګراف راغی، چانسلر په بېړه پېښور ته ور غوښتی وم. دوهمه ورځ مې پېښور ته ورسوله. چانسلر مې ولید، حيران شوم، له سلام او کلام پرته يې په خوند وويل:

_ډېوېډ جونزه! له دې وروسته به ږېرې ته چاړه نه ور وړې!

سوزان يودم چيغه کړه. په بېړه ودرېده، په ګريوان کې يې ګوتې ننه ايستې، پر وښو وړه ځرمښکۍ ولوېده. ټام ته يې وکتل، خندل يې... سوزان منډه پسې واخيسته، خو ټام ګړندی و، سوزان ودرېده. په ستړې ساه يې وويل:

_احمقه! دا نو ټوکه وه!

ببرته خپل ځای ته راغله. سپين تندي يې نرۍ ګونځې پيدا کړې:

_اه! نه!

ټيټه شوه، کتابچه يې داوبو له ژۍ ور پورته کړه،د سر څو لندې پاڼې يې سره سريښ وې. کتابچه يې لمر ته کېښوده، خپل پلار ته يې وکتل، پر سيخونو پېيلوغوښو ته يې پکی واهه. کشتۍ ته ورغله، ټېله يې کړه، د جهيل د اوبو سړه څپه يې زنګنو ته ور پورته شوه.

د مور غږ يې واورېد:

_پام کوه!

سوزان په کشتۍ کې کېناسته، د دواړو غاړو پاروګان یې ووهل، خو لنډه را وګرځېده، کتابچه یې ور واخیسته، بېرته کیشتۍ ته ورغله، شېبه وروسته د جهیل په څنډه کې ولاړ کب نیونکي کوچیني ښکارېدل.

سوزان پاروګان پرېښودل، کیشتۍ تر یوه ځایه کراره تله، وروسته ودرېده. سوزان ستوني ستغ پرېوته، کتابچه یې مخ ته ونیوله، پرسترګو یې سیورۍ راغۍ. سرې شونډې یې وخوځېدې:

۱۹۲۵ م کال_ د اپرېل دیارلسمه_ د لویې پکتیا غرونه:

_اه! د ږېرې له خاښته ستړۍ یم، ډېره اوږده شوې ده، یوه لوېشت، یا تر دې ډېره، نه پوهېږم! خو کله چې کښته ګورم، د ږېرې وېښته مې سترګو ته درېږي. خرېيلې ږېره نه ښکارېده، خواوس سپین ډکې له ورایه پکې وینم.

لمر دۍ، غرونه شنه لمبه کوي، تر سره په شنو ونو کې پټ دي. دلته دوې ورځې مخکې را ورسېدو، ابادي نه شته، تر اوسه مو یواځې د مرغانو آوازونه اورېدلې دي. دا ځای قدم شاه خوښ کړ، خوښ نه، له پخوا یې دلته راتګ په نیت کې و. یوې لویې او ارتې سمڅې ته یې راوستم، پای یې نه مالومېږي، سوړ بوی پکې پروت دی.

قدم شاه سهار اته بجې له دوو کچرو سره ووت، دوه ساعته تېر شول، تر اوسه یې درک نه شته.

ما په دې دوو ساعتونو کې غزول شوی سیم له سره وکوت. مازې یو ځای ښکارېده، سل متره سیم په خاورو او ډبرو کې پټ و. بیا مې چلتار پر سر کړ، په آینه کې مې وکتل، سوچه عرب وم.

اه! په پېښور کې دتېرو څو میاشتومهم ټکي هم په لیکلو ارزي.

اتیا کسان وو، دوې میاشتې مو په زېر زمینیو کې تېرې کړې، هر څه همالته ول. په دهلېز، اشپز خانه، کوټو، تشنابونو ... کې ژېړ ګروپان بل ول. دوې میاشتې، پوره دوې میاشتې مو یواځې خبرې واورېدې. خو سترې خبرې نه وې، په دې موده کې مې ډېر څه زده کړل.

مور. ته به انګرېز، عرب، هندي او افغان استادان راتلل. د افغانستان د مختلفو قومونو، دود، کولتور او عقیدو په باره کې به راته غږېدل، د جاسوسۍ نوي، عصري وسایل به یې راته راوړل... د هرې وسیلې تشریح او اهمیت ډېرې خبرې غوښتې.

دوې میاشتې وروسته یې نومونه راباندې کېښودل، مختلف نومونه. مارګیر اغا، غیبګو، پیر کرم شاه، د مدینې خواجه...د هر یوه په نوم کې د پیر، اغا، خواجه، خلیفه، حضرت،... ټکي مهم ول. ماته یې د بغدادي پیر نوم انتخاب کړ.

یوه ژبه حتمي وه، دا اتیا کسان باید په پښتو یا فارسي، یوې ژبې پوهېدئ، بس! له دوو کسانو پرته یوه هم د ژبې ستونزه نه درلوده. لومړی یو په ونه لوړ تک سپین انګرېز و، هغه ته یې د پیر ګونګه لقب وټاکه، بله چاره نه وه، ژبه یې نه وه زده، ګونګی یې کړ، ده باید یواځې لاسونه خوځولای، نور کار یې افغان ملګري ته پرېښود، هغه به د پیر ګونګه له حرکاتو اخیستې مانا خلکو ته ویله.

دوهم یو هندو صوفي و چې له هندي پرته په بله ژبه نه پوهېده. ده ته یې د دیو بندي پیر لقب ورکړ.

بیا یې اتیا کسان سره ووېشلو، څلوېښت دوه نفري ګروپونه یې جوړ کړل، له اته دېرشو انګرېزانو، عربو او هندیانو سره یې یو _یو داسې کس ملګری کړ چې په سیمه کې بلد ول.

وروسته د څېړو له مخې تقسیمات شروع شول. ډېر انګرېزان د افغانستان هغو سیمو ته وټاکل شول چې اوسیدونکې یې له رنګه سره ول. خو هندوانو او عربو دا مشکل نه درلود، دوی هرې سیمې ته جوړېدل.

ما هم کومه ستونزه نه درلوده، انګرېز وم، خو رنګ مې کوم مشکل نه جوړاوه. ما او لارنس ته، چې اوس یې پیر کرم شاه باله وویل شول چې تاسو به ډیورنډ کرښې ته نږدې په دوو مختلفو سیمو کې فعالیت کوئ.

قدم شاه یې ملګری راته وټاکه. قدم شاه له ونې ټیټ دی، تر لویشتې اوږده ږېره لري، په چالاکۍ کې یې وړې ده.

په دې څلوېښتو ګروپونو کې لومړۍ د افغانستان شمالي برخو ته انتخاب شوې کسان ولیږل شول. نورو کومه ستونزه نه درلوده، یواځې تر کرښې په غرنیو پټو لارو واوښتل، وروسته یې له عامو موټرونو او سړکونو استفاده کولای شوای. خو د افغانستان شمال ته د انګرېزانو تګ یو څه سخت و.

دوی لومړۍ د چترال له لارې بدخشان ته لاړل، بیا یې له هغه ځایه نورو سیمو ته مخه کړه. خو ما او زما ملګري کومه ستونزه نه درلوده، دوې کچرې مو واخیستې، لومړۍ مو لویو خلطو ته د جاسوسۍ وسایل، توپانچه، دوربین، مختلفې دواوې... او خوراکي مواد ور واچول، بیامو دیني کتابونه ور باندې کېښودل، سپینو پګړیو، اوږدو ږیرو، چونډارو ګردو لمنو او د کچرو پر سر ښکاره اېښودل شوو دیني کتابونو له شکه ایستلو.

ان د وزيرو په يوه جومات کې مې لا د پټې خولې جمه هم ورکړه.

کرار تلو، دوی شپې مو ستورو ته تېرې کړې، درېيم ماښام مو يوه کلي ته ور ووړ، ضرورت نه و چې ځانونه معرفي کړو، خلکو په خپله عالمان بللو، ويل يې چې د هندوستان ديني مدرسوته تللي عالمان بېرته خپلو کورونو ته روان دي.

ماخستن يې غوړه ښوروا راته راوړه، سهار مو د شيدو له چايو سره تازه کوچ وخوړل.

ټوله ورځ مو مزل وکړ، پاتې شپه مو په غره کې تېره کړه، بل ماښام همدې غار ته را ورسېدو.

بل ځای نه شوای تلای، قدم شاه دا غار پخوا هم ليدلی و، د دوو مياشتو زده کړې په وخت کې يې انګرېز استادانو ته قناعت ور کړی و چې دا ځای د فعاليت د پيل له پاره ښه دی.

سترې وو، شپه مو په خوب تېره کړه، خو سهار مو لومړی خوراکي مواد، دوا... او د جاسوسۍ وسايل د غار تياري برخې ته يووړل، بيامو سل متره سيم تر خاورو لاندې کړ، د سيم په دواړو خواوو پورې يوه يوه کوچينۍ دستګاه تړل شوې وه. يوه دستګاه مو په غار کې د اېښودل شويو کتابونو شاته پرېښوده، بله مو لاندې چينې ته نږدې د لويو ډبرو په مينځ کې پټه کړه.

اه! قدم شاه را راوان دی، بايد ورشم چې څه يې کړي دي.

سوزان بله پاڼه واوړوله.

بل يادښت دوې اونۍ وروسته ليکل شوی و:

_قدم شاه خوشاله و، ویل یې چې په غره کې یې د لېوانو انګولا اورېدلې وه، لیرې خوشې کړې کچرې به بیا ونه وینې.

په لومړی ورځ مو څوک ونه لیدل، خو دوهم سهار مو د زنګولې آواز واورېد، قدم شاه په منډه دباندې ووت، له سیرلې سره راغی، دتک تور سیرلې سپینه ټنډه ښکلې ښکارېدله. قدم شاه د سیرلې کباب ته خوشاله و، خو ما ورته وویل چې حوصله وکه، دا کوچینی سېرلی به لوی پسونه درته راولي.

زنګوله مې ترې خلاصه کړه، تار مې ور پورې وتاړه، د سمڅې په تیاره برخه کې مې پورته را وځړوله. د تار بله څوکه مې تر کتابونو راوړه. دې تار دخاورو رنګ درلود، تر وېښته نری و، له ځمکې سره نه ښکارېده.

قدم شاه ته مې وکتل، سترګې یې رډې راختلې وې...ومې ویل:

_د سیرلې خوله ور وتړه، لیرې یې پټ که.

سیرلي ناري کړې، قدم شاه خولې ته جورابه ور واغوسته. تر ښکرو یې ونیو، د باندې ووت.

ښه شیبه تېره شوه، بېرته راغی، خو کېناستلو ته مې پرې نه ښود، ورته ومې ویل چې له چینې سره کېنه.

شنې غټې پیپلې مری مې غاړې ته واچولې، دستګاه مې روښانه کړه، پوره یو پاو وخت مې غوږونه څک نیولي وو، خو د مرغانو له نریو نارو پرته مې بل څه وانه ورېدل. یودم د دستګاه له واړه لاوډسپیکره د ډبرو د رغړېدو غږ را ووت. بیا مې یو نری وار خطا آواز واورېد:

_ته څوک يې؟! دلته څه کوې؟!

د دستګاه غږ مې تر پایه پورې تېز کړ.

د قدم شاه ناره مې واورېده:

_د خدای بنده.

بیا له لاوډ سپیکره د قدم شاه یوه لېونۍ، بې مانا چیغه را ووته.

_لو لو لو لو لو لا....

لاوډ سپیکر ته مې غوږ ور نږدې کړ. نري وارخطا غږ وویل:

_سیرلی مې ورک دی. تا نه دی لیدلی؟!

قدم شاه د اوښ غوندې وغړمبېد، بیا یې وویل:

_پورته ور وخېژه! بغدادي پیر ته پټې مالومې دي.

چوپه چوپتیا شوه، له لاوډ سپیکره یواځې د مرغانو غږ را ووت. دستګاه مې بنده کړه. دغار خولې ته مې وکتل، لومړی یوه خړه خیرنه خولۍ را پورته شوه، بیا مې د یوه نهه_لس کلن ماشوم چاودی سپېره مخ ولید.

ماشوم د غار په خوله کې ودرېد، وارخطا ښکارېده.

مخې ته د پرانیستې کتاب پاڼې مې سره وروستې. ومې خندل:

_راځه، راځه! دنیایې کارونو ته زړه مه خوره! تور سېرلی به خدای پیدا کړي!

د ماشوم سترګې رډې راوختې. په خواره خوله يې وويل:

_ته له کومه پوه شوې چې زما سيرلی ورک دی، هغه هم تور سپرلی؟!

ومې خندل:

_که بغدادی پير په غيبو نه پوهېدای، نو نوم به يې بغدادي پير نه و.

ماشوم را نږدې شو، خو چاودې لاسونه يې لا لړزېدل.

ومې ويل:

_راځه بچيه! دلته نږدې راته کېنه.

ماشوم په خاورو کې پلتۍ ووهله.

سترګې مې پټې کړې، هېڅ مې هم نه ويل، خو شونډې مې خوځولې...بيا مې هماغسې په پټو سترګو څو ځله يوه خبره تکرار کړه:

_تور سيرلی، سپين يې تندی، تور سپرلی سپين يې تندی، تور....

يودم مې ماشوم ته وکتل، سترګې يې رډې راختلې وې. د کتاب د اېښودلو په پلمه مې دستګاه روښانه کړه، بېرته مې سترګې پټې کړې، ومې ويل

_تور سپرليه وينم دي، وينم دي! بېځايه زورونه مه وهه. له دې دوو تيږو دې يواځې بغدادي پير را ايستلی شي.

غلی شوم، بيا مې څو نامفهومه تورې تر خولې را ووتل، وروسته مې په ټيټ غږ وويل:

_راشه! راشه، بغدادي پير دې غواړي. افرين، افرين...

یودم مې تندی تریو کړ:

_نه! لاره مه کږ.وه!

ومې خندل:

_افرین، همدا نرۍ لاره را واخله.

ماشوم ته مې وکتل، سترګې یې له حیرانۍ ډکې وې، ومې خندل:

_مخ دې سم ونیسه، سیرلی پیدا شو، بس، د چینې چپ لاس ته، دوه ، درې سوه ګامه لیرې په دوو تیږ.وکې بند و.

ماشوم په بېړه ودرېد. تر لمنې مې ونیو،ومې خندل:

_کېنه! زحمت مه باسه! تیږې مې لیرې کړې، بغدادي پیر دومره کرامات لري چې سېرلی په خپلو پښو دلته راولي.

وخت ووت، چیغه مې کړه!

_راشه نو، مه ناوخته کوه!

ماشوم ته مې وکتل، وېرې اخیستی و. ورته ومې ویل چې سترګې پټې که.

غړۍ مې اوږ.ده کړه، قدم شاه په احتیاط پورته را وخوت، سیرلی یې د غار په خوله کې پرېښود. خپله بېرته لاندې کښته شو. سیرلی ماشوم ته ورغی، د هغه پر غوږ یې خپلې تودې شونډې ولګولې. ماشوم په بېړه ور وکتل، چیغه یې کړه، یوې خوا ته ږنګ شو.

ورغلم، بېسده ماشوم مې له خاورو را پورته کړ، دستګاه ته مې خوله ور ټيټه کړه، له قدم شاه مې دچينې سړې اوبه را وغوښتې. د ماشوم غاړې ته مې لاس ور ووړ، غاړه يې توده وه، نرۍ رګ پورته پورته غورځېده....

د قدم شاه غږ مې واورېد:

_دومره کراماتو ته هم ضرورت نه و چې سيرلی په خپلو پښو راولې.

قدم شاه مې ببېرته لاندې وليږه. دماشوم پر مخ مې سړې اوبه واچولې. سترګې يې رڼې کړې. د سيرلي په ليدو يې رنګ بېرته ځای ته راغی. ولاړ شو، سيرلی يې تر ښکر ونيو، تر يو څه ځايه زانګې وانګې ته، وروسته يې پښې پر ځمکه سمې لګېدې.

قدم شا راغی، ومې ويل:

_څه فکر کوې! کوچيان به راشي؟!

په خندا يې راته وويل چې دومره کرامات بې څه نه دي، راځي! راځي، ضرور راځي.

خبره يې سمه وه، ماسپښين مې مخ ته د چينې سړې اوبه ور اچولې چې په ونو کې مې درې کسان وليدل. په ببړه پورته وختم، قدم شاه د چايو پياله خولې ته نيولې وه. ورته ومې ويل چې کوچيان دي، ژر يې مه را پرېږده، دستګاه ته نږدې يې په خبرو راوله.

پيالې او غرمني پاتې لوښې مې را واخيستل،د غار تيارې برخې ته لاړم. پاکې، سپينې جامې مې واغوستې. ببېرته خپل ځای ته راغلم، چلتار مې پر سر کړ، دستګاه مې روښانه کړه.

له لاوډ سپيکره د کوچيانو له غوسې ډکې نارې راتلې. ويل يې چې ټګان ياست، پر ماشوم مو څه کړي؟! زبون يې وهل شوی و....بيا مې د ماشوم نری غږ واورېد، قسمونه يې خوړل... ويل يې بابکه! په کوران که دورواغ درته وايم! سيرلی په خپلو پښو راغی.

خبره نوره هم جنجالي شوه، کوچيان پورته راختل، خو قدم شاه زاری ورته کولې... ويل يې چې لنډ وخت صبر وکړی، بغدادي پير لمونځ کوي.

په بېړه مې د پوزيو جاينماز هوار کړ.

له لاوډسپيکره ډډ کوچيانی غږ را ووت:

_اې ټګانو، له کومه راغلي ياست؟!

قدم شاه په خواره خوله وويل:

_د خدای روی ومنئ! ما په هر نوم ياد کړئ، خو قربان يې شم! بغدادي پير ته څه مه واياست، لوګی به مو کړي.

له لاوډ سپيکره د شارټي غوندې غږ را ووت، د کوچيانو خندا وه.

قدم شاه وويل:

_که زما منئ، د چينې په دې پاکو اوبو اودسونه وکئ، خدای ياد کئ، تر هغو به پير صاحب هم خپل عبادت خلاص کړي.

يو ډډ کوچيانی غږ راغی:

_حاجي ناټکه! دې ټګ خدایکه بده خبره کړې وي. راځئ! له دې ټګانو سره به وروسته جوړېږو.

تر ډېره مې یواځې د اوبو چړپا اورېده. بیا هغه هم غلې شوه، ښه سات ووت. وروسته د یوه کوچي غږ راغی:

_میرګلیه! لږ در وڅکېږه.

دوهم کوچي وویل:

_خپل څادر ولې نه هواروې!

_ساده کېږه مه! دا نوی څادر به څنګه سپېرو خاورو ته ورکوم!

تر ډېره چوپه چوپتیا وه. بیا مې یو غږ واورېد:

_یاره حاجي ناټکه! لانت په شیطان! لمانځه ته یې پرې نه ښودم، په لسو رکاتونو کې مې خپله ناروغه اوښه سترګو ته ولاړه وه.

حاجي ناټک په خوابدي غږ وویل:

_ته د اوښې غم نیولای یې! خو زه خپلې شامتورې لورکۍ ته پکر وړی یم، غونډل چیچلې!

قدم شاه په خبره کې ور ولوېد:

_بغدادي پیر ته وواياست، د مارانو اوغونډلانو دم پرې وچ دی.

د میرګل له غوسې ډک غږ مې واورېد:

_حاجي ناټکه، درځه چې دا ټګ ووینو.

دېوزيو جاينماز مې سم کړ، قبلې ته ودرېدم. شېبه وروسته تياره رابانديې راغله. وپوهېدم چې درې تنه د سمڅې خولې ته را ورسېدل.

يودم مې ډېر خندي واورېد، يوه کوچياني غږ وويل:

_پير صېب خو له خپلې ک ... خبر نه دی، پرتوګ يې په چپه خوا اغوستی، نو ورک سېرلی به څنګه په خپلو پښو راولي!

زړه مې خولې ته راغی، رکوه ته تيټ شوم. پايڅو ته مې وکتل، له نريو ، ببرو تارونو ډک درزونه نيغ ولاړ ول.

شېبه وروسته مې سلام وګرځاوه، پرته له دې چې راغلو کسانو ته وګورم، په موسکاه مې وويل:

_څوک به د خدای په عبادت کې دومره غرق وي چې خپلو جامو ته به يې پام نه وي، خو ميرګل به بيا په لمانځه کې د خپلې ناروغې اوښې فکرونه وهي.

کوچيانو ته مې وکتل، سترګې يې رډې راختلې وې. بله خبره مې وکړه:

_پر چا باندې به بيا تر لمانځه، خپل نوی څادر ګران وي.

ماشوم په خوند وويل:

_بابکه! زما خبره مو نه منله. وګوره! پيرګل ستاسو په نومونو پوهېږي. پټې ور مالومې دي.

ومې ويل:

_راځئ. نږدې راشئ.

درې واړه مخامخ غلي راته کېناستل.

ومې ویل:

_حاجي ناټکه! خوا مه بدوه، شامتوره لورکۍ به دې خدای جوړه کي.

دواړو یو بل ته وکتل، بېرته یې سرونه وځړېدل. یواځې ماشوم له ځلا ډکې نیغې سترګې راته نیولې وې.

ومې خندل:

_سیرلی دې ښنګه دی؟

ماشوم په خوند وویل:

_ښه دی، د پخوا غوندې ټوپونه وهي.

سترګې مې پټې کړې، یودم موسک شوم، ماشوم ته مې وکتل، ومې ویل:

_خو ستا سیرلي یوه زنګوله هم لرله.

د ماشوم د سترګو ځلا لا پسې ډېره شوه:

_هو، هغه زنګوله مې بابک له بازاره راته راوړې وه، له سیرلي سره یې اجب خوند کاوه. خو اوس ورکه ده.

ومې ویل:

_ورکه؟!

یودم مې وخندل:

_بغدادي پیر ته د ورکې خبره مه کوه!

سترګې مې پټې کړې، څو ځله په یوه او بله خوا وزنګېدم، ورو مې وویل:

_ړانده! ړانده، چېرې یې؟

غلی شوم، څېره مې داسې ونیوله لکه د کوم چا ځواب ته چې ماتله یم. یودم مې خپل تندی ګونځې کړ، ومې ویل:

_وه ړندکیه! دا وخت نو د غزني د زیارتونو دی، هله! د تور سېرلي زنګوله د سترګو په رپ کې را ورسوه!

کوچیانو ته مې وکتل، د ټولو سترګې رډې راختلې وې.

ماشوم په وېرېدلي غږ وویل:

_له چا سره دې خبرې کولې؟

ومې خندل:

_ړوند پیری و، د زیارتونو ډېر شوقي دی، ویل یې چې په غزني کې یم.

ټولو یو بل ته وکتل. تار مې کش کړ، کړنګ شو، د غار په تیاره برخه کې زنګوله را لوېدلې وه.

ومې خندل:

_اوس یې هم ناوخته کړ، خیر، د ړندکي یوه سترګه کار نه کوي، په دې غره او دومره ډېرو کې د وړې زنګولې پیدا کول سخته خبره ده.

د غار تیارۍ برخې ته ورغلم. لومړی مې خپل پرتوګ سم کړ، بیا مې زنګوله راپورته کړه، بېرته راغلم، د کوچیانو په مخونو کې ټکی وینه نه وه پاتې.

زنګوله مې وګړنجوله، ماشوم په بیړه راته وکتل، سترګې یې وځلېدې، زنګوله یې زما له ګوتو وایسته. په خوند یې وویل:

_دا یې چېرې پیدا کړه!

ومې خندل:

_په هماغو تیرو کې چې سپرلی بند و.

میرګل یودم چیغه کړه. وغړمبېد، له خولې یې لاړې باد شوې، ځان یې له ځمکې وویشت. حاجي ناټک یې پر پښو ور پرېووت، ما یې لاسونه کلک ونیول.

حاجي ناټک وویل:

_پېریان لري، یو ځل یې د ملا په وعظ کې را پرې ایست، بیا په اتڼ کې مستي واخیست، رمباړې یې کړې.

میرګل یوه شېبه پورته پورته غورځېده، بیا کرار پرېووت.

بېرته خپل ځای ته راغلم. ور ومې کتل، حاجي ناټک په خپل نوي څادر د میرګل له خولې را وتلي ځګونه پاکول.

وخت ووت، میرګل کېناست، خو لا یې هم خړو خاورو ته وچې سترګې نیولې وې. یودم را وښویېد، زما پر پښو یې خپلې تودې شونډې کېښودې. د زړه له اخلاصه یې وژړل.

حاجي ناټک تر مټ ونیو، خو ما اشاره ورته وکړه چې په خپل حال یې پرېږده. مېرګل ژړل...پښې مې د هغه په اوښکواو لاړو لندې شوې. وروسته یې په ژړا کې وویل:

_اه بغدادي پیره! قربان دې شم! خاوري میرګل وبخښه.

ومې خندل، په ولیو کې مې څو ځله وټپاوه. ومې ویل:

_بخښلی مې یې.

خو میرګل زما له پښو نه پورته کېده.

ومې ویل:

_پورته شه، ومې بخښلی.

میرګل لا هماغسې زماپر پښو خپل مخ ایښی و. وخت ووت، ژړا یې په سلګیو بدله شوه. بیا یې په غریو کې وویل:

_خدای دې مې ګونګی کړي، ستا مبارکه مې په بد نوم یاده کړه.

تر ولیو مې ونیو، په زور مې کېناوه. ومې ویل:

_ته نه یې ملامت، حالات خراب دي، اوس هر څوک د بزرګي داوا کوي.
حاجي ناټک ته مې وویل چې په غاړه کې پروت ول ول پټکی یې ور وتړي. دوی یوه شېبه ناست ول، بیا یې اجازه وغوښته، د غار تر خولې پورې یې مخونه، نه را نه اړول. پر شا تلل.

په میرګل پسې مې ناره ونیوله:

_اوښه به دې خدای جوړه کړي.

یوه شېبه کېناستم، بیا لاندې کښته شوم، قدم شاه خندل.

په رڼواوبو کې مې پښې ننه ایستې، لاس مې پرې تېر کړ، د میرګل وچې شوې لاړې سرېښناکې وې.

د قدم شاه له جذبې ډک غږ مې واورېد:

_اوس دې نو بازار تود بوله.

ور ومې کتل، وړې سترګې یې ځلېدلې.

تر ځنګ مې کېناست، ناڅاپه یې اوبو ته خپلې غبرګې پښې ور واچولې، اوبه د چینې ژۍ ته را وختې. په بېړه ودرېدم.

قدم شاه وخندل:

_مبارکه خو دې لنده نه شوه؟!

یودم یې په غږ کې بدلون راغی:

_خو وروستۍ خبره دې اټکلي وه. اوښه به ځنګه جوړه شي؟!

ومې خندل:

_کله کله اټکلي خبره هم سمه راوځي.

سم مې ویل، بل سهار وخته یوه ډېر غږ له خوبه را وېښ کړم. ور مېږ مې کوږ کړ، د قدم شاه تشه برستنه پرته وه. د باندې ووتم، میرګل او یو چاغ سپین پسه له چینې سره ولاړ ول. ورغلم، کوچې مې پر لاسونو را

پرېووت. بیا یې سر پورته کړ، سترګې یې له اوښکو ډکې وې، په خوند یې وویل:

_یا بغدادي پیره! دوا (دعا) دې کار وکه، اوښې له څلورو ورځو وروسته څوځ وخوړل.

د قدم شاه غږ مې واورېد:

_د بغدادي پیر دعا بېرته نه راګرځي!

شاته مې وکتل، د قدم شاه غېږ له وچو لرګیو ډکه وه.

کوچي یودم چیغه کړه!

_خاورې میرګله، خدای دي مرګ در کي، چې ته یې، پیر صایبان به څنګه لرګي راوړي.

ورغی، له قدم شاه یې په زوره لرګي ور واخیستل، پورته وخوت، خو په بېړه یې مخې ته ودرېدم. پوهېدم چې دا کوچی زما توشکې ته نږدې له پرتې خلاصې کتابچې او انګرېزي یادښتونو څه نه شي بود کولای، خو په خپله د قلم او کتابچې لیدل، د بغدادي پیر رنګ بدولای شوای.

قدم شاه ته مې اشاره وکړه، خو کوچي قسمونه خوړل، ویل یې چې لرګي به د غار خولې ته رسوي.

اخیر مې مجبوره کړ، دواړه بېرته چیني ته را وګرځېدو. پسه ته مې وکتل، ډېر وخت مو داسې چاغ ورنونه نه وو خوړلې.

د میرګل غږ مې واورېد:

_پسه چېرته ودروم؟

ومې ويل:

_لږ هاخوا يې حلال که.

ټيټې غونډۍ ته وختم، هوا ښکلې وه، نرې باد د ونو پر پاڼو لاس تېراوه. کله کله به د يوه مرغه ناره راغله.

بېرته لاندې کښته شوم، پسه له پوسته شوی و، پر ګېډې يې د وازګو نرۍ پرده پرته وه.

دوه ورنونه بس ول، خو ميرګل نه منله، ويل يې چې سلامت پسه يې نذر منلی و. په سختته مې قانع کړ، ور ياده مې کړه چې موږ دوه نفرو يو، ګرمې ده، نوره غوښه خرابيږي.

کوچې زړه نازړه پاتې غوښه په څادر کې وتړله. دتګ په وخت يې وويل چې سات وروسته به حاجي ناټک، د هغه لور او ځو نور سپين ږيرې راورسيږي.

پورته وختم، د غره د خزندو په اړه مو لا په پيښور کې فکر کړی و. د دواوو له کڅوړې مې يو بوتل را وايست. کوچينی جام مې له اوبو ډک کړ، درې سرپوښه دوا مې پکې واچوله.

د باندې ووتم، قدم شاه د پسه سلامت ورون اور ته نيولی و.

سات وروسته ډله کوچيان راغلل، يوه ځوان يوه وړه نجلۍ په شاه کړې وه، د نجلۍ له درده ډکو چيغو د دستګا کراماتو ته پرې نه ښودم.

ټول پورته را وختل. وار نه کېده، ښی لاس مې د مچولو له پاره تر ډېره پورته نیولی و.

بیا مې نجلۍ ته وکتل، په ځپولې وېښتو کې یې وچ واښه بند ول. غټې تورې سترګې یې له اوښکو ډکې وې. کله کله به یې له درده چیغه کړه.

حاجي ناټک وویل:

_قربان دې شم، زامت مو نه درکاوه، خو شامتوره....

په خبره کې یې ور ولوېدم. په خندا مې وویل:

_غم مه کوه! خدای ته یې وسپاره، بغدادي پیر ته یې وسپاره.

حاجي ناټک د نجلۍ خیرن لستوڼی ور پورته کړ. د شامتورې مټ تک شین و. د نجلۍ پر تندي مې لاس کېښود، سره تبه یې وه. جام مې را واخیست. ومې ویل:

_میرګل خبر کړم چې شامتوره دلته راولئ، سخته وه، وخت لنډ و، خو بیا مې هم ړندکی پېری کوه قاف ته ولېږه. ایله یې لږ مخکې د شفا دا اوبه را ورسولې.

جام مې د نجلۍ وچو شونډو ته ور نږدې کړ، یو غوړپ اوبه یې تېرې کړې. کوچیانو ته مې وکتل، ټولو وچې سترګې راته نیولې وې.

نجلۍ مې پر پوزۍ پرې ایسته، دا دوا له برېتانیې راغلې وه، اصله وه، پوهېدم چې تاثیر کوي، خو وخت یې غوښت.

ټول غلي ول، یواځې نجلۍ له درده ډکې نارې وهلې....

حاجي ناټک را وښوييد. مخې ته يې يوه غوټه راته کېښوده، په خواره خوله يې وويل:

_قربان دې شم، پوهېږم چې ته د هېڅ شي کمی نه لرې، څه چې وغواړې، د سترګو په رپ کې درته را رسېږي. خو لږ ګوستاخي مې وکړه. خالي لاس راتګ ښه نه راته ښکارېده. جنغوزې مې درته راوړې.

حاجي ناټک بېرته دوه ګامه شاته وښوييد.

يوه کوچي ته مې پام شو، پر خړو خاورو هوار پوزي ته يې کتل.

ومې ويل:

_حاجي ناټکه! کور دې ودان چې د خدای دوستانو ته په درنه سترګه ګورې. ته سم وايې! ماته هېڅ هم کم نه دي، دا تېر ماخستن لا کړپا له خوبه را ويښ کړم، ړندکی و، په سمڅه کې يې غالی هواروله. ور هاخوا د سرو زرو په لوښو کې رنګارنګ تازه مېوې ايښې وې.

ړندکي راته وويل چې قربان دې شم، د دنيا ټول خوندونه دې په واک کې دي، خو ته وچې شونډې په خړو خاورو کې پروت يې، نه مې لورېږې! خير دی، دا غالۍ او لږه مېوه ومنه!

خو ما سپک کړ، ورته ومې ويل چې نه ، نه ، نه! زه خو دې نن نه يم پېژندلای، کلونه کلونه مې مريد يې. په دې نه پوهېږې چې بغدادي پير په دنيايي لهو لهب پسې نه ګرځي! هله! دا دنيايي مرداريانې دې در ټولې که!

غلی شوم. کوچيانو وچې سترګې راته نيولې وې.

سر مې ځو ځله وخوځاوه، ومې ويل:

_هی هی! ځواني وه، نه پوهېدم، په بغداد کې مې د سرو زرو کور درلود. په حساب سل مزدوران راته ګرځېدل. باغ، ځلوېښت ښکلې مینځې، تر حده وتلې ځمکې، سره او سپین...د هیڅ شي کمی نه و ، ټوله ورځ به مې په ښکار او مزو تېروله، خو یوه شپه مې خپل نیکه شېخ نوراني اغا په خوب ولید. د سمندر د اوبو پر سر ولاړ و، تکه سپینه رڼا ترې بادېدله، ډله سمندري ښاپېرۍ یې د حجاب په ځوابونو پوهولې. ورغلم، خو نیکه مخ رانه واړاوه. هماغه خواته یې ودرېدم، بیا یې هم راته ونه کتل. ورته ومې ویل چې زه یم، ستا لمسی. خو نیکه په خپلو مبارکو لاسونو پورې وهلم. تر لمنې مې ونیو، لاس مې اور واخیست.

ومې ژړل... نیکه په خشکه راته وویل چې د پیرانو رنګ دې بد کړ، د

دنیا لهو و لهب د خدای له عبادته ایستلی یې....

را ویښ شوم، لستونۍ مې سوځېدلی و. بس! په هماغه سهار مې خپل د سرو زرو کور، باغ، ځمکې... هر څه پر غریبانو ووېشل....
غلی شوم، کوچیان سونګېدل، پزې یې پورته کشولې....

ومې ویل:

د دنیا لهو و لهب مې پرېښودل. اوس دنیا (ثروت) د مردارو اوبو غوندې راته ایسي. پایځې ترې ټولوم. که نه د قارون د ورکې شوې خزانې ځای هم را مالوم دی، خو نه ارزي! کوم خوند چې په عبادت کې دی، بل څه یې نه لري....

غلی شوم، کوچیانو اوښکې تویولې.

ښه شېبه ووته، د حاجي ناټک غريو نيولی غږ مې واورېد:

_بازه! د بغدادي پير مبارکې خبرې دې واورېدې؟! تاته وايي!

يو له عمره پوخ سړی وسونګېد. په ژړا کې يې وويل:

_توبه مې ده.

ومې ويل:

_باز څه کړي؟!

حاجي ناټک پر خپله پزه د څادر پيڅکه تېره کړه!

_پيرګله! قربان دې شم. باز جايي (کليوال) دی، څو ورځې مخکې يې د تناره د جوړولو له پاره پخه خاوره وړه، د سرې غونډۍ خاوره کلکه ده، له کولنګ سره يوه ژېړه روپۍ را تښېدلې وه. باز وايي چې د زرو ده. نن هماغه ځای ته بيا ور روان و. خو کولنګ مې په کېږدۍ کې ترې کېښود، ورته ومې ويل چې راځه! نوی پير پيدا شوی، پټې ور مالومې دي.

حاجي ناټک غلی شو، باز ته يې وکتل، ويې ويل:

_هله! پيرګل ته هغه روپۍ ورښکاره که.

باز د خپلې زړې، خيرنې، شکېدلې سدرۍ په جېب کې ګوتې ننه ايستې، يوه ځلانده ژېړه سيکه يې راته ونيوله.

په زړه کې مې خوشالي منډه واخيسته، خو ځان مې کابو کړ، د سرو زرو سيکې ته مې په ځير ځير وکتل، يودم مې تنده تروه کړه، ومې ويل:

_خپل لمونځونه مه خرابوی، ورته وګورئ! د مسو په دې روپۍ د لوڅ لپړ سړی شکل کېندل شوی دی. بوت دی. ګناه لري.

سیکه مې د غار خولې ته ور وغورځوله. زړه مې ولړزېد، سیکه هماغسې په رغړېدو_ رغړېدو له غاره ووته.

سترګې مې پټې کړې، ومې ویل:

_بازه! ځان مه ستړی کوه! همدا ګړۍ په هغه ځای کې ولاړ یم چې تا دا روپۍ پیدا کړې وه، اه! کاشکې د بغدادي پیرکرامات در مالوم وای، تر ځمکې یو ګز لاندې خاورې هم وینم. له غټ، تور مار پرته هېڅ هم نه شته.

د باز غږ مې واورېد:

_قربان دې شم! خو دا لومړۍ ځل نه دی. یو ځل پخوا مې هم....

غلی شو، خبره یې بشپړه نه کړه.

ومې خندل:

_پوهېږم چې څه دې پیدا کړي ول، خو زه درته ووایم که نه، ته یې په خپله وایې؟!

باز په خواره خوله وویل:

_د ډبرې کوچیني بوتان! یو نه و، دوه نه ول. سمه لویه سمڅه ترې ډکه وه. له ماتېدو وتلي ول، د سمڅې خوله مې ببرته پټه کړه.

ومې ویل:

_پوهېدم چې څه وایې، خو د شیطان له ځالو لیرې ګرځئ! پوهېږې! په هماغه ځای کې یو وخت پېریانو ژوند کاوه. کاپر ول، بتانو ته به یې سجدې لګولې.! کاپر پېریان له زړونو ډېر سخت دي، ځان او اولادونه دې ترې ساته.

باز په وارخطایي وویل:

_توبه مې ده! خو هغه ژېړه روپۍ به څنګه شي. هغه خو مې هم له.

په خبره کې ور ولوېدم:

_غم مه کوه، ړندکي پیري ته به ووایم، روپۍ به بېرته په هماغه ځای کې کېږدي چې تا ترې را اخیستې وه.

د باز رنګ بېرته خپل ځای ته راغی.

ناڅاپه له لاوډ سپیکره د قدم شاه ټوخی را ووت. لینګې مې ولړزېدل. اه! نو دومره لویه غلطي. د دستګاه سویچ مې څنګه هېر یده!

یودم مې تندی تریو کړ، په زوره مې وویل:

_مه کوئ! دا ځای د ساعتیري نه دی، له کتابونو لیرې ګرځی!

لاس مې ور وغځاوه، د کتابونو د ټولولو پر وخت مې د دستګاه سویچ وواهه. کوچیانو ته مې وکتل، رډې سترګې یې راته نیولې وې...ومې خندل:

_ها! د کوچنیانو له شوخۍ مو دې خدای وساتي،. نه کرارېږي.

کوچیانو یو بل ته وکتل. حاجي ناټک وویل:

_قربان دې شم، دلته خو یواځې شامتوره پرته ده، هغه هم....

په خبره کې یې ورو لوېدم:

_مه پسې ګرځئ! پټې بلاوې دې خدای پټې لري.

د کوچیانو سترګې ردې راختلې وې.

ومې خندل:

_بغدادي پیر خو یواځې په انسانانو کې مریدان نه لري، ګڼ پیرېان هم پرې را ټول دي، همدا اوس د لته دوه کوچیني پیریان له خپلې ناروغې انا سره راغلي. ښه ده چې نه یې وینئ!

خړو خاورو ته مې وکتل، ومې ویل:

_ادې! ما خو درته وېل چې د بغدادي پیر دم بې تاثیره نه دی. اوس دې رنګ تازه راته ښکاري.

د سترګو له کونجه مې کوچیانو ته وکتل، وار خطا ول.

ومې ویل:

_همدلته یوه ناروغه زړه پیرۍ پرته ده.

ګررررر شو، له حاجي ناټکه پرته ټولو کوچیانو د سمڅې خولې ته منډه واخیسته.

ومې خندل:

_راځئ! راځئ! زړونه مو غټ ونيسئ! مه وېرېږئ! پېريان کار نه درباندې لري.

يو، يو بېرته راغلل، خو دا ځل لېرې کېناستل. ټولو هغو خړو خاورو ته کتل، چې خيالي پېرۍ ورباندې پرته وه.

د حاجي ناټک غږ مې واورېد:

_قربان دې شم. ګوستاخي کېږي! خو ټوخی د غټ سړي و.

ومې خندل:

_پېريان ډېر غږ لري، دا خو يې لا يو ماشوم وټوخېد، که غټ پيری ټوخېدلی وای، زړه دې له بېخه را ووت.

غلی شوم، ومې ويل:

_دا ناروغه، زړه پيرۍ درته راوغږوم؟!

له حاجي ناټکه پرته ټولو چيغې کړې!

_نه! خدای ته وګوره! زړونه به مو وچوي.

د ښي لاس خلاصې ګوتې مې تر خاورو يوه لوېښت پورته ونيولې. يوه شېبه غلی وم، بيا مې يودم وخندل:

_ادې! اوس ښه يې! تندی دې سوړ دی. تبه دې پرې شوې ده.

يوه شېبه غلی وم. بيا مې وويل:

_هو ادې! سم وايې! ورځئ! خو هېر دې نه شي، تاويذ ته به اوه سپينې جامې ور اغوندې.

د غار خولې ته مې وکتل، ناره مې کړه!

_وه ماشومانو، راشئ! انا مو تر لاس ونيسئ چې ونه لوېږې.

په لاره کې ناست کوچيان د غار دېوال ته ور وښوييېدل.

شامتورې ته مې وکتل، دوا کار کړی و، سترګې يې پټې وې، سو که سوکه، منظمه ساه يې اخيسته.

د حاجي ناټک را پام شو، نجلۍ ته يې وکتل، خړې شونډې يې خندنۍ شوې. په خوند يې وويل:

_قربان دې شم! پوهېدم چې دم او دوا (دعا) دې بې څه نه ده.

نورو کوچيانو ته مې وکتل، لا هم د غار له دېوال سره ناست ول.

ومې ويل:

_مه وېرېږئ! پېريان ووتل.

ټول تر شامتورې را وګرځېدل. يوه شېبه يې پرتې نجلۍ ته وکتل، بيا يودم زما پر لاسونو را پرېوتل، وار نه کېده، هر يوه هڅه کوله چې زما تر لاسونو خپلې شونډې را ورسوي.

د حاجي ناټک وارخطا غږ مې واورېد:

_شامتوره مو ژوبله کړه.

ور ومې کتل، زما پر لاسونو د یوه پراته بوډا لوڅه سپېره پښه د نجلۍ پر ټټر پرته وه. ټول مې شاته کړل. شامتورې ته مې وکتل، په رڼو سترګو کې یې وېره پرته وه. نجلۍ مې ورو را پورته کړه. ومې ویل:

_ښکه یې لورې!

نجلۍ په حیرانۍ راته کتل.

حاجي ناټک په خوند وویل:

_ښه ده، ورته وګورئ! دردونه یې غلي شوي دي، چیغې نه وهي.

کوچیان بیا زما د لاسونو د ښکلولو له پاره را مخکې شول، خو زما تریو تندي بېرته پر خپلو ځایونو کېنول.

نجلۍ په مړاوي غږ وویل:

_بابکه! وږې یم، کورتو ته مې زړه کېږي.

حاجي ناټک خپله لور په غېږ کې ونیوله. په خوند یې وویل:

_چې ته خدای را ښه کړې، د کورتو غم مه کوه، پیرګل ته کورت څه دي!

ماته یې وکتل، په سترګو کې یې خوشالي پرته وه. په خواره خوله یې وویل:

_قربان دې شم. شامتورې دا دوې ورځې خدایکه په هېڅ شي څکه کړې وي. اوس یې کورتو ته زړه شوی، ړندکي پیري ته به نه کې ور نارې؟!

اه! کورت! همدا ګړۍ مې يو کورت په زر روپۍ هم اخيست، خو دا سپېره غر او کورت! ډېر سره ليرې ول.

د شامتورې پر سر مې لاس تېر کړ، ومې ويل:

_لورې! ته ناروغه يې، کورت تاوان درته لري. اوس به غوښه درته را وغواړم، زما خدمتګار سلامت ورون پوخ کړی دی.

د نجلۍ تندي نرۍ ګونځې پيدا کړې:

_نه، غوښه مې بده ايسي.

حاجي ناټک په غوسه وويل:

_ګوستاخي مه کوه، همدې پيرګل له مرګه راوګرځولې... هله! ژر يې لاس ور مچو که.

ومې خندل:

_خير دی! ماشومان دي. تر اوسه لا په مقدساتو نه پوهېږي.

کوچيانو ته مې وکتل، پوهېدم چې د (مقدساتو) له ټکي يې مانا نه ده اخيستې، خو يو يو لغات ښه و، پوه مالومېدم.

د اوبو پټک مې وغوښت، يوه کوچي له ملا را خلاص کړ، د جام پاتې اوبه مې پکې واچولې، حاجي ناټک ته مې وويل:

_دا شفا بخشه اوبه اسانه نه دي پيدا شوې، له کوه قافه راغلې، نجلۍ ته يې درې وخته ورکوه، سهار، غرمه، بېګا.

د حاجي ناټک سترګې له اوښکو ډکې شوې، دواړه لاسونه یې راوغځول، پټک یې څو ځله ښکل کړ، په ډېر احتیاط یې په څادر کې وتاړه.

یوه ځوان وویل:

_یا پیره! تر تا لوګی شم، مورکۍ مې څه نه ویني! را یې ولم؟!

نور کوچیان هم په خبرو راغلل، د یوه مېږو شیدې نه کولې، د بل پرله پسې لونې زېږېدلې، د بل اولاد نه کېده، د یوه پر رمه لېوه اموخته و.....بس! ټولو مرسته غوښته.

سر مې ورته وخوځاوه، ټول خوشاله د باندې ووتل.

د سمڅې په خوله کې ودرېدم، کوچیان تر چینې تېر ول، شامتوره په خپلو پښو تله....

ځمکې ته مې وکتل، زړه مې خولې ته راغی، د زرو سیکه نه وه. قدم شاه مې را وغوښت، تیږې مو واړولې، سیکه پیدا نه شوه.

قدم شاه مې لاندې ولېږه، ښه شېبه وروسته بېرته راغی، په لاس کې نیولې ژیړې سیکې ته یې کتل.

ویې ویل:

_سوچه سره زر دي.

سیکه مې راواخیسته، بلې خواته یې د پخواني یونان په سبک جوړه شوې ودانۍ کېندل شوې وه.

ومې ویل:

_مجبور یو. باز به یو ځل بیا را غواړو!

قدم شاه په حیرانۍ راته کتل...

ومې ویل:

_باز ویل چې له بوتانو ډکه سمڅه یې موندلې ده. پوهېږې! پلار مې د لندن په ملي موزیم کې کار کاوه، هغه وخت ماشوم وم، کله کله به یې موزیم ته ورسره بیولم، د نایابه او تاریخي اثارو په اړه به یې اوږدې خبرې راته کولې...په مکتب او پوهنتون کې مې هم تر ټولو ډېرې نومرې په تاریخ کې وړې. دا ډول ځایونه بې څه نه دي.

قدم شاه وټوخل.

یودم مې وویل:

_وه احمقه! له لاوډ سپیکره لیرې کېنه، یوه ټوخې دې نږدې غرق کړی وم.

غرمه مو په دوو نفرو د پسه سلامت ورون وخوړ. ماسپښین د نږدې غره سر ته وختو. شاوخوا مې وکتل، په شنو ونو کې سره غونډۍ نه ښکارېده.

پر یوې ړنګې شوې وچې ونې کېناستو، قدم شا ته مې وکتل، ومې ویل:

_سبا ته به ډېر مېلمانه ولرو.

قدم شاه په حیرانۍ راته کتل.

ومې خندل:

_کوچیان دي، د چا مور په سترګو سم نه ویني، د بل مېړې شیدې نه کوي، د یوه په رمه لېوه اموخته دی....

قدم شاه وویل:

_نو څه ځواب ورته لرې؟!

ومې ویل:

_اسانه ده، بس! د خپلو خبرو په پای کې به یو د (خو) ټکی ور اضافه کم.

سهار د کوچیانو سلامت کاروان راغی، چینې ته نږدې درې اوښې، څلور آسان، اته خرې او دوه کچرې ودرېدې، د لاوډ سپیکر کراماتو ته ضرورت نه و. پوهېدم چې نارینه وو به په کیږدیو کې د بغدادي پیر کرامات یاد کړي وي.

واړه، زاړه، ښځې او نارینه له قدم شاه سره پورته را وختل. تر نیم ساعت ډېر وخت یواځې زما د لاسونو په ښکلولو تېر شو.

ټول کېناستل، خرې، پېرې له چاودو ډکې څېرې یې درلودې، د هر یوه د جامو اصلي رنګونه ډېر وخت او ډېرو اوبو وړې ول. په څېرو کې یې وېره ښکارېدله.

د خپلو کراماتو په اړه مې اوږدې خبرې وکړې، ومې ویل چې په حبشه کې مې د مور زادې ړوند سترګې بېنا کړې، په بخارا کې مې یو ګونګی په خبرو را ووست. په کوه قاف کې مې په پښو شل پیری په پښو ودراوه....

کوچیانو توبې ایستې....

اوږدې خبرې مې وکړې، يواځې له خپلو کراماتو غږېدم، خو د خبرو په پای کې مې د (خو) ټکی را وايست. ومې ويل چې زما دم او تاويذ په هغو کسانو تاثير نه کوي چې بې ايمانه وي....

لومړی مې يوه زړه ښځه را وغوښته، ښځې په خواره خوله وويل چې سترګې يې سم کار نه کوي، هر څه تک تور ورته ښکاري.

د هغې پر سترګو مې ګوتې کېښودې. شونډې مې وخوځېدې، چوف مې کړل.

ښځې سترګې خلاصه کړې، د غار خولې ته يې وکتل، يودم يې په خوشالی وويل:

_سترګې مې سمې شوې، باور وکئ! د غار په خوله کې مې يو کربوړی وليد، منډه يې واخيسته.

په زړه کې را تېره شوه:

_هوښياره يې، په دې خلکو کې به يوه بې ايمانه ښځه څنګه ژوند کوي!

ښځې يوه ماشوم ته لاس ورکړ، په شکرونو _شکرونو له غاره ووته.

بيا يې يو اويا- اتيا کلن مور زاده شل بوډا په څادر کې را ته راووړ. له دم نه وروسته يې ناره کړه، ويې ويل چې پښې يې ژوندی شوې.

بوډا د ولاړېدو هڅه وکړه، خو بېرته ولوېد، رنګ يې د بې ايمانی د ټاپې له وېرې تک سپين واوښت.

ومې خندل:

_دومره ژر هم نه، بس، يو څو ځاښتونه درته ليکم، شپږ مياشتې وروسته به په خپلو پښو ګرځې.

خو پوهېدم چې تر شپږو مياشتو ډېر ژوند نه شي کولای. بوډا يې بېرته په څادر کې لاندې چينې ته يووړ.

د عادي ناروغيو علاج اسانه و. سردردي، تبې، جلدي ناروغيو... ته مې مختلفې دواوې درلودې...

شپېه وروسته يواځې هغه نارينه پاتې ول چې خپل مشکلات يې د نورو تر مخې نه شوای ويلی. ټول مې د باندې وايستل، بيا مې يو- يو را وغوښت. لومړي کوچي اولاد غوښت. اول مې په خبرو را ووست، بيا مې دم پرې چوف کړ، ورته ومې ويل چې په غېږ کې دي يو ګلالی ماشوم وينم، تورې غټې سترګې لري، له خندا شين دی....

د کوچي رنګ تازه شو، خو دوهمې خبرې مې د هغه په خړو شونډو غزېدلې موسکا بېرته سره ور ټوله کړه. (خو) مې پکې را وايسته، ومې ويل:

_خو يو شرط لري، په رڼا ورځ به په کېږدۍ کې له خپلې ښځې سره پرېوځې.

کوچی ولاړ شو، ټنډه يې تروه وه، پوهېدم چې له ذهني کشمکش سره مخامخ دی، له يواځينۍ يوې کېږدۍ څخه د پلار، مور، ورونو، خويندو، وربرو... ايستل او بيا په رڼا ورځ له خپلې ښځې سره پرېوتل ؟! بنده يې بوله.

بیا د اتو لونږو پلار راته کېناست. یودم یې وژړل، بس! له بغدادي پېره یې یو زوی غوښت. لنډه مې ور یاده کړه چې یو نه، غبرګ زامن یې په نصیب کې دي، خو دوه کاله وروسته.

چا سپینوله؟! ما په دې غره کې دومره ډېر وخت نه تېراوه.

کوچي شکرونه ایستل....

بل کوچي ته وار ورغی، په رمه یې لېوه اموخته و. لنډ مې وپوهاوه چې ږندکی پیری به لېوه پوه کړي، خو دی دې هم یو غټ، خډر سپی وساتي.

بل کوچي ته خوب نه ورته، له چوف وروسته مې ورته وویل چې پوره درې شواروزه به خپلې سترګې له تړلو پرته پټې نیسې.

بیا یو هډور خیرن ځوان راته کېناست، تر ډېره یې خبرې نه کولې، یواځې ځمکې ته یې کتل. مجبور مې کړ، نوم یې عطا ګل و، په شرمېدلي غږ یې راته وویل چې پر یوې جایي (کلیوالي) نجلۍ مین دی.

په خندا مې ورته وویل چې یاري په پټه نه کېږي! د بغدادي پیر کرامات به هله در ورسېږي چې نجلۍ ته سپینه خبره وکړې، بس! نجلۍ به له تا پرته بل نارینه ورور وګڼي.

نور کسان راغلل، هر یوه ته به مې سل په سلو کې ډاډ ور کاوه، خو یو داسې شرط به مې هم ورسره تاړه چې پوره کول یې له وسه وتلې خبره وه.

خو په دې کې مې ځینې ساده شرطونه هم یاد کړل. د کلي له ګودره د اوبو ځښل، په کلیوال ملا پسې درې ورځې پنځه وخته لمونځ، د کلي د خان یا ملک له کوره د تود پاستي راوړل....

په هر شرط کې مې ځکه کلی یاداوه چې دا کوچیان به کلیو ته تلل او هلته به یې ضرور د بغدادي پیر کرامات یادول.

دمونه او کرامات تر مازدیګره تاوده ول. کله چې کوچیان لاړل، نو د چینې تر څنګ د شکرانې درې سپرلي، اته تکې توري چرګې، په دسمال کې تړلې هګۍ او یو پسه پاتې شول.

بس! قدم شاه ته خدای ورکړه، بېګاه ته یې دوې چاغې چرګې اور ته ونیولې، سهار یې په یواځې ځان پنځه هګۍ وخوړې.

اته بجې د باندې ووتم، د پسه یواځې یوه پښه پرته وه. سیرلي نه ښکارېدل.

قدم شاه ته مې ور غږ کړ، دواړه په بېړه لاندې کښته شوو، د وینو تر څنګ مو د لېوانو پلونه ولیدل. شاوخوا مې وکتل، هېڅوک نه و.

لومړی مو ورون لیرې یووړ، بیا په ورکو سیرلیو پسې وګرځېدو، یو سپرلی مو له ټیټې ونې را کوز کړ، د پاتې دوو درک نه مالومېده.

درې ورځې تېرې شوې، نه مو ځایي (کلیوال) ولید او نه هم کوچی. په درېیمه ورځ یو له عمره پوخ کوچی له ګوډ اوښ سره راغی، له تاویذ او د اوښ د پښې له تړلو وروسته مې ورته وویل چې په درېیو ورځو کې مې یو کوچی هم ونه لید.

_کوچي لنډه را یاده کړه چې د عطاګل په پاتیا (فاتحې) ناست وو.

ومې ویل:

_ولې، هغه خو روغ جوړ تکړه ځوان و؟!

کوچي سوړ اسویلی وایست:

_نه پوهېږم! عطا ګل شرمناک او په سد سړی و، خو خلک وایي چې په ګودر کې یې یوې ځایي نجلۍ ته وار له واره د مینې خبره کړې وه، بس! نجلۍ کور ته منډه اخیستې وه، ورونه یې خبر کړي ول. عطا ګل یې په ببلچو مړ کړ.

د کوچي له تګ وروسته قدم شاه پر اوږه لاس را کېښود، په ملنډو یې وویل:

_دې ته وایي د بغدادي پیر کرامات!

سوزان د تلیفون پر زنګ جټکه وخوړه، کېناسته، مور یې په وچه کې ولاړه وه. له لیرې یې لاسونه ورته خوځول. سوزان پاروګان ووهل، شېبه وروسته ساحل ته ورسېده. د پلار خوشاله غږ یې واورېد:

_د نیکه یادښتونو ډېره مصروفه کړې یې، ویې ولوله، خوند ترې واخله ، باوري یم، پر غور نیکه به دې افتخار وکړې، افتخار.

ټوله کورنۍ پر هوار شوي فرش کېناسته. کباب خوندور و. پاتې ورځ په چکر تېره شوه. مازدیګر یې سره راټوله خیمه، کیشتۍ، فرش... د موټر پر سر وتړل، شپه یې د یوه شنه غره په لمنه کې یوه لوی مېلمستون ته ورووړه.

مېلمستون له توریستانو ډک وو، چا سندرې ویلې، چا نڅا کوله، ځینو ژېړو قوي ګروپانو ته والیبال کاوه....

سوزان کانتین ته ودرېده، برګر، انرژي او یو بوتل اوبه یې واخیستل، لیرې لاړه، په ګوښه ځای کې پر اوږده څوکۍ کېناسته، کتابچه یې را

واخیسته، په پورته ولاړ ګروپ کې دومره زور و چې د خپل غور نیکه خط په اسانۍ ولولي.

ډېوېډ جونز څو میاشتې وروسته تاریخ لیکلی و:

_خبره د ملک ځونډي د مېلمنو تر کوټې را ورسېده. په ټول کلي کې تر دې بله ښکلې او سوتره کوټه نه شته. دا اوږده کوټه د څهار تراشو له لرګي جوړې وړې کړکۍ لري، پر توشکو پاسته لیمڅي پراته دي. غولی لیکي لیکي ګېلمانو نیولی دی...خو دې کوټې ته راتګ خپله کیسه لري.

غره ته د کوچیانو نور قومونه هم را مات شول، بس! خوله به مې له ډېرو چوف کولو ستړې شوه، خو تر دې دمه مې لا د امان الله خان پر پاچاهي کار نه درلود. ماته په ځایي خلکو کې د مریدانو پیدا کول هم مهم ول.

کله کله به یو کلیوال هم راغی، له دوی سره مې ډېره خواري ایسته، د کراماتو وار نه کېده، خو دا عادي کلیوال وو، خبرو یې پر نورو دومره تاثیر نه درلود. فکر مې وکړ، که مې د خان، ملک او قومي مشر باور خپل کړی وای، نو اولس خپله را نږدې کېده.

ځینې کلیوال مې راوغږول، څلورو کسانو پر پراخه سیمه باداري چلوله. خو دا مغروره او بانفوذه کسان باید تر بغدادي پیره په خپلو پښو راغلي وای.

لومړی مې د حاجي پاینده خان په باره کې ځینې کسان وغږول، پاینده خان زړور سړی و، دوه ویشت لوی او واړه کلي یې تر امر لاندې ول. له ځنغوزیو ډک غرونه یې درلودل....

د کلیوالو په خبرو کې مې د دې سړي کمزوری ټکی ونه موند، خو اخیر د یوه لېونحاله کلیوال له خولې روغه خبره را ووته. اویا کلن پاینده خان یواځې یوه میاشت مخکې څلورمه ښځه کړې وه، خو اوس په مهمانخانه کې وېدېده.

 اویا کلن بوډا، څلور ښځې!

کورته به نو ولې ورته!

له کلیواله مې وپوښتل:

_دا سړی خط لوستی شي؟!

ویې ویل:

_نه پوهېږم، خو یو ځل یې په یوه ختم کې سیپاره مخ ته نیولې وه.

کوچینی کاغذ مې را واخیست، یواځې یوه جمله مې ولیکله:

_یو ځل بغدادي پیر ته راشه، پاتې عمر د کور په کوټو کې تېر که.

کلیوال ته مې دوې خبرې وکړې:

لومړی ! دا کاغذ به سیده تر حاجي پاینده خانه ور رسوې.

دوهم! کومې خبرې چې دې د پاینده خان په اړه ماته وکړې، پاینده خان به بوی هم نه ترې وړي، که نه ژنده کې پیری در لېږم، له اولادونو سره به دې شنه لمبه کړي.

د غار تیارې برخې ته لاړم، د جنسي قوې د ډېرېدو دوې غټې ګولۍ مې وټکولې. سپین پوډر ترې جوړ شول.

په دوهمه ورځ له چینې سره درې آسونه ودرېدل. دوه ټوپکوال لاندې پر تیږو کېناستل، درېیم، پورته را وخوت.

د ډنګر بوډا خرېیلې ږیره رسېدلې وه، تک سپین، خیرن، ډبل برېتونه یې پر شونډو پراته ول. یوه لویشت کم سورۍ ټټر یې د توپانچې د مرمیو په پلن کاش کې پټ و.

ومې خندل:

_حاجي پاینده خانه! ایله په ایله چې د غریبانو پوښتنې ته راغلې.

سړي په حیرانۍ وویل:

_له کومه پوه شوې چې زه حاجي پاینده خان یم؟!

راغی، زما پرلاسونو یې شونډې کېښودې!

ومې خندل:

_د چا چې پېریان تابع وې، په دې هم پوهیږي چې د څلورو ښځو خاوند ولې په مهمانخانه کې شپې تیروي!

د بوډا خړ غومبرې سره شول.

تر لاس مې ونیو، تر څنګ مې کېناوه. خو لا یې هم څمکې ته کتل.

ومې ویل:

_د کور والو دې ډېر درته وویل چې اویا کلن سړی یې، له څلورمې ښځې تېر شه، خو تا نه منله!

یودم یې راته وکتل، خوله یې جینګه کړه!

_اې په خدای! تاته خو په رښتیاهم پته مالومې دي.

په زړه کې را تېره شوه:

_اې ساده ګله! پته نه دي، حتما به یو چا درته ویلي وي چې وروره، پلاره، یا نیکه! اویا کلن سړی یې، په ځان کې دې یو پاو غوړ نه دي پاتې، څلورمه ښځه څه کوې!

یودم مې وخندل:

_خو زړه دې ځوان دی!

ویې خندل، په خوله کې یې یواځې دوه، درې، چینجن غاښونه پاتې ول. ببرته یې کځوړني سترګې له اوښکو ډکې شوې، سر یې وځړېد.

ومې ویل:

_غم مه کوه! بغدادي پیر به دې د کور کوټو ته بوځي.

نبغ یې راته وکتل، په سترګو کې یې ځلا پرته وه.

له جېبه مې یو کوچنی کاغذي پاکټ را وایست. ومې ویل:

_په دې کې د کوه قاف د سپینو ګلانو شیره را ټوله شوې ده. یو نصوار نن شپه وخوره، بل هم بلې شپې ته وساته!

بوډا په شرميدلي غږ وويل:

_کار به ورکي؟!

ومې خندل:

_بغداي پير خامه خبره نه کوي!

بوډا په خوشالۍ د باندې ووت. ما يې تر دربيو ورځو د بيا راتګ تمه نه درلوده، خو بوډا په دوهمه ورځ بېرته راغی، دا ځل يواځې و، ږېره يې پاکه خريېلې وه، ډبلو برېټونو ته يې تک تور رنګ ور کړی و. وار له واره مې پر لاسونو را پرېووت، په سخته مې خپل لاسونه ترې ټول کړل. بوډا يوه خبره کوله:

_يا پيره! د خدای روی ومنه، په مريدی مې ونيسه....

ما به نو څه پکې ويل؟! مريد مې کړ.

سترګې يې وځلېدې، بيا يې زما ښی لاس د مچولو له پاره ور کش کړ. مخامخ راته کېناست، په شرمېدلي غږ يې وويل:

_سپينې شيرې کار وکه.

ومې خندل.

د بوډا سر وځړېد، په غږ کې يې له شرم سره لړزه پرته وه:

_يا پيرګله! له تا به څه پټوم، سپينه مامد دينه به درته وکم، په يوه شپه له خپلې نوې کډې سره دوه وارې پرېوتم.

ومې ویل:

_له ما څه پټولای نه شې.

غلی شوم، یودم یې راته وکتل، د خواست په ژبه یې وویل:

_خیر دی! قربان دې شم، د سپینو ګلانو یو څه نوره شیره به نه کې راته پیدا؟!

ومې ویل:

_اوس څه نه شم درته ویلای!

د تندي ګونځې یې لا پسې ژورې شوې:

_مه مې نا امېده کوه! تاته څه سخته ده؟!

ومې ویل:

_خطر لري!

یودم په احساساتو راغی!

_څه خطر؟! لس، شل، دېرش! هر څومره ځوانان چې غواړې له ټوپکو سره یې درته راولم. یا ماته د کوه کاپ (قاف) لاره را وښیه!

ومې خندل:

_د ټوپکو خبره نه ده. پوهېږې! د دې ګلانو پر سیمه کاپر پیریان پاچاهي کوي. وړه خبره نه ده، کاپر پیریان!!! خدایکه مو وینه څمکې ته هم پرېږدي.

بوډا چورت یووړ.

ومې ویل:

_بله خبره! له زرو سپینو ګلانو ایله یوه چونډۍ شیره را ټولېدای شي.

بوډا په خواره خوله وویل:

_مه مې نا امېده کوه!

ومې ویل:

_خاطر دې ډېر راباندې ګران دی، ړندکي ته به ووایم، کېدای شي چې په کوم چل یوه، دوه چونډۍ سپینه شیره درته راوړي، خو پنځلس ورځې وخت غواړي.

بوډا یودم وخندل:

_قبوله مې ده، قبوله مې ده.

غلی شو، ویې ویل:

_خو خیر دی، تر پنځلس ورځې به یې ډېر نه ځنډوې.

اجازه یې وغوښته، د غار تر خولې پورې د شا په خوا ته. ودرېد، ویې ویل:

_قربان دې شم! هر څه چې غواړې راته ویې وایه! تر ببګا پورې به یې درته را ورسوم!

ومې خندل:

_بغدادي پير انسانانو ته ضرورت نه لري. څلوېښت زره پېريان يې تابع دي، څه چې غواړي، په خپله ورته راځي.

سړی تابع شو، په يوه چوندۍ سپينې شيرې يې مړي هم راته کول.

وار کريم داد ته را ورسېد، دې هډور ځوان په يوه بسته قوم واک درلود، خبره يې، خبره وه، په خپل قوم کې هېچا هم دومره زړه نه درلود چې خان ته نبغ وګوري، خو دې پياوړي خان هم کمزوری ټکی درلود. کال مخکې يې له يوه کوچي سره خوړلي و، کوچي د قوم لوی خان پوري وهلی و، يوه خان به د يوه سپېره کوچي دومره لويه سپکه څنګه تېروله! په هماغه سات يې د خپلې توپانچې ډز پرې کړی و.

جرګې کېناستلې وې، خو د مړه کوچي ورور په بدي کې له کريم داده اووه ښځې غوښتې.

ساه زورور او کمزوری نه غواړي، پر هر چا ګرانه ده، د لوی خان ژوند تريخ و، آزاد نه شوای ګرځېدای، نه و ملامت، پوله، ونه، تېږه...له هر ځايه د ټوپک خوله ور اوښتی شوای.

فکر مې وکړ، له دومره کراماتو وروسته به مې بيا هم په کوچيانو کې خبره نه چلېده؟! زړه مې نه منله.

حاجي ناټک مې را وغوښت، د بدي د سرېدو خبره مې ورته وکړه، خو د حاجي ناټک په خبرو کې نا امېدي ګډه وه، ويې ويل چې د وژل شوي کوچي ورور لېونی غلام دستګير نومېږي، لېوني قسم کړی چې خپل غچ به اخلي. يو سهار د کريم داد د کلا تر مخ په اخور کې ورته پټ و. خان له جوماته خپل کور ته تلو چې کوچي د ټوپک ډز پرې کړی و، خو د خدای ساتنه بېله خبره ده، ګولی ونه خوړ. کريم داد هم په منډه کې د

یو ډزې توپانچې وارخطا وار پرې کړی و، خو توپانچه د کلا په لویه دروازه کې ترې پاتې وه...غلام دستګیر اوس هماغه توپانچه تړي....

حاجي ناټک ته مې وویل چې غلام دستګیر له ما او زما له کراماتو خبر که، ورته ووایه چې که سوله ونه کړې، نو بغدادي پیر خفه کیږي، خو حاجي ناټک رایاده کړه چې لېونی غلام دستګیر خدای نه مني، نو پیر به څنګه ومني، ده تر اوسه اووه مړي کړي، په دې اوو مړو کې دوه پیران ول.

لینګي مې ولړزېدل. د شپې تر ناوخته مې د حاجي ناټک خبرې په ذهن کې سره اړولې، خو د کار ټکی ترې ونه ووت.

سهار مې قدم شاه ته د حاجي ناټک خبرې وکړې، له فکر پرته یې راته وویل چې اې ساده، له خانه د وسلې وړل، داسې ده لکه ښځه چې یې ترې ببولې وې، که غواړې چې کریم داد په خپلو پښو درته راشي، توپانچه یې پیدا که.

حاجي ناټک مې را وغوښت، د توپانچې خبره مې نه شوای ورته کولای، خو دومره مې ورته وویل چې لېونی غلام دستګیر راته پیدا که.

حاجي ناټک رایاده کړه چې لیرې ترې ګرځه، څه یې کوې، لېونی غلام دستګیر له پیرانو ښه زړه نه لري، په کوچینوالي کې یې مور د دم ، دوا (دعا) له پاره د پیر په نوم کوم ټګ ته ورغلې وه، ټګ د ښځې ټټر ته لاس ور وړی و. ښځې ناره کړې وه، هغه وخت لېونۍ غلام دستګیر ایله د څوارلسو کالو و، تر څو چې کلی خبرېده، د پیر غاړه یې پرې کړې وه. د لېوني غلام دستګیر له هماغې ورځې له پیرانو سره لوبدلې ده، خوند نه ورکوي. هسې به دې خوابدی کړي....

خو ما ټینګار کاوه، د دې لېوني لیدل ضرور و.

حاجي ناټک راته وويل چې سمه ده، خو لېونی غلام دستګير په پاړه چنار کې اوسي، دلته کله کله راځي، زما خبره پر ځمکه نه اچوي، که دلته د کوچيانو په هر ټبر کې و، پيدا به يې کم او تر دې ځايه به يې خپله درته راولم.

دوې ورځې ووتې، د حاجي ناټک او لېوني غلام دستګير درک مالوم نه شو، بل سهار مې چينې ته نږدې يوه وچه ونه وهله چې دوه سپاره راته ودرېدل.

د قدم شاه ټيټ غږ مې واورېد:

_بچو! اوس به څه کوې؟! د كراماتو له ځايه هم ليرې يې.

غلی شو، ويې ويل:

_ماته کوچيان ښکاري، په دوی کې خو به کوم يو لېونی غلام دستګير نه وي؟!

مازې شونډې مې وخوځېدې:

_نه! لېونی له حاجي ناټک سره راځي.

راغلو کسانو خپل آسونه پر ونو پورې وتړل. دواړو له رنګه تورې لمر سوځولې څېرې درلودې، يوه ټوپک او توپانچه، دواړه تړلي وو، له بل سره يوازې توپانچه وه. .

مخکې راغلل، ټوپک تړلي، سور سترګي له ونې لوړ، هډور سړي په ډډ غږ وويل:

_کوم يو پير ګل ياست؟!

يو ګام ور مخته شوم.

سور سترګې وويل:

_ښه نو، دا ټګ ته يې چې خلک دې له غريبۍ ايستلي دي؟

په زړه کې مې خوشالۍ منډه واخيسته، دې سړي پير ته عقيده نه درلوده، نو له لېوني غلام دستګيره پرته بل څوک نه و. لږ تر لږه د ده د نوم په اخيستلو خو مې يو څه کرامات ښکاره کولای شوای.

سور سترګي ته مې وکتل، ومې خندل:

_غلام دستګيره! ډېر په غوسه يې!

سور سترګی له خندا شين شو، خو د ده تر ځنګ له بدنه د کمزورۍ سړې ټنډه تروه وه.

سور سترګي په خندا کې وويل:

_څه دې وويل! غلام دستګير!!!

بېرته يې خپلو تشو ته لاسونه ونيول، دا ځل يې خندا تېرې نارې ته ورته وه. ښه شېبه يې وخندل، بيا يې هماغسې په خندا کې وويل:

_د دې خو پېريان هم تابع دي.

بيا يې خندا ته خوله وازه کړه، خو دا ځل يې خندا لنډه وه.

_ښه نو، زما نوم خو دې واخيست، نو دا زما ملګری څه نوميږي.

غلی وم.

سړي مخامخ وکتل، ويې ويل:

_هاغه ونه راته راوله!

بله خبره يې وکړه!

_ووايه! نن سهار مې څه وخوړل، هه؟! څو اوښې لرم؟! پلار، تره، نيکه مې څه نومېږي؟ !! ماته وګوره! د يوه نوم راته واخله.

غلی وم.

سړي زما تر اوږدې ږيرې خپلې ګوتې لاندې کړې، د زنې پر لاندينۍ برخې مې يې زور راووست. په غوسه يې وويل:

_څه عورته (ښځه) خو نه يې! ماته وګوره!

د قدم شاه وېرېدلی غږ مې واورېد:

_پير صېب مه په عذابوه! که نه نو ښه ورځ به ونه وينې!

سور سترګی ور وګرځېد، قدم شاه منډه واخيسته، څو ګامه ليري ودرېد.

سور سترګې په ملنډو وويل:

_ښه ورځ؟!

مخامخ راته ودرېد، ويې ويل:

_زه هسې هم ښه ورځ نه لرم، تر اوسه مې څلور مړي کړي، د خپلې کډې (ښځې) او کوچنيانو رنګونه رانه هېر دي. نن دا غر، سبا ها غر، يوه شېبه هم خپل ژوند ته تمه نه لرم.

غلی شو، په ملنډو يې وويل:

_خو ته اوس ړندکی پيری را وغواړه، خير دی! يا چوف راباندې وکه، اور را واچوه.

غلی شو، مخ يې را نږدې کړ، په ساه کې يې د نصوارو بوی ګډ و.

ورو يې وويل:

_پوهېږې! زه تورباز خان يم، غلام دستګير مې تر ښنګ ولاړ دی.

لينګي مې ولړزېدل، پر نيمه وهل شوې ونې پورې مې لاس ونيو. لېوني غلام دستګير ته مې وکتل، معصومې وړې، تکې تورې سترګې يې درلودې، داسې نه ښکارېده چې تر دې دمه دې د کومې چرګې غاړه هم پرې کړې وي.

په لومړي ځل مې د لېوني غلام دستګير غږ واورېد:

_له ما سره دې څه کار و؟

اه! تر اوسه له داسې ورو او ارام غږه نه وم وېرېدلی.

غلی وم.

غلام دستګير وويل:

_پاړه چنار ته تلم، خو حاجي ناټک مې نه شو خپه کولای، لاره مې کږه کړه، د شپو او ورځو مزل راته پاتې دی، خبره لنډوه.

ومې ويل:

_يواځې درسره غرېداى شم؟!

د سور سترګي غوسه ناک غږ مې واورېد:

_ملنډې مه وهه! زما او د غلام دستګير تر مينځ هېڅ هم پټ نه دي، خبره وکه!

خو غلام دستګير ګامونه واخيستل، ورپسې ورغلم، د يوې څېړۍ سيورې ته ودرېد. پوهېدم چې د سولې خبرو ګټه نه کوله! سل زړونه مې سره وتړل، ومې ويل:

_ستا توپانچه غواړم!

د سړي په تور مخ کې شينوالی راغی، مخکې تر دې چې څه ووايي، ما وار ړومبی کړ:

_ستا تړلې توپانچه يو دزکوي، خو ته بدي دار يې! پوهېږم! هوښيار سړی يې! په داسې توپانچه کې به څه ونه وايې چې اووه ګولۍ خوري، بس! يواځې ماشې ته ګوته ور وړه. که دې دښمن اووه ساوې درلودې، نو هغه بېله خبره ده، که نه، په روغو پښو نه شي درنه تلای.

کوچي وچې سترګې راته نيولې وې.

ومې ويل:

_يو دوربين هم درکوم، له دې ځايه يې د هاغه غره پر سر ګوښې ولاړې ونې ته ور واچوه، پاڼې به يې وشمېرې. پيسو ته هم تيار يم، بس! غږ کوه!

کوچي وويل:

_دا توپانچه ولې دومره دربانديې ګرانه ده؟!

ومې ویل:

په بیه کې یې زه څه نه وایم، علت یې ته مه غواړه!

یوه شېبه غلی و، بیا یې سر پورته کړ:

_ته څوک یې؟!

ومې ویل:

_پیري مې ته نه منې، نو اوس داسې فکر وکه چې له یوه عادي سړي سره سودا کوې.

ویې ویل:

_دا سودا مې خوښه شوه.

دواړه مخکې لاړو، لېونی غلام دستګیر له چینې سره راته ودرېد، ګریس بنده انګرېزي توپانچه، دوربین او څه پیسې مې ورته راوړې.

شېبه وروسته مې په دوو کوچیانو پسې تر هغو کتل چې په ګڼو ونو کې ننوتل.

بېرته پورته وختم، توپانچه مې په خو ټوټو کې وپېچله. بله ورځ مې د کریم داد یوه کلیوال ته وویل چې دا امانت به همدا نن تر خانه ور رسوې.

له ځان سره مې حساب وکړ، د کريم داد کلي يوه ورځ د آس مزل غوښت، نو دا کليوال به نن شپه ناوخته، کلي ته رسېږي، خان به سبا ورځ د راتګ تياری نيسې، که بل سهار لمانځه مهال حرکت را وکړي، نو مازديګر يې دلته بوله.

د شپې مې تبه شوه، تر ډېره خوب نه راته، يو وخت مې اوږې وخوځېدې، قدم شاه و، ويل يې چې کريم داد له چينې سره ولاړ دی.

د غار خولې ته مې وکتل، د لمر ژېړه رڼا پر تيږو پرته وه.

قدم شاه وويل:

ماسپښين دي!

حيران شوم، د کريم داد دومره ژر او ناڅاپي راتګ ته مې تياری نه درلود.

بدنۍ مې را واخيسته، مخ ته مې څو لپې اوبه ور واچولې. د غار خولې ته ورغلم، يو له عمره پوخ ځوان پورته را خوت، له چينې سره څو وسلوال کليوال ولاړ ول.

بېرته پر خپل ځای کېناستم.

کريم داد راغی، زما پر ښي لاس يې مازې شونډې ولګولې. مخامخ راته کېناست.

د هغه پړسېدلو سترګو يوه خبره کوله، ټوله شپه يې مزل را کړی و.

کريم داد وار له واره توپانچه راته کېښوده، ورو يې وويل:

_پیر صیب! خپه نه شې، دا توپانچه دې له کومه کړه؟!

کله مې په دومره اسانۍ ځواب ورکاوه. ومې ویل:

_مه پسې ګرځه!

د سړي په تنده کې ګونځې پیدا شوې، په نا ارامه غږ یې وویل:

_ته پوهېږې! دا توپانچه.

په خبره کې ور ولوېدم:

_ولې نه پوهېږم! دا توپانچه ستا ده، ته بدي دار یې، دښمن لرې، خوب یې در باندې حرام کړی دی، له ونې، بوټې، ډبرې... هر څه وېرېږې....

غلی شوم، داسې مې وښوده چې (د ته پوهېږې) خبرې خوند نه دی راکړی.

کریم داد وخندل، خو پوه شوم چې دا خندا یې مصنوعي ده، په پوست غږ یې وویل:

_قربان دې شم، ته په هر څه خبر یې! خو خیر دی، دې بې خبره بنیادم ته ووایه چې دا توپانچه دې له څه وه؟!

ومې ویل:

_که درته ووایم چا راته راوړه، نه یې منې؟!

یودم را مخته شو، ویې ویل:

_قربان دې شم، مورې له پلاره، نیکه د تونسې د پیرانو مریدان یو. کافر مه رانه جوړوه، چې ستا خبره مې زړه ته ونه لوېږي، نو د چا خبره به منم!

ومې ویل:

_ړندکي پیري راته راوړه.

_ولې؟!

_ویل یې چې یوه ورځ د یوه کلي پر سر تېرېدم، یو خان مې ولید، د عزت او ابرو سړی و، خو د یوه خیرن کوچي له وېرې د باندې نه شوای را وتی. ان جومات ته هم نه ته. دې خان ته په کلي او اولس کې یو لوی پېغور ور پاتې و، توپانچه یې کوچي ورنه وړې وه.

د سترګو له کونجه مې کریم داد ته وکتل، سر یې وځړېد.

ومې ویل:

_دا دوې ورځې مخکې بیا ړندکی راغی، دا توپانچه ورسره وه، ویل یې چې لېونی غلام دستګیر ویده و، توپانچه مې ترې را واخیسته، اوس غواړم چې دا توپانچه بېرته کریم داد ته ور وړم، خو ما منع کړ، ورته ومې ویل چې دا خلک له جنیاتو سره نه دي بلد، که دې کریم داد دا اوږدې داړې او پر اوږدو وېښتو پټ ځان ووینې، نو داسې یې بوله لکه لېونی غلام دستګیر چې ورته ولاړ وي، زړه به یې ټک وچوي. توپانچه به زه د کوم بنیادم په لاس ور ولېږم....

کریم داد تر ډېره غلی و، بیا یې راته وکتل، په جینګه خوله یې وویل:

_یو کار به نه راته وکې؟!

ومې ویل:

_اول یې راته ووایه!

سر یې وخوځېد، غریو واخیست:

_له دې لېوني سوډره به مې نه کې بېغمه!

پوهېدم چې دې خبرې ته به اخیر راځي، خو دومره ژر مې یې د اورېدو تمه نه درلوده.

ومې ویل:

_خو زه له لیوني غلام دستګیر سره کومه ستونزه نه لرم!

کریم داد تر ډېره ځمکې ته کتل، بیا پرته له دې چې راته وګوري، په غریو کې یې وویل:

_زه غلی سړی یم، خدایکه مې تر اوسه پر مېړې هم پل ایښی وي، خو خدای په لېونو واړولم، کال مخکې د لېوني غلام دستګیر کشر ورور زما فصله ته خپله رمه ور پرېښې وه، سم په انسانیت ورسره غږېدم، بس! د څو کلیوالو تر مخ یې پورې وهلم، انسان دی، ماغزو مې کار پرېښود، همالته مې وویشت. مرکې کېناستې، هرې پرېکړې ته تیار یم، شل ټوپکه او ډېرې پیسې مې ورته ومنلې، خو لېونی غلام ستګیر اووه ښځې غواړي.

غلی شو، پر څادر یې سترګې پاکې کړې، په غریو کې یې وویل:

_پر ما مې درې خویندې او دوې لوڼې تر ځان هم ګرانې دي. څنګه به یې اور ته اچوم!

غلې شو. یودم یې راته وکتل، سترګې یې له اوښکو ډکې وې، ویې ویل:

_ته ووایه! دا غوښتنه په کوم کتاب کې روا ده؟! لېونی غلام دستګیر نه پیر مني، نه فقیر، تر اوسه یې اووه مړي کړي، قربان یې شم، دوه یې ستا غوندې ګلالي پیران ول. تخته کېدا یې بې ثوابه نه ده.

تندی مې تریو کړ:

_څه! پیران!! پیران یې وژلي؟!!

د کریم داد غږ یو ناڅاپه ژوندی شو، غبرګ لاسونه یې پر ځمکه ولګول، یو ګام را وښویېد:

_هو صېب! که یې نه منې له خلکو پوښتنه وکه.

ځان مې خواشینی ونیو:

_نو داسړی خو په رښتیا هم ډېر مضر دی!

په خوند یې وویل:

_بالکل! پر لړم او غونډل باید پښه کېږدو. بس! قربان دې شم، تاته څه سخته ده، ږندکي ته ووایه، چاره به یې وکي.

ومې ویل:

_اتمه ورځ احوال واخله!

د سړي سترګې وځلېدې:

_مانا، تخته کوې یې؟!

ومې ویل:

_اوس څه نه شم درته ویلی، فکر به وکم، خو پام! له دې خبرې باید بل څوک بوی هم یونه سي.

کریم داد مې پر لاسونو را پرېووت، دا ځل یې مچې ډېرې تودې وې.

په خوند یې وویل:

_که دې دا کار وکړ، نو وبه مې ګڼدې، ټول عمر به دې غلام یم.

ومې ویل:

_خو لېونی غلام دستګیر له بوټي نه دی پیدا، له تربرونو سره به یې څه کوې؟!

په خبره کې را ولوېد:

_له تربرونو سره یې لوېدلې ده، په کم شي غاړه راسره وړي، بس! ته د دې سوډر چاره وکه، له نورو سره سوله اسانه ده.

د باندې ووت، شېبه وروسته مې قدم شاه را وغوښت، نېغ مې ورته وویل چې د لېوني غلام دستګیر سر غواړم!

د قدم شاه سترګې رډې را وختې...

پوه مې کړ چې ځینې هدفونه په اسانه نه تر لاسه کیږي.

په سهار مې له حاجي ناټکه د چکر په پلمه یو یرغه (تېز) آس را وغوښت. کوچیني کاغذ مې ولیکه، قدم شاه ته مې وویل چې تر خپله وسه به چټک ځې!

موږ ته د انګرېزانو تر ټولې نږدې قرارګاه، د آس درې ورځې مزل غوښت. دا لویه قرارګاه د ډیورنډ د کرښې پر هاغه غاړه پرته وه، چانسلر د قرار ګاه مشر نیلسون ته امر کړی و چې زموږ هره غوښتنه به په پټو سترګو منې.

ډاډه وم، لیوني غلام دستګیر په اسانه موندل کېدای شواي، ده په ټول پاړاچنار کې نوم درلود.

یواځې شوم، خو وخت مې بېکاره نه تېراوه، په خلکو کې دربېیم با رسوخه کس د شیخ جیلاني په نوم یو لوی مولوي و، دې بوډا یوه لویه مدرسه درلوده، ګڼ طالبان یې روزل، خو دې طالبانو مصرف غوښت، ځینو شتمنو مرسته ور سره کوله، خو د شېخ طالبان ډېر ول، کله کله به ان په وچه ډوډۍ کې هم باقي شو.

په لومړۍ ورځ مې له شکرانې پاتې یو په غوښه پټ پسه ور ولېږه، دوهمه ورځ مې دوه کړل، خو د شېخ درک ونه لګېد.

یو کلیوال مې وغږاوه، ویې ویل چې شېخ به ډېرې پیسې له دم او تاویذه پیدا کولې، د کور او مدرسې ګوزاره یې ښه روانه وه، خو تا یې بازار ور سوړ که، ښه یې نه ایسې.

دربېیم سهار مې بل پسه ور ولېږه، خو لا یې بد ابسېدم، خو هماغه غرمه مې یو اوږد لیک ورته ولیکه، ومې لیکل چې ځلوېښت زره پېریان مې په واک کې دي، هر څه را رسېږي، نه د شکرانې په پیسو پسې ګرځم او نه

هم پسونه، سیرلي ، چرګې، هګۍ... اهمیت راته لري. که تشریف راوړې، نو بغدادي پیر دې له خوارې ورځې ایستلی شي....

خط کار وکړ، شبخ پر خره سپور راغی. سترې مشې یې توده وه. کېناست، یو ساعت یې د علماوو د اهمیت په اړه خبرې وکړې، ویې ویل چې که زما او ستا غوندې علما نه وي، نو عامیان به کوېر او اسلام سره ګډ کړي...هم به له دې دنیا ووځي او هم به یې اخیرت خراب وي..نه به په نکاح پوهېږي او نه به هم د جنازې لمونځ ور مالوم وي، ان داسې څوک به ونه مومي چې د ماشوم په غوږ کې آذان ور وکړي....

بوډا اوږدې خبرې وکړې، په هره خبره کې به یې لومړی ځان او بیا ماته ګوته نیوله، ویل به یې چې دا موږ علما....

بوډا ته مې وویل چې هر سهار یو طالب را لېږه، دی به ټوله ورځ د شکرانې پسونه، سېرلي... پیسې ټولوي، مازدیګر به له ځارویو او ډک جېب سره در روان وي.

بوډا د تګ په وخت کې دعاوې راته کولې، ویل یې چې ستا غوندې علما دې خدای له اور او اوبو وساتي....

بل سهار کوچینی طالب راته ودرېد، تر مازدیګره یې یو پسه، درې سیرلي، څو چرګي... ټولې کړې.

خلک ورو ورو ډېرېدل، د بغدادي پیر د کراماتو آوازه تر لیرو ځایونو رسېدلې وه، ان ځینې خلک له وردګو او غزني هم راغلل.

قدم شاه نه و، خو د لاوډ سپیکر کرامات ونه درېدل، راغلي کسان به مې ژر نه را پرېښودل، دوی مجبور ول چې له چینې سره یو څه وخت تېر کړي، نالیدلو کسانو به د یو بل نومونه اخیستل، دردونه به یې سره

ویل...د کلي او کور په اړه به سره غږېدل....له لاوډسپیکره به دومره څه راوتل چې بغدادي پیر خپل کرامات وښیي.

کله چې به د یوه کس چوف کول خلاص شول، نو ورته و به مې ویل چې اوس فلانی را ولېږه. وړه خبره نه وه، که بغدادي پیر کرامات نه درلودای، نود نالیدلو خلکو نومونه او نورې پټې به څنګه ور مالومې وې!

راغلی کس به مې پښو ته را ولوېد.

یو ماخستن مې جامې بدلولې چې په جېب کې مې د زرو سیکه له واړه چاقو سره ولګېده. سهار مې باز را وغوښت. په خبرو مې را ووست، سره غونډۍ نږدې وه. باز وویل چې سیکه او بوتان یې د دې وړې غونډۍ د لمر لوېدو خوا په څنډه کې موندلي وو.

ماخستن مې لاسي بټۍ را واخیسته، ډاډه وم، په دې شپه کې که مې چاته د زمري زړه هم ور کړی وای، نو د ړندکي پیري له ډاره سمڅې ته نه شوای را تلای.

سپوږمۍ وه، سره غونډۍ مې په اسانۍ ومونده، لمر لویدو خواته یې ورغلم، تنورونو ته د ورل شوې خاورې کیندل شوي ځایونه مې پیدا کړل. په پسته خاوره پسې وګرځېدم. ځای مې وموند، خاوره مې په دواړو لاسونو لیرې کړه، وړې سمڅې ته مې لاسي بټۍ ونیوله، لاندې ډبرینې زینې کښته شوې وې.

په احتیاط لاندې لاړم، اوږدې سمڅې ته د ډبرو پایې ولاړې وې، دېوالونه د مختلفو حیواناتو له رنګه نقاشیو ډک ول.

د یو څه د ماتیدو غږ مې واورېد، لاسي بټۍ مې ځمکې ته ونیوله، پښه مې د انسان د اسکلیټ د ورانه پر هډوکي ایښې وه. مخکې لاړم، دېوال ته له ډېرې جوړ لوی بټ ولاړ و، څو واړه بټان ، دوه، درې کوزړۍ، د انسانانو هډوکي...پر ځمکه پراته ول...بټۍ مې را وګرځوله، په رڼا کې یې دومره زور نه و چې د سمڅې تر پایه ورسېږي.

فشس مې واورېد، په بېړه را تاو شوم، زړه مې له وېرې خولې ته راغی، په خاورو کې تور، غټ مار پروت و. په منډه د باندې ووتم، د سمڅې خولې ته مې یوه غټه ډبره ور ورغړوله. پر ځمکه پرتې مړې خاورې مې ور ټولې کړې.

پوهېدم چې دا سمڅه بې څه نه ده، خو اوس یې وخت نه و.

سهار لس بجې له خوبه را پورته شوم، چینه په خلکو، آسانو، خرو، اوښانو او کچرو کې نه مالومېده.

غرمې ته حاجي پاینده خان راغی، زارۍ یې کولې، د سپینو ګلانو شیره یې غوښته، خو دا شیره مې کله بې ارزښته کوله!

حاجي پاینده مې همداسې په احتیاجۍ کې پرېښود، ورته ومې ویل چې د سپینو ګلانو پر سیمه د کاپرو پېریانو ګزمې سختې شوې دي، ړندکی موقع ته ګوري، بس! څو ورځې نور هم صبر وکه.

د سرې زړه نه ته، خو چاره نه وه، له وچو میوو ډکه لویه غوټه یې راته پرېښوده.

سهار وختې مې یوه ناره واورېده، د باندې ور ووتم، درې کسان لاندې ولاړ ول. اشاره مې ورته وکړه، یو یې پورته را وخوت، په خواره خوله یې چینې ته نږدې د یوه دوکان او سماوار د جوړېدو اجازه غوښته.

تاوان مې نه پکې لید، ډېر خلک له لیرو سیمو راتلل، دوکان او د شپې د تېرېدو ځای راته ښه و.

ځای مې ور وښود، ځوانانو هماغه ساعت ملاوې وتړلې، تر مازدیګره یې هوارې ډبرې راوړلې....

ماښام چرتي شوم، اووه ورځې تېرې وې، خو د قدم شاه درک نه و، د هغه د نیولو کومه وېره نه را لوېده، قدم شاه په سیمه کې بلد و، د ډیورنډ پر لیکه د افغان پوځیانو قرار ګاوې هم له یو بل نه لیرې پرتې وې، بلد کس په اسانۍ تر کرښې اوښت.

په زړه کې مې یوه خبره را ګرځېده:

_درې ورځې تګ، درې ورځې راتګ. نو ولې وځنډېد! قدم شاه مې د شپې تر ناوخته له ذهنه نه ووت.

سهار چینې ته ورکښته شوم، له درېیو پرونیو ځوانانو سره، څلورو نورو کسانو هم ختې کولې. کار تېز و، بس! پلنې ډبرې به یې په ختو کې نیولې...غرمې ته د واړه دوکان دېوالونه ودرېدل.

ماسپښن ته کریم داد له خپلو ملګرو سره راغی، زېری یې غوښت، خو ما ورياده کړه چې ړندکی پیری ډېر مصروفه دی، زه په خپله احوال در لېږم.

کله چې بېرته ته، یو تک سپین، ښکلی آس یې راته پرېښود.

مازدیګر د دوکان پر سر لرګي او خاوره ولوېدل، لمر لوېدو ته کاګل ورباندې تېر شو. آس مې د لېوانو له ډاره همالته وتاړه.

خواشینی وم، قدم شاه مې سترګو، سترګو ته کېده.

وختې پرېوتم، يو وخت مې كړنګ واورېد، سترګې مې رڼې كړې، څراغ بل و، قدم شاه تش دېګ ته كتل.

کېناستم، په خوند مې وويل:

_څه وخت راغلې؟!

پرته له دې چې راته وګوري ويې ويل:

_فکر کوم چې له ډېرې لټې دا څو ورځې وږی ګرځېدې!

ومې ويل:

_راځه! وچه مېوه شته.

راغی، لاس يې را وغځاوه، خو ما راکش کړ، په غېږ کې مې ونيو.

ويې ويل:

_پخوا خو دومره مينه ناک نه وې!

له مختلفو مېوو ډکه کڅوړه مې ورته کېښوده. په بېړه مې وويل:

څه دې وکړل؟

ويې ويل چې له نيلسون سره وغږېدم، د لېوني غلام دستګير په باره کې مې مالومات ور کړل، ورته ومې ويل چې د دې سړي پيدا کېدا اسانه ده، ټول خلک يې پېژني....

نيلسون پاړا چنار ته تلګراف وکړ، ځواب راغی، په پاړا چنار کې انګريزې قرار ګاه ورته ليکلي و چې سخته نه ده، د لېوني سر به له

همدې ځایه ډېوېډ جونز ته ور ولېږو، خو وخت غواړي، موږ باید لېوني غلام دستګیر ته داسې موقع وګورو چې راګرم شي....

له قدم شاه سره تر ناوخته ناست وم، د شېخ جیلاني او د سرې غونډۍ کیسې مې ورته وکړې....بیا مې وویل چې د لېوني غلام دستګیر سر شاید ډېر وخت ونیسي، تر هغو به د ملک ځونډي په باره کې فکر وکړو.

په زورور ملک ځونډي پسې لوی قوم ولاړ و. دې شتمن شپېته کلن سړي پر پراخه سیمه واک درلود،غریبانو ته یې لاس نیو، د لارې مساپر به یې له ډوډۍ پرته نه پرېښودل. ان کله کله به سلامت تجارتي کاروان د ده مهمانخانې ته شپه ور وړه.

دې سړي خپله ځواني د هند په اسام کې تېره کړې وه، هلته یې د سود لویې معاملې درلودې، اوس یې هم کار جوړ و، دوو ورونو او مشر زوی یې له اسامه په خرپ پیسې ورته را لیږلې.

د ملک ځونډي یوه کلیوال راته ویلي و چې دا سړی هېڅوخت له مېلمه پرته ډوډۍ نه خوري، که مساپر ونه مومي، د کلي ملا او څو نور کلیوال ورسره کېنوي.

دې سړي ژوندی زړه درلود، ځان یې غم ته نه ورکاوه، د ښو آسونو، اتڼ او تېزو ښکاري تازیانو شوقي و، کله کله به یې شاعري هم کوله، له خپلې یوې ښځې او شپږو اولادونو سره یې خوشاله ژوند درلود.

له قدم شاه سره مې د ملک ځونډي د ژوند هره خوا وسنجوله، دواړو فکر وکړ، خو د دې سړي په ژوند کې مو داسې څه ونه موندل چې د بغدادي پیر کراماتو ته احتیاج وي.

يوه اوونۍ ووته، په دې ورځو کې مو د حاجي ځونډي ډېر کليوال وغړول، پاتې تمه مو هم وخته!

دوکان او لويه کوټه جوړ شول، همدې يوه دوکان او سماوار ته يې د(پير بازار) نوم ورکړ. خو دومرو خلکو ته يواځې يو دوکان او يو سماوار کافي نه ول، نورو کسانو ته مې هم د دوکانونو د جوړولو اجازه ورکړه، دا اجازه په لومړي دوکاندار ښه نه وه لګېدلې، خو بغدادي پير ته يې ان د يوې وړې ګيلې زړه هم نه درلود.

خلک ډېر ول، سترۍ شوم، دمونو ته مې يواځې د ماسپښين تر لمانځه پورې وخت ورکړ. ناوخته راغلي کسان به يا بېرته تلل، يا به يې په سماوارونو کې د بل سهار په تمه شپه تېروله.

وروسته مو بله لاره ومونده، کاغذونه مو وسکنل، سلګونه ځلور کونجه وړې ټوټې مو ترې جوړې کړې، په هره ټوټه کې مو چوکاټونه او د چوکاټونو په مينځ کې مختلف عددونه وليکل. قدم شاه به له چينې سره ولاړ و، خلکو ته به يې په نوبت کاغذونه ورکول، ويل به يې چې دا تاويذونه د بغدادي پير په مبارکو لاسونو ليکل شوي دي، په اوو سرو جامو کې يې ونغاړئ، د هر مرض دوا ده....

خلکو به څه ويل! هېڅ! کاغذونه به يې سترګو او شونډو ته ور وړل او بېرته به خپلو کورونو ته روان شول. قدم شاه به يواځې هغو کسانو ته له پير سره د ليدو اجازه ورکوله چې يا به له ډېرو ليرو ځايونو راغلی ول او يا به يې ځېرې تازه او جامې نوې وې.

کله کله به له پير سيد کرم شاه (لارنس) نه هم خبرېدم، دی له ما سل_ يو نيم سل کېلومتره ليرې و، خو په کراماتو کې يې تر ما وړې وه، له هماغه سيمې يوه راغلي سړي قسمونه خوړل چې پير سيد کرم له ځانه مرغۍ جوړه کړه، والوت....

ټوله ورځ به مې ماغزه وخوړل شول، قدم شاه هم سترې و، هره شپه به یې کاغذونه سکنړل....

بل فکر مې وکړ، بغدادي پیر تر دې دمه لنګر نه درلود! هسې هم د شکراني پسونه ډېر ول، له شیخ جیلاني سره سره، دم، دعا ته د راتلونکو خلکو ګذاره هم پرې کېدله، د هوټلونو خاوندانو ته مې تنخوا وټاکله، دوی به هره ورځ دوو، دوه نیمو سوو کسانو ته د پسونو پخې غوښې ورکولې.

خلکو په خپلو سترګو لیدل چې د خلکو له خوا راوستي پسونه ، بېرته همدې خلکو ته پخېدل، خو بیا به هم حیران ول ...ویل به یې چې د دومره بنیادمانو مړول کرامات غواړي، وړه خبره نه ده! د پیرګل لنګر پټې بلاوې چلوي....

یو ماسپښنین مې پر آس چکر واهه چې د قدم شاه سترې چیغه مې واورېده، ورغلم، ویل یې چې یو څوک تاویذ غواړي. وریاده مې کړه چې ته خو په هر څه پوه یې، سهار ته یې ماتله که، خو قدم شاه راته وویل چې دا سړی په لیدو ارزي.

له یوه خوار، هډور سړي سره پورته وختم، دی غلام رسول نومېده، د ملک ځونډي دهقان و، خو اوس یې داسې تاویذ غوښت چې غوا یې د لوشلو په وخت کې لغتې ونه وهي.

تاویذ مې ورته ولیکه، ومې ویل چې په اوو سرو جامو کې یې وګنډه، غوا به کراره ولاړه وي. بیا مې د ملک ځونډي خبرې را واخیستې، ومې ویل چې دا خوشاله انسان په ژوند کې هېڅ غم نه لري، خو غلام رسول را یاده کړه چې په دې ورځو کې یې چورت خټه دی.

را ومې غږ.اوه، د دهقان له خولې د ملک ځونډي ژوندی زړه مړ و، خندا
ترې هېره وه، ډوډۍ يې نه خوړه، په وړه خبره غوسه کېده..نازولې
تازيان به يې په ډېرانو ګرځېدل... ان جومات يې هم پرېښی و.

نورې خبرې مې ترې را وايستې. دهقان يوه کيسه راته تېره کړه، ويې
ويل چې څو ورځې مخکې مې رشقه رېبله، د ژړا غږ مې واورېد.
ورغلم، د جوارو په بوټو کې مې چوله جوړه کړه، حاجي ځونډۍ د لښتي
پر ژۍ ناست و، رنې اوښکې ترې تويېدې، له ځان سره يې خبرې کولې،
بيا يې يو ناڅاپه آسمان ته وکتل، له خولې يې زوروره چيغه را ووته!

_اه ! توتکۍ!

پورته مې وکتل، توتکۍ نه وه.

غلام رسول غلی شو، ماته يې وکتل، ويې ويل:

_قربان دې شم، ملک ځونډی سم نه شو راته ښکاره، د لېونتوب علامې
لرې.

د دهقان له تګه وروسته مې له قدم شاه سره خبرې وکړې، دواړه يوې
نتيجې ته ورسېدو، دا د مينې نښې وې. بوډا ميين و.

سهار ناوخته مې چيغې واورېدې، غلام رسول په بېړه پورته را وخوت،
لمن يې په وينو سره وه. خدای او کوران يې يادول، د خپلې ښځې د پزې
د وينې درېدو ته يې تاويذ غوښت.

علت مې وپوښت، لنډ يې راته وويل چې ستا راکړی تاويذ مو د غوا پر
تندي را وځړاوه، خو سهار يې زما کډې ته غبرګې لغتې سيخې کړې، د

مخ پاړسوب او مات غاښ یې پروا نه کوي، خو اوس یې د پزې وینه نه دریږي،خوارکی هسې هم کم جانه ده، که یې دا حال وي، مړه یې بوله.

د غار تیارې برخې ته لاړم، شېبه وروسته مې سړي ته د وینې د دربېدو تر ټولو قوي دوا ورکړه. په غوسه مې ورته وویل چې وه ساده! ولې په خبره ځان نه پوهوئ! درته ویلي مې و چې تاویذ ته اوه سرې جامې ور واغونده!

دهقان په خواره خوله وویل چې زه ورته ناست وم، کله مې تاویذ په اوو سرو جامو کې وګانډه....

خو ما نه منله، ومې ویل چې که د تاویذ یوه جامه کمه، یا زیاته وي، نو برعکس تاثیر لري، غوا نوره هم په غوسه کیږي....

خو غلام رسول قسمونه خوړل چې د تاویذ جامې پوره وې.

ومې ویل:

_د تاویذ خلاصول دې کور بې برکته کوي، که نه اجازه مې درکوله چې تاویذ خلاص کړې، په خپله به پوه شوی وې چې جامې کمې، یا زیاتې دي....

غلی شو، دهقان به نو ولې خپل کور په لوی لاس بې برکته کاوه!

دهقان په بیړه د باندې ووت.

قدم شاه سړه ساه واېسته:

_اوف، بېچاره ښځه؟!

غلی شو، ویې ویل:

_د دوا د بوتل کاغذ خو به دې ترې شکاوه.

ومې خندل:

_دا خلک په خپله ژبه نه پوهېږي، نو انګلیسي خط به څنګه لولې؟!

_خو احتیاط ښه دی!

ومې ویل:

_څوک یې سپینوي! که پوه هم شي، لویه خبره نه ده، په څلوېښتو زرو پېریانو کې به داسې پیری هم وي چې بغدادي پیر ته له لندنه دوا راوړي.

ماخستن ناوخته مو ډوډۍ خوړه چې یو دم ګوله رانه ولوېده، یو چا په لوړ غږ زما نوم اخیست:

_ډېویډ جونزه!

منډه مې واخیسته، سپوږمۍ وه، چینې ته نږدې دوه کسان ولاړ ول، ورغلم، یودم مې وویل:

_اه! احمقه! دا ځای نو زما د نوم د اخیستلو دی؟!

سړي کلکه غېږ راکړه، خو ما د سماوار وړې کړکۍ ته کتل، شکر مې وایست، څراغ بل نه شو....

قدم شاه راغی، آسونه یې هماالته په ونه پورې وتړل. یوه سپکه او بله درنه کڅوړه مو پورته وخېژوله. کېناستم، خو لا مې زړه نه وو سره راټول.

مایکل توره لونګۍ لیرې کړه، بخښنه یې وغوښته، دی په دې نه پوهېده چې سماوار له خلکو ډک دی.

مایکل خپل ملګری را معرفي کړ، نوم یې چوهدري حسن و، د پاړا چنار په قرارګاه کې یې وظیفه درلوده.

مایکل مې په پېښور کې لیدلی و، ده به په هفته کې یو ځل د جاسوسۍ د وسایلو کرامات راښودل.

ما څو میاشتې په غره کې تېرې کړې وې، د معلوماتو تږی وم، په دې نه پوهېدم چې له دې غرونو ور هاخوا څه خبرې دي. مایکل مې وغږاوه، د پاچا (امان الله خان) قرار دادونه ډېر شوي ول، پر معدنونو کار روان و، صنعت وده کړې وه، په کابل ښار کې روان رېل لیدل شوی و، سلګونه ځوانان ترکیې، جرمني، فرانسې.... ته په زده کړو پسې تللي ول....

وروسته د جاسوسانو په باره کې وغږېد، په ټولو کې د بریتانیې لخوا جوړو شویو روحاني څېرو (پیر، فقیر،اغا، ملنګ...) کامیابه نتیجه ورکړې وه. ان ځینو یې په دربار کې هم مریدان پیدا کړي ول....

د لیوني غلام دستګیر کیسه مې ترې وپوښته، لنډ یې وویل چې سر یې په راوړې بوجۍ کې دی.

 مایکل وویل چې په دې ورځو کې د برېتانیې په پوځ کې یو سیک عسکر ووژل شو، قاتل یې نه و مالوم، خو موږ ورته مالوم کړ، لنډ

ليوني غلام دستګير ته ورغلو، د ليوني تر مخ مو د مقتول وړې توپانچه په کېږدۍ کې تر ليمڅي لاندې کړه، غلام دستګير جنجال وکړ، لاس يې را واچاوه، کوچيان راغلل، خپله توپانچه مو بېرته را وايسته، سړی را ګرم شو، قرار ګاه ته مو را ووست، جلاد غاړه ور پرې کړه. بس! يو-دوه ورځې د کوچيانو مشران راتلل، ويل يې چې ليونی له سره پرته څنګه خاورو ته وسپارو، خو ګرمي وه، چاره يې نه ليده.

مايکل لويه خلطه خلاصه کړه، اول يې خوراکي مواد را وايستل، بيا يې اخبارونه او د جاسوسۍ نوي، پرمختللي وسايل پر ځمکه کېښودل.

مايکل او ملګری يې تر سپيده چاود مخکې بېرته پاړاچنار ته روان شول.

په هماغه ورځ مې کريم داد ته احوال ور ولېږه، بله ورځ راغی، په بوجۍ کې د ليوني غلام دستګير تړلی سر مې ورکړ، پېښو ته را ولوېد.

ماخستن مې نوي راغلي وسايل کتل، تېز ګروپ مې ولګاوه، د سمڅې له خولې اووه رنګه رڼا ووته. قدم شاه د سماوار تر مخ وارخطا خلکو ته ويل چې دا له کوه قافه د راغليو ښاپېريو د اغوستو حجابونو رڼا ده... د خلکو د توبو غږونه تر سمڅې پورې را رسېدل....

بله ورځ مې ملک ځونډې ته يوه جمله وليکله:

_بغارې دې دومره ليرې غره ته را ورسېدې، خو نږدې توټکۍ وانه ورېدې.

په سبا يو له ونې ټيټ سړی راغی، غټه لونګۍ يې تړلې وه، ږيره يې په نکريزو سره وه. وار له واره مې پښو ته را ولوېد، د خواست په ژبه يې وويل:

_یا پیرګله! دومره کرامات لرې چې زما چیغې ان په غره کې اورې، نو هر څه دې په وس پوره دي، خدای به کوي، ته به کوې! داسې تاویذ راته ولیکه چې له توتکۍ بې غمه شم.

ومې خندل:

_پیر بغدادي ته بې غمه کېدا او یو ځای کېدا، دواړه یوه خبره ده.

په حیرانۍ یې راته وکتل، ویې ویل:

_قربان دې شم، د آب او عزت سړی یم، کور او اولس به څه وایي، بې غمه کېدا راته ښه ده.

سړی مې خپل ټټر ته را نږدې کړ، ومې ویل:

_په شرعه کې شرم نه شته، ان څلور ودونه هم کولای شې.

یودم غریو واخیست:

_خونه یې مني، خانګل ته مې وویل چې غریب سړی یې، توتکۍ لور دې راکه، په سرو، سپینو کې به دې پټ کم، خو سړي نه وړه، نه یې را وړه، نبغ یې راته وویل چې وشرمېږه! لمسیان لرې، خپله خوارلس کلنه لور څنګه اورته واچوم...که دې بیا را یاده کړه، پر تندي به دې ولم.

ملک یودم وژړل... ویې ویل چې دې نجلۍ خوب رابانديې حرام کړی دی.

بیا مې د خانګل په باره کې را وغږاوه، دې ناروغ سړي د کلي ګوروانی (پاده واني)کوله. دوه ځله بې سده شوی و، له پزي او غوږونو به یې وینه تله، زوی یې نه درلود، په کور کې یې اووه سرې لونې ګرځېدې،

په وچه ډوډۍ پسې حیران و، تربرونه یې مرګ ته ماتله ول. سر له اوسه لا د خانګل د ښځې او لوڼو په وېش نه سره جوړېدل.

ملک څونډي ته مې ډاډ ورکړ چې ځان دې غم ته مه ورکوه، خانګل به په دې دوستۍ کې څه ونه وایي.

خانګل مې را وغوښت، څېره یې اشنا وه، فکر مې وکړ، دا سړی دوه ځله پخوا هم راغلی و، زوی یې غوښت.

خانګل مې پر لاسونو را پرېووت، په خوشالي یې وویل چې ښځه یې امېدواره ده. ډاډ مې ورکړ چې د بغدادي پیر تاویذ بې څه نه دی، په نصیب کې دې یو ګلالۍ هلک وینم.

بیا د اصلي موضوع په څنډو کې را وګرځېدم، د خانګل غربت او بې کسي مې یاده کړه، د هغه ناروغي او اووه لوڼې مې مینځ ته را واچولې، ومې ویل چې ړندکی پیری کله کله احوال راته راوړي، تربرونه دې ښه نېت نه درته لري....

د سړي سترګې له اوښکو ډکې شوې، ویې ویل چې بې کسي دې ورکه شي، دی هم پوه دی چې تربرونه یې مرګ ته ناست دي....

خانګل ته مې وویل چې له ملک څونډي سره دوستي دې په خیر ده، لور به دې له دې شتمن او زورور سړي سره خوشاله وي، تربرونه به دې سترګه ترې کوي، که مړ هم شې، داسې څوک به وي چې پرده دې خوندي او لوڼې دې په عزت واده کړي....

خانګل تر ډېره فکرونه وهل، بیا یې سر پورته کړ، په غریو کې یې وویل:

_قربان دې شم، پوهېږم! ته مې بدې نه غواړې، غیب درمالوم دي، چې ته وايي، نو دا دوستي مې قبوله ده.

په هماغه ورځ مې ملک ځونډي ته احوال ور ولېږه چې خبره خلاصه ده، بس! مرکه ور ولېږه!

اه! باور! باور مې غوښت، تر لاسه مې کړ. پر ټوله سیمه مې واک پروت و. ان د بغدادي پیر له خوښې پرته مرغۍ هم نه شوای چونېدای. په کورونو، ګودرونو، جوماتونو، ولسونو کې یواځې د بغدادي پیر کرامات یادېدل. زه به پر ځمکه ګرځېدم، خو خلکو به اسمان ته کتل. په هرې سپینې کوترې پسې به یې چیغې وهلې ((پیر ګل ته وګورئ، له ځانه یې کوتره جوړه کړې، پر خپلو مریدانو راګرځي...)). چا چې به ولیدم، پرځان یې د دوزخ اور حرام ګاڼه.

دا ټولې، سختې، خیرنې ورځې، لوږه، تنده...خطر...د خلکو په باور ارزېده. اوس نو د اصلي هدف د ترلاسه کولو وخت و . د دې خلکو زړونه د پاچا له مینې ډک ول، خو اوس باید دا ځای کرکې نیولی وای. په لومړي ځل مې په خپلو خبرو کې د امان الله خان نوم را ګډ کړ، خو احتیاط مې نه هېراوه، د دې خلکو په زړونو کې له خدای او پیغمبر را وروسته، امان الله خان پروت و.

په پیل کې به مې عمومي خبرې را واخیستې، بیا به په پاچاهي ته ورغلم، د غازي ښیګڼې، له وطن، آزادي او تعلیم سره د پاچا مینه، د هغه دینداري...به مې یاد کړل، په اخیر کې به مې د (خو) ټکی را وایست، وبه مې ویل چې غازي امان الله خان ښه سړی دی، خو کاشکې یې ږیره نه خریېلی.

همدې یوې خبرې به د خلکو له ذهنه د پاچا افغانیت، زړورتوب، د وطن ابادي، دینداري، له وطن او خلکو سره مینه... ټول پاک کړل. پر ځای

به يې يوه خبره کېده، پاچا ږيره نه لري، مانا سنت ته ارزښت نه ورکوي....

خو مابه وخندل، وبه مې ويل چې خير دی، ځواني ده، په خپله به پوه شي....

هره ناسته به مې د امان الله خان پر صفتونو پيلوله، خوله به مې ستړې شوه، خو اخېر په يوې وړې (خو)، د پاچا پر ټولو ښېګڼو خړې اوبه وروستې.

وروسته لږ مخکې لاړم، ټولو ته مې همدا يوه خيالي کيسه تېروله، لومړۍ به مې د امان الله خان صفت وکړ، بيا به مې ځان خواشينی ونيو، وبه مې ويل چې څه وخت مخکې ځوان پاچا له خپلو وزيرانو سره جلسه درلوده، يو وزير په خرپ نشه و، خو پاچا يواځې سپک کړ.

غلی به شوم، ناستو کسانو ته به مې وکتل، وبه مې ويل:

_پاچا زړه سواند انسان دی، خو شريعت شراب خور ته خپله سزا لري، پاچا بايد د زړه سواندي پر ځای حد جاري کړی وای.

وار له واره مې دا ډول کيسې په خپله په پاچا پورې نه شوای تړلی، دې خلکو د بغدادي پير الوتل منل، خو پاچا او شراب ډېر سره ليرې ول، خو لږ تر لږه به دې کيسو په دې ساده ککريو کې دومره ور ګرځول چې که پاچا خپله شراب نه خوري، نو شراب خور يې هم دومره بد نه ايسي....

وروسته يو څه تېز تلم، د هلکانو مکتب مې ښه ياداوه، خو د نجونو له زده کړې سره مې ضرور د (خو) ټکی تاړه.

بیا مې تر کیې ته د افغانو نجونو د لیږلو خبرې را واخیستې، ومې ویل چې درس ښه دی، خو دومره هم نه چې ځوانې، جانې، سپینې پښتنې پردو ملکونو ته پسې ولیږو....

تر دې دمه به ټولو سرونه راته خوځول، خو یوه ورځ مې په خپلو خبرو کې ملکه ثریا یاده کړه، ومې ویل چې لوڅ مخ ګرځي....

په لومړی ځل یو چا دومره زړه وکړ چې د بغدادي پیر په خبره کې ور ولوېږي، له کتوازه راغلي یوه زیړه ځوان په غوسه وویل:

_پیرګله، دم، تاویذ او کراماتو ته دې مات یم، مور مې یاده که، خو د پاچا په ناموس به کار نه لرې.

ومې خندل، ملکه ثریا مې د دنیا تر ټولو ښځو پاکه او پرهېزګاره وګڼله، تر هغو مې د ملکې صفت وکړ چې د ځوان د تندي ګونځې هوارې شوې....

یو څه وخت مې احتیاط کاوه، د امان الله خان نوم مې نه اخیست، خو د والیانو، حاکمانو او نورو غټو خلکو د خیالي ګناوو بیانول په دې نه ارزېدل چې څوک بغدادي پیر خفه کړي.

وروسته مې د مایکل راوړي اخبارونه وکتل، یوه انګرېزي مجله مې ومونده، په برېټانیې کې د ښځو د پرمختګونو په اړه وه.

ګڼ کسان به مې را ټول کړل، مجله به مې وغوړوله، د انګرېزي متن او عکسونو له مخې به مې تشریحات ورکول.

 په انګرېزې ژبه پوهېدا پوښتنه نه پیدا کوله، له بغداده راغلي پیر صافه پښتو ویله، نو ده ته انګریزې هم سخته نه وه.

د مجلې په لومړي مخ کې لوی عنوان لیکلی و: ((د بریتانیې ملکې د اکسفورډ پوهنتون له تکړه محصلینو سره وکتل)). لاندې لوی عکس و، ملکه د پوهنتون له ممتازو انګرېزو نجونو سره ولاړه وه.

وبه مې ویل:

_دلته یې لیکلي چې د بریتانیې ملکې له هغو افغانو نجونو سره وکتل چې برېتانیې ته په زده کړو پسې راغلې دې.

د دې عکس په لیدو به خامخا یو_ دوو کسانو ویل:

_څه فایده، بېرته مو هماغه پرنګیانو ته خپل ناموس ور ولېږه چې د ناموس د ساتلو له پاره مو تورې پسې را واخیستې....

په دوهمه پاڼه کې له یوه مضمون سره یو عکس ښکارېده، کشیش او ګڼې انګرېزې نجوني په کلیسا کې لوی صلیب ته ولاړې وې. لیکلي وو چې په غربي هېوادونو کې له عیسویت سره د ځوانانو مینه کمه شوې ده، اوس کشیشان هڅه کوي چې دا ځوانه طبقه بېرته پر مسیحت باوري کړي...خو ما به دا جملې داسې ورته ژباړلې:

دلته لیکل شوي چې د یهودو او نصاراوو ملکونو ته ورغلې افغانې نجوني مسیحت ته تشویق کېږي، خو دا سپینې پښتنې په خپل دین کلکې ولاړې دي، د پرنګیانو له دومره تبلیغ سره سره، تر اوسه ایله دوو نجونو خپل دین پرېښی دی....

په خلکو کې به ګونګوسې شوې:

_که دا حال و، د دین پرېښودل څه! خپل پرتګونه به هم لیرې کړي....

خو په بل مخ کې يې پرتګونه ليرې کړي ول. يو ورزشي مطلب و، انګرېزو نجونو په يوه نيکر کې واليبال کاوه.

اسانه وه، دا عکس به مې په پښتو نجونو پورې وتاړه، خلکو به توبې ايستې.

خو يوه هم نه ويل چې اې احمقه! د پښتنو رنګ مالوم دی، دا ډول شنې سترګې نه لري!

يواځې يوه ورځ يوه ځوان راته وويل:

_قربان دې شم، تاته خو پته مالومه دې، په پرنګ کې دا د پښتنو نجونو تور وېښتان ولې ژېړېږي؟

يوې خبرې مې غلی کړ، ومې ويل چې اسانه ده، دې نجونو ته د خنځير غوښه ورکوي، څوک چې څلوېښت ورځې د خنځير غوښه وخوري، وېښتان يې خپله ژېړېږي.

هر عکس ته به ناستو کسانو توبې ايستلې، خو وروستي عکس به خامخا ژړول. يوه جينايي قضيه وه، په عکس کې يوه نيمه بربنډه مړه نجلۍ ښکارېدله چې غاړې ته يې پړی ور لوېدلی و. ليکلي و چې دې نجلۍ د کورني خشونت له لاسه ځان وژلای...خو ما به دا خبرې بل رنګه ترجمه کولې، ويل به مې چې که د پرنګيانو ملک ته تللې کومه پښتنه له خپل دينه وانه وړي، شراب ونه څښي، زنا ونه کړي...نو اته سره پرنګيان يې لومړۍ په ګډه بې عزته کوي، بيا يې وژني....

خلکو به ژړل، چيغې به يې وهلې چې د ډانکټري او ماليمې په پلمه يې سپينې پښتنې يهودو او نصاراوو ته ور ولېږلې، بې پردې يې کړې.

ما به د عکسونو په تشریح کې د پاچا نوم نه اخیست، ضرورت مې نه لید، خلکو په خپله پاچا مسوول ګڼه، همدا خیالې نجونې پاچا لېږلې وې.

دا کیسې په همدې سمڅه کې نه پاتې کېدې، کورونو او جوماتونو ته تلې، اولس ترې خبرېده او بغدادي پیر دروغ هم نه ویل.

په وړکتوب کې مې د افریقا د یوه مار په اړه یو مضمون لوستی و، لیکلي و چې که دا مار کومه هوسۍ وچیچي، نو هوسۍ وار له واره نه مري، زهر یې ورو ورو تاثیر کوي او چیچل شوې هوسۍ په اوو ورځو کې له پښو غورزوي.

زما زهر هم همداسې ول، کار یې ورو و، خو تاثیر یې درلود.

یو سهار له قدم شاه سره یوه کم عمره نجلۍ راغله! اه! غټې تورې سترګې، اوږده باڼه ، ګلابي مخ... تر دې دمه مې دا ډول ښایست نه په شرق کې لیدلی و نه په غرب کې. نجلۍ مخامخ راته ودرېده، یودم یې پر ډکو ګلابي غومبرو رڼې اوښکې را ماتې شوې، سلګیو واخیسته، درب شو، زنګنونه یې پر خړه ځمکه ولګېدل.

په ژړا کې یې وویل:

_ولې! ولې! ولې دې ژوند را تباه کړ.

قدم شاه ته مې وکتل. ویې ویل چې توتکۍ ده.

نجلۍ ته مې له حاجي ځونډي سره د خوشاله ژوند تضمین ورکړ... خو نجلۍ ژړل... کله چې د باندې وته، په سلګیو کې یې وویل:

_خدایکه مې هغه خوږین بوډا روزي کي، ژېړ کمر خو شته.

شېبه وروسته د سمڅې خولې ته ورغلم، توتکۍ له يوه کوچيني سره روانه وه.

زړه مې نا ارامه و، دا ښکلې، تنکۍ نجلۍ مې پر شپېته کلن بوډا ونه لورېده.

وخت تېرېده، ساده خلک په اسانۍ غلطېدل....

هوا سړه شوه، ځان مې ټينګ کړ، د پير به نو ځنګه يخ کېده! په دوو بړستونو کې به بيا هم غونج پروت وم. چاره نه وه، قدم شاه مې بانه کړ، له سماواره به صاف شوي، سره سکاره سمڅې ته راوړل کېدل.

يوه ورځ يوه ډله راغله، يو ږېره خرېيلی ځوان هم پکې و، دا ځوان تر نورو پاک او تازه ښکارېده، نوې خبره نه وه، د خانانو، ملکانو او په ګېډه د مړو خلکو اولادونه به له ځېرو يو څه غوړ ول.

د مجلې له مخې مې تشريحات ورکړل، ټولو اوښکې تويولې، خو د ږيرې خرېيلي ځوان په سترګو کې کرکه پرته وه. د خدای په امانۍ پر وخت يې د پير صاحب لاسونه ښکل نه کړل.

دا کار په يوه بوډا بد ولګېده، بايد بد وربانديې لګېدلی وای، بغدادي پير ته بې احترامي د منلو وړ نه وه. ځوان يې سپک کړ، په غوسه يې ورته وويل چې ورشه، بخښنه وغواړه او د پير مبارک لاسونه ښکل که. خو ځوان نه راته.

د بوډا سترګې رډې را وختې، ځوان يې تر مټ ونيو، زما خواته يې را کش کړ، خو ځوان چيغه کړه!

_دا دا! ولې دومره ساده ياست! دا سړی دروغ وايي!

اه! پیر او دروغ!

کړس شو، د بوډا په ځپېړه کې دومره زور و چې د ځوان مخ يې خواته کوږ کړي. د نورو کسانو سترګې هم رډې را وختې، ټولو ځوان ته وچې سترګې نيولې وې، خو ځوان نه اور واخيست، نه يې داړې راشنې شوې، او نه يې هم د شغال غوندې و انګولل....

ځوان يودم مخکې راغی، مجله يې ور واخيسته، لومړۍ پاڼه يې واړوله، چيغه يې کړه!

_دلته يې په انګريزي ژبه ليکلي چې د برېتانيې ملکې د خپل يوه پوهنتون له تکړه محصلينو سره وکتل...

بله پاڼه يې واړوله:

_دا نجوني انګرېزې دي، د دوی کشيشان غواړي چې دا پېغلې بېرته له خپل دين سره زړونه وتړي... په دې بل عکس کې هم پرنګۍ نجوني واليبال کوي... ولې دومره ساده ياست! په دې کې يوه هم پښتنه نه ده....دا پير نه دی، جاسوس دی، خلک د پاچا پر ضد راپاروي...

د بوډا له خولې لاړې باد شوې:

_بس که د سپي زويه! کوپر مه وايه، ته خو ښويېدلی يې، کور به درسره ايره کې.

دبوډا ځان په لړزېدو راغی، يو ناڅاپه يې وژړل، زانګې وانګې د باندې ووت. ځوان هم پسې ورغی.

حيرانو خلکو ته مې وکتل، څېرې يې له وېرې ډکې وې. په خندا مې وويل:

_کينئ! زړونه مه خورئ! دنيا له هر رنګه خلکو ډکه ده.

غلی کېناستل، يوه هم څه نه ويل، څېرې يې لا له وېرې ډکې وې.

وچه مېوه مې ورته کېښوده، را ومې غږول، ږيره خرېيلی ځوان عبدالله نومېده، په ترکيه کې يې درس وايه، له يو کال وروسته کلي ته په رخصتي راغلی و. بوډا يې نيکه و، په کلي او اولس کې يې درونـد نوم درلود....

ټنډه مې تروه کړه، ومې ويل:

_ښه شو، د مکتب نتيجه مو په خپله وليده، څوک چې معلم ته کېناست، له اسلاميته ووت...ماته هره ورځ سلګونه اخلاصمند مريدان راځي... يو هم داسې کوپر نه وايي، ټول صادق مسلمانان دي....په علت يې پوه ياست! مکتب يې نه دی ويلی!

يودم مې وژړل....

اه! د پير ژړا! دا نو ډېره سخته وه.

ناستو کسانو خواست کاوه، د پير اوښکې يې نه شوای ليدای.

هماغسې مې په ژړا کې وويل:

_سر مې چوي، د ونو، بوټو او ډبرو تېرو کوکو مې غوږونه را کاڼه کړل، ښه دی چې تاسو يې نه يې اورئ! خو په ټولو کې د چنغوزيو ونې ډېرې ژاړې، وايي چې بغدادي پير ته سپکاوی به دا غرونه بې برکته کړي، موږ نور جنغوزي نه کوو....

ناست کسان مې پښو ته را ولوېدل، ژړل يې، په ځنګلونو کې يې د برکت پاتې کېدا غوښته... پوهېدم چې د دې خلکو لويه سرمايه همدا ځنګلونه دي، اطمينان مې ورکړ، ورته ومې ويل چې ونو خو څه مکتب نه دی ويلی چې پير ته عقيده ونه لري، زه به خبرې ورسره وکړم.

ټوله ورځ مې د خولې خوند بد و، قدم شاه ته مې وويل چې په دې خلکو کې يو مکتبي پيدا شو، نه غلطېده، زموږ چټيات يې رسوا کړل، دا ځوان خطرناکه دی... خو قدم شاه ډاډ راکړ چې د نيکه او اولس له ويرې به يې بيا ونه ويني.

نيمه شپه مې سترګې رڼې کړې، په کتابونو کې کړپا وه، قدم شاه مې وښوراوه، وړه بتۍ مې بله کړه، سيم کش شو، يو پر بل ايښې کتابونه ولوېدل، په کش شوي سيم پسې لاوډ سپيکر را ووت.

په منډه له سمڅې ووتم، له ملنډو ډک غږ مې واورېد:

_بغداي پير خو په رښتيا هم کرامات لرل. اوس پوه شوم چې د سل، يو نيم سل متره ليرو خلکو نومونه او نورې پټې څنګه ور مالومېدې!

زړه مې خولې ته راغلی، بتۍ مې ور واچوله، د غرمني ږېرې خرپيلی ځوان لاسونه له پېچلي سيمه ډک ول، دا سيم يې له چينې څخه تر دې ځايه را ټول کړی و.

قدم شاه د خواست په ژبه وويل:

_خير دی، رسوايي مه جوړوه!

ځوان وخندل:

رسوايي؟!

قدم شاه تر مټ ونیو، دربواړه سمځې ته راغلو.

قدم شاه کتابونه لیرې کړل، کوچینی کارتن یې را وایست، خلاص یې کړ، بټۍ ته یې ونیو، تر خولې له پیسو ډک و. په خواره خوله یې وویل:

_دا واخله، په ټول ژوند کې به د بل له احتیاجی خلاص یې، خو خوله به پټه نیسې.

ځوان ورو وویل:

_زه دومره پست درته ښکاره شوم چې خپل وطن او پاچا ته به خیانت کوم؟! له اوله پوهېدم چې تاسو په پوست پاک خلک نه یاست، له ساده خلکو استفاده کوئ، زموږ له دینه ناجایزه ګټه اخلی، انګریزانو دا رنګه لوبې په ډېرو هغو هېوادونو کې کړې دي چې واکمنانو یې د دوی اطاعت نه کاوه، دوی پوهیږې چې څنګه جعلي پیر او فقیر جوړ او دا ساده خلک غلط کړي....

غلی شو. ویې ویل:

_دې خلکو ته که هر څومره ووایم چې او ساده ګانو! بغدادي پیر د انګرېز جاسوس دی، انګرېزان به هغه څوک څنګه خوښوي چې د انګرېز دښمن وي، له انګرېز سره جنګېدلی وي،ماته یې ورکړې وې...نه یې مني! بس، سبا له همدې لاوډسپیکر سره کابل ته ځم، لمنې به مو پر سر در واړوم.

قدم شاه وویل:

_دې ته دې نو زه نه پرېږدم.

یودم یې د ځوان ژامې ته سوک ورکړ، ځوان پر کتابونو ولوېد، ما یې تر غبرګو ورنونو لاسونه تاو کړل، قدم شاه یې پر ټټر کېناست، د ځوان تر ستوني یې د دواړو لاسونو ګوتې تاو کړې، ځوان زور وواهه، خو له دوو کسانو سره یې نه کېده، بېرته مو پرې ایست. تر یوځه وخته پورته، پورته غورزېده، خرهاری یې خوت، خړه ځمکه یې پر خپلو نوکانو اړوله...خو وروسته یې سېکه وخته، بس! دوه، یا درې دقیقې یې ټوپونه ووهل، بیا ارام پرېووت.

دواړه غلي دېوال ته کېناستو، د خپل زړه دربا مې غوږونو ته راتله. بیا ولاړ شوو، د ځوان جسد مو له پښو او لاسونو ونیو، څومره چې مو وس کېده، په سمڅه کې مو مخکې یووړ. بېرته راغلو، د لاوډ سپېکر سیم مې ټول کړ، تر سهاره لړزې نیولی وم.

قدم شاه تر غرمې دوه ځله پورته را وخوت، ویې ویل چې ځینې قومي مشران دې لیدو ته راغلي، خو زما په زړه کې د خبرو زور نه و پاتې.

ماسپښین مې سترګې سره ورغلې، تر ماخستنه ویده وم، شپه مې په رڼو سترګو تېره کړه. اخیر مې د چانسلر خبرې ذهن سره را ټول کړ، یو وخت یې راته ویلي و چې زموږ په کار کې، وېره، رحم او شفقت نه شته، که دې کومه ورځ زړه نری شو، نو پوه شه چې بریتانیې ته خدمت نه شې کولای.

سهار مې ګېډه ډکه کړه، د باندې ووتم، هوا سړه لګېده، د ځینو ونو پاڼې ژېړې وې. کله چې بېرته سمڅې ته ورغلم، لینګي مې ولړزېدل، د ږېرې خرېلي ځوان نیکه او یو بل له عمره پوخ سړی ناست و.

بوډا مې پښو ته را ولوېد، یودم یې وژړل، خپل ورک لمسی یې غوښت...خو ما ورته وویل چې دلته نه دی راغلی.

له عمره پوخ سړي مې لاسونه ښکل کړل، په غریو کې یې وویل چې زه د عبدالله پلار یم، عبدالله مسلمان هلک دی، پنځه وخته لمونځ کوي، بس! بېګا نه، ها بل بیګاه مو یو څه سپک کړ، ورته ومو ویل چې د خدای دوستان مه خپه کوه...بس! سهار ته بړستن وه، دی نه و، تېره ورځ مو د ټولو خپلوانو کورونه پسې وکتل، خو ځمکه وچاودېده، عبدالله پکې ننوت.

د سپین ږیرې غږ مې واورېد:

_یا پیرګله! د خدای روی ومنه، لمسي مې خوابدی کړې، نادان دی، ویې بخښه!

بوډا ته مې وکتل، رڼې اوښکې یې د ږیرې سپینو ډکو ته ور روانې وې.

ومې ویل:

_اکا، زه په زړه کې کومه عقده نه ساتم، ډېر خلک به پیر او فقیر نه مني، خو....

د بوډا ژړا زور ونیو:

_پوهېږم چې ته له زړه صاف سړی یې، حوصله لرې، خو قربان دې شم، ستا سپکاوي به دې کوم مرید پیري ته خوند نه یې ورکړی، عبدالله جان به یې.

زوروړې ژړا پاتې خبرو ته پرې نه ښود.

د بوډا پر ډنګرو اوږو مې خپل لاسونه کېښودل، ومې ویل:

_زړه دې غټ ونيسه! پېريان زما له اجازې پرته هېڅ هم نه کوي. د عبدالله غوندې ځوانان ژر احساساتي کېږي، د تاسو سپکې به يو څه خوابدی کړی وي، په خپله به پيدا شي.

د عبدالله پلار په خواره خوله وويل:

_قربان دې شم، موږ خو خپله وسه وکړه، د عبدالله درک ونه لګېد، خير دی، تاته څه سخته ده، ږندکي ته ووايه، پيدا به يې کړي.

ورته ومې ويل چې سمه ده، درېيمه ورځ احوال واخلئ.

يوه شېبه کېناستم، فکر مې وکړ، لاسي بتۍ مې را واخيسته، په سمڅه کې مخکې لاړم، د عبدالله جېبونه مې ولټول، کارت، څو پيسې، او يو سپين خامک شوی رومال مې ترې را وايستل. بېرته د سمڅې خولې ته راغلم، کارت ته مې وکتل، عبدالله په ترکيه کې د انقرې د پوهنتون د دوهم کال محصل و. ده انجنيري ويله.

درېيم سهار بوډا او د عبدالله پلار بيا راغلل، د يوه ديني کتاب د اېښودلو پر پلمه مې تار را کش کړ، له پورته سپين رومال را ولوېد. له عمره پاخه سړي په بېړه رومال ور واخيست، خو بوډا د هغه له ګوتو وايست، رومال يې څو ځله ښکل کړ، په غريو کې يې وويل:

_دا خو د عبدالله جان رومال دی، څو ورځې مخکې يې خور ورته جوړ کو.

ومې خندل:

_بس! ړندکي پیري را وور، ویل یې چې عبدالله مې په کابل کې ولید، ترکیې ته یې د تګ تیاری نیوه. ړندکي دا رومال د دې له پاره ترې را پټ کړ چې ستاسو زړه ته ولوېږي.

له عمره پوخ سړي مې لاسونه ښکل کړل، خو بوډا رومال ته کتل...په لندو سترګو کې یې ځلا پرته وه.

ځان مې خواشینی ونیو:

_خو هلک مو ډېر خوابدی کړی، فکر نه کوم چې تر کال دې شپو دې کوم خط یا احوال درته را ولېږي.

له عمره پوخ سړي په خوشالۍ وویل:

_بس! دی دې خدای ژوندی راته لري، له خط او احواله یې تېر.

دواړه روان شول، بوډا د خپل لمسي رومال په خپلو ګوتو کې ټینګ نیولی و.

په درېیم سهار قدم شاه چیني ته کښته شو، تندی یې تریو ونیو، ګڼو خلکو ته یې وویل چې سمڅه له پېریانو ډکه ده، زه یې غږونه نه اورم، خو قربان یې شم، پیرګل ټوله شپه د پېریانو د ماشومانو د چیغو او شوخۍ له لاسه رنځه تېره کړي....

تر دې بل لوی ثواب! بس! نر هغه و چې ډېرې ډبرې راوړي، په هماغه ورځ سمڅه لنډه شوه، د عبدالله مړی، زاړه اخبارونه او څه نور بېکاره شیان تر دېوال ور هاخوا پاتې شول.

بله ورځ مو د سمڅې خولې ته لیمڅي ونیول، خو یخني له ګذارې وتلې وه.

قدم شاه اوازه واچوله چې بغدادي پیر په دې سمڅه کې ستړی شوی دی، بغداد ته ځي.

ګڼ خانان او ملکان راغلل، دوی دا د بخت غمی (بغدادي پیر) کله بل ځای لورېده . هر یوه به د پیر د پاتې کېدو خواستونه کول، یوه به ویل چې نوې کوټه ورته جوړوم، بل به کلا ورکوله، بل به ...

پیر مغروره څېره نیولې وه، غلی ناست و، زوروړو خلکو به د پیر پر سر له یو بل سره دعوې کولې، وړه خبره نه وه، پیر کور او کلي ته برکت ور ووړ، دا برکت هر یوه غوښت ....خبرې اوږدې شوې، نه سره جوړېدل، اخیر یې زما نظر وغوښت. ماته تر ټولو د ملک څونډي د مېلمنو کوټه ښه وه، دا سړی په یوه لوی کلي کې پروت و، ژمی هم نه بېکاره کېدم، له ډېرو ککریو مې د امان الله خان مینه ایستلی شوای.

په سبا پنځه کسان له څو کچرو سره راغلل، خو د پیر یوې وړې خلطي او څو کتابونو دومره زحمت نه غوښت، پر خپل آس کېناستم، غرمه یوې درې ته ورسېدو، په لویو ډبرو کې د روانو نریو اوبو دواړو غاړو ته د غره لمنې سلګونو خړو کورونو نیولې وې. ځای ځای به یوه برجوره کلا هم ښکارېدله، برجونه یې د مورچو په بڼه جوړ ول.

سلګونه واړه او زاړه مخې ته راغلل، له آسه کښته شوم، ښی لاس مې تر ډېرو پورته نیولی و، د ښکلولو وار نه کېده، وروسته ستړی شوم، هر یوه به په خپله زما ځړېدلی لاس تر خپلو شونډو ور ووړ.

بامونه له سرو- زرغونو ټکریو ډک ول، ښځې وې، د ځار او قربان غږونه راتلل...د ملک څونډی تر کلا اووه پسونه په لاره کې حلال شول، د ملک اوږده مهمانخانه د کلا پر دېوال پورې نښتې وه، له ختو جوړې زینې یې درلودې، د خلکو په ګڼه ګوڼه کې په سخته پورته وختم... ملک څونډي له ډېرې خوشالي وازه خوله نیولې وه، په سترګو

کې یې غرورو ښکارېده. هسکه غاړه ته، دا سړی ګرم نه و، بغدادي پیر په دومره خانانو او ملکانو کې د ده کوټه خوښه کړې وه.

تر یو څه وخته له ملايانو او سپین ږیرو سره کېناستم، ځان مې نه بې ارښته کاوه، قدم شاه غږېده.

ډوډۍ مو وخوړه، ټول لمانځه ته لاړل، خو پیر پښې وغځولې، چا دومره زړه نه درلود چې بغدادي پیر ته لمونځ او جومات ور یاد کړي**!**

ملک ځوندي ته مې وویل چې ستړی یم، څوک مه را پرېږده.

ملک په منډه له کوټې ووت.

قدم شاه دروازه ځنځیر کړه، مخامخ بل ووړ ور ښکارېده، پورې مې واهه، کوچینۍ کوټه د مکتب له کتابونو ډکه وه. فکر مې وکړ، دا کتابونه مې باید په بل، تر دې ښه وخت کې یاد کړي وای.

غږونه راغلل، د لویې کوټې ورې کړکۍ ته ودرېدم، د باندې ګڼ کسان ولاړ ول، له عمره پخې او زړې ښځې هم پکې ښکارېدلې، نه تکیه کېدل، همدا ګړی یې د بغدادي پیر لیدل غوښتل، خو ملک ځوندي ورته ویل چې مبارک ستړی دی،سبا راشئ، اوس ساسموي....

تر ماښامه چا دومره زړه نه درلود چې دروازه خلاصه کړي، ماښام په خپله د باندې ووتم، وار له واره د تودې ډوډۍ بوی راغی. لاندې مې وکتل، پر ډېران سرې چرګې ګرځېدې، یوه ځوان اخورونو ته ولاړې کتار غواوې خلاصولې...ور هاخوا د ګڼو کورونو له موریو (دودکشونو) تور لوګي پورته کېدل.

د یوه ماشوم ناره مې واورېده:

_ هلې! پیرګل راوتلی.

په منډه کوټې ته ننوتم.

ماخستن مې له ملک ځونډي، د کلي له ملا او څو نورو سپین ږیرو سره ډوډۍ وخوړه، یوه ماشوم لاسونه را پرې مینځل، کله چې د باندې لاړ، ملک ځونډی اوچت پسې ولاړ شو، غږ یې راته، ماشوم ته یې په زینو کې وویل چې د پیر صېب د لاسونو مبارکې اوبه غواوو ته کېږده، د سلو مرضونو دوا ده.

شپه مې توده تېره کړه، تاوخانه ښه لګېده.

درې ورځې مې تاویذونه ورکول، خو د کلي ناروغان او د دعاوو غوښتونکي نه خلاصېدل. وروسته د نورو کلیو خلک را مات شول، د ملک د کوټې تر مخ به درجنونه خرې ولاړې وې، پر ملاو به یې سرې، شنې بړستنې او توشکونه پراته ول، زړې او له پښو لوېدلې ښځې به پر خرو راوړل کېدې.

ستړی وم، چاره نه وه، خو د هوا په سړېدو سره د خلکو ګڼه ګوڼه کمه شوه، له غرمې وروسته به مې په ارام زړه خوب کاوه.

دې لوی کلي دوولس جوماته لرل، خو تر ټولو لوی جومات د ملک ځونډي و. کله کله به ملا صېب په خواره خوله جومات ته د ورتلو بلنه راکوله، خو ما به خلک بانه کړل، خو اوس ګڼه ګوڼه کمه شوې وه، دا خبره نه چلېده.

یو مازدیګر په نه زړه جومات ته ورغلم، د ملا صېب په ټینګار کتارونه راپسې ودرېدل، د پټې خولې لمونځ و، ستونزه مې نه درلوده،

خو د ماښام آذان مې زړه وخوړ، ملا صېب ته مې وویل چې ستا په څېر لوی او سپین ږیری عالم به څنګه راپسې دربېږي.

یو ټیټ غږ راغی:

_قربان یې شم! دې ته وایي د پیرګل خاکساري.

ملا صېب کلیوالو ته وکتل، په سترګو کې یې غرور پروت و . نه و ملامت، د بغدادي پیر غونډې لوی عالم پسې درېده. مخکې شو، خو د ملک څونډي او ځینو نورو کلیوالو ټنډې تروې شوې، د پیرګل په امامت کې یې ډېر ثوابونه لیدل. بوډا ملا نا امېده ودرېد، د ملک څونډي غوږ ته مې خوله ور ټیټه کړه، ومې ویل چې سپین ږیری دی، زړه یې مه ور ماتوه.

وروسته مېلمستیاوو زور ونیو، هر یوه غوښتل چې د کور دسترخوان یې برکتي شي، خو ما به یواځې د هغو کسانو غوښتنې منلې چې خبرو یې پر نورو تاثیر درلود.

یوه ورځ ملک څونډی راته کېناست، واده یې غوښت، خو د توتکۍ پلار ورته ویلي و چې د هوا تر تودېدو پورې به نه سره په عذابوو. خانګل مې را وغوښت، په سخته مې قناعت ورکړ.

یوه اوونۍ وروسته واده تیار شو، ورځ په ډولونو تېره شوه، مازدیګر یې ناوې راوړه، د نکاح په وخت کې د ملک څونډي نوې سرې کړې ږیرې د څراغ ژېړې رڼا ته سره لمبه کوله.

کلا له ښځو ډکه وه، تر ډېره د چمبې غږ راته، ملک څونډی له موږ سره پرېووت. یو وخت چیغې شوې، قدم شاه څراغ ولګاوه، حاجي څونډی پر خپل ځای ناست و، پکه ککرۍ یې ځلېدله. یودم د کوټې دروازه له دېوال

سره ولګېده، دوې زړې ښځې راغلی، ژړل يې...خبره مالومه شوه، توتکۍ په نيمه شپه کې تښتېدلې وه.

ملک په بېړه د باندې ووت، کړکۍ ته ودرېدم، د ناوې تېښته د پټېدو نه وه، په کلي کې بل ځراغونه ګرځېدل....

سر مې ولګاوه، لس بجې له خوبه را پورته شوم. ملک راغی، ژړل يې...ويې ويل چې په توتکۍ پسې يې ټول کلی ولټاوه، پيدا يې نه کړه... ژړ ايې زور ونيو، د بوډا زړه ته لوېدلې وه چې توتکۍ له کوم چا سره تښتېدلې ده، ملک خپل عزت په خاورو کې ليد، دا لويه رسوايي يې نه شوای زغملای، همدا ګړۍ يې له خدايه خپل مرګ غوښت.

يودم د توتکۍ وروستۍ خبره په ذهن کې را تېره شوه ((ژېړ کمر خو شته)).

زړه مې ولړزېد، ومې ويل:

_ژېړ کمر چېرې دی؟!

ملک په لندو سترګو راته وکتل.

همدا خبره مې بيا تکرار کړه، ملک په غريو کې وويل:

_د هديرې پر سر.

د باندې ووتو، تر کورونو تېر شوو، ور هاخوا لويه هديره پرته وه، پر شناختو ټومبلې رنګارنګ ټوټې باد وهلې...مخکې لاړو، د غره په ډډه کې تېره هسکه ژېړه پرښه ولاړه وه.

لاندې مې وکتل، لیرې پر یوې غټې ډبرې سور ټکرى پروت و. منډه مې ور واخیسته، د واده په جامو کې ځوانه نجلۍ په خپلو وینو کې پرته وه.

ملک ځونډی را ورسېد، ساه یې لنډه لنډه کېده، شکرونه یې ایستل، عزت یې پر ځاى پاتې و.

د توتکۍ جنازه وړه وه، ان ملا هم نه ورته، ویل یې چې نجلۍ ځان وژلی، نه بخښونکې ګناه یې کړې، جنازې ته به څنګه ورځم! خو ما مجبور کړ، په نه زړه ورغی.

ناروغه شوم، سرې تبې مې کېدلې، د نجلۍ په وینو سور تندی مې له ذهنه نه ووت.

د توتکۍ د مرګ په اتمه ورځ د ملک ځونډي اتیا کلنه مور مړه شوه. ملک له خیرات پرته د مور خاورو ته سپارل لویه بې غیرتي ګڼله، جنازه یې سبا ته پرېښوده.

جنازې ته دوه، دوه نیم زره کسان راغلل، ملایان وغږېدل، یو کال مخکې به لا ملایانو د خبرو په پیل او پاى کې امان الله خان ته دعاوې کولې، دا عادل پاچا یې پر ځمکه د خداى د عدالت سیورى ګاڼه... خو پیر بغدادي خپل کار کړی و، اوس ملایان پر پاچا تېز ور تلل، له نوم سره یې د (غازي) ټکی نه یاداوه. یوه خو ان پاچا د کوپر پر څنډه ولاړ لید...

له مانه د خبرو د کولو هیله وشوه، ضرورت مې نه لید، کومې خبرې چې به ما کولې، نورو وکړې. خو بیا مې هم یوه خیالي کیسه ورته تېره کړه، ومې ویل چې څو ورځې مخکې د شور بازار حضرت صېب مبارک نور المشایخ، امان الله خان ته ورغلی و، ورته ویلي یې وو چې په کابل کې عیاشي ډېره شوې ده، چاره یې وکه، خو دا خبره پر پاچا بده لګېدلې وه، مبارک یې درې شواروزه په تشناب کې بندي کړی و...

د شور بازار حضرتان مشهوره ول، خلکو نالیدلي پېژندل. ټولو ژړل...

خبرې مې را لنډې کړې، ومې ویل چې نور وخت مه تېروئ، جنازه هدېرې ته یوسئ! تر دې زیات د مړي ساتل حرام دي.

غرمې ته کتار ولاړو خلکو د لندې ډوډۍ سلګونه کاسې یو بل ته ورکولې، دا کاسې د جومات تر مخ لویې فرش شوې میداني ته تلې، له کاسو مړه تاوونه پورته کېدل....

ورځ مې سترې تېره کړه، خو د ملک ځونډي یې کور ودان، په غم کې یې هم د پیر هوساینه په یاد وه، شپې ته پاتې شوي له لیرو ځایونو راغلي خانان او ملکان یې د خوب له پاره په کورونو تقسیم کړل.

د مکتب د کتابونو د یادولو له پاره مې تر دې ښه وخت نه شو موندلی.

سهار وختي مې د دروازې پر سر له ایښې قران شریفه اووه جامې (ټوټې) خلاصې کړې، بیا مې د جاسوسي د وسایلو له خلطې یوه سپرې را واخیسته، دا سپرې د اوبشکو د بهېدو له پاره وه، یو پاو به له سرو سترګو رڼې اوبه تلې.

له لمر ختو سره د پښنو دربی شو، مېلمانه د چایو له پاره کوټې ته راتلل. سپرې مې سترګو ته ونیوله، له فشس سره مې سترګې وسوځېدې، څادر مې پر سر راکش کړ، غلی کېناستم.

دروازه خلاصه شوه، د سلام اوازونه راغلل، خو زه سونګېدم... د ملک ځونډي حیرانه غږ مې واورېد، له قدم شاه یې د خیریت پوښتنه کوله، خو قدم شاه ورته وویل چې پیرګل له نیمې شپې راهیسې همداسې ژاړي.

پر ځنګنو مې لاسونه ولګېدل، د ملک ځونډي غږ مې واورېد:

_قربان دې شم، څه خبره ده؟

څادر مې لیرې کړ، د ملک څونډي سترګې رډې را وختې، ورو یې وویل:

_ولې ژاړې؟!

یودم په احساساتو راغی:

_چا خو به نه یې خوابدی کړی، را ته ووایه! ښځه راباندې طلاقه، که د ژوند څکه رانه وکي.

ناستو کسانو ته مې وکتل، له وېرې ډکې، حیرانې سترګې یې راته نیولې وې.

په غریو کې مې وویل:

_مه پسې ګرځه! کومه خبره نه ده.

خو ملک څونډي کله پرېښودم، د پیرګل ژړا وړه خبره نه وه.

په خواره خوله یې وویل:

_قربان دې شم، زړه مې چوي، راته ووایه، د ا سرې سترګې خو دې بې څه نه دي.

ومې ویل:

_په دې وړه کوټه کې دا کتابونه څه کوي؟!

ټولو یو بل ته وکتل. ملک څونډي په خواره خوله وویل:

_تر تا مې ځار کې، دا خو یې دا څو میاشتې مخکې له کابله راوړل، ویل یې چې د څړمني (پسرلي) په اوله میاشت کې به په کلي کې مکتب جوړیږي. یواځې موږ نه، ټولو کلیو ته یې د اول او دوهم صنف کتابونه راوړي دي.

تنده مې تروه کړه:

_تاسو قران شریفونه غواړئ، که د مکتب کتابونه؟!

ټولو یو بل ته وکتل....
یودم مې وژړل، ژړا مې تېزه کړه، په کوکو کې مې وویل:

_بیګا مې قرآن شریفونه په خوب لیدل، د کلي له کورونو یې منډې وهلې، مخې ته یې ودرېدم، ورته ومې ویل چې څه خبره ده! ولې کلی پرېږدئ؟! دوی په دې وړه کوټه کې ایښي د مکتب دا کتابونه یادول، ویل یې چې زموږ او د کوپري کتابونو نه سره کېږي... خواست مې ورته وکړ، ومې ویل چې دا خلک تک، سپین مسلمانان دي، پیران مني، خیر دی، زه به یې پوه کم، که یې خبره نه منله، لاره خو مو چا نه ده نیولې. بس! په سخته مې را وګرځول.

ملک ځونډي د وره سر ته وکتل، سترګې یې رډې را وختې، پوهېدم چې په ذهن کې یې څه ور ګرځي! پورته ایښي قران شریف به خامخا د تېښتې پر وخت خپلې جامې لیرې کړې وې.

د پزو سونګا راغله، ناستو کسانو ژړل....

ملک ځونډی په بېړه ولاړ شو، قرآن شریف یې تر ډېرو په خپل ټټر پورې ټینګ نیولی و، توبې یې ایستې، ژړل یې....وروسته یې یودم چیغه کړه!

_بارانه!

یو خیرن ځوان راغی، له جامو یې د خوشایو بوی ته!

ملک ځونډي وویل:

_هله، دوه، درې نور مزدوران هم درسره که، همدا اوس به له وړې کوټې ټول کتابونه باسې.

خیرن ځوان په خواره خوله وویل:

_د کور کوټو ته یې یوسو؟!

ملک چیغه کړه!

_وه کم عقله، کور ولې بې برکته کوي، چېرته یې وغورځوه.

په ناستو کسانو کې یوه چاغ سړي وویل:

_ملک صیب! دا کتابونه ما لیدلي، بسم الله پکې لیکلې، د خدای او رسول له نومونو ډک دي، ګناه لري، که زما منې، په اوبو کې دې یې واچوي.

د ملک ځونډي تندې لا پسې تروه شوه!

_همدا خو ټکي یې ام د اعتبار له پاره پکې راوستي دي، هر چېرته چې یې وړې، مخصد (مقصد) له کلي یې ورک کئ!

یو بل ډنګر سړي وویل:

_ښه خبره ده، دا کتابونه یې موږ ته هم را لیږلي دي، ورک به یې کو، خوله حکومت سره به څه کوو؟!

ملک ځونډي څو ځله خپل سر وخوځاوه، ټنډه يې تروه شوه، ورو يې وويل:

_هی هی! له ايمانونو خلاص ياست، له خدايه نه ويرېږي، له حکومته مو زړونه چوي، ښځې خو نه ياست، لونګۍ مو تړلې، تر دې به بله کومه سخته ورځ درباندې راځي چې قران شريفونه مو له کورونو تښتي! وايم که يې څه ويل، وچ يې پر دا تندي ولئ، مردار يې کئ، تر دې بله لويه غزا به چېرې پيدا کئ....

وړه کوټه په هماغه ورځ له کتابونو تشه شوه.

لومړۍ واورې، غرونه سپين کړل، دوهم ځل اوارۍ ته راغله، درپيمې

ورېدا، د کليو لارې وتړلې.

ژمی په مزو روان و، ګرمه بخارۍ، د لاندې او چرګانو غوښې، مېلمستياوې او خوبونه! بس! څو ځله د سويانو ښکار ته هم لاړو، په واوره کې به د سوی پلونه اسانه موندل کېدل، په پلونو پسې به مو ګامونه واخيستل، سوی به منډه کړه، خو ملک ځونډي کليوالو ته ويلي و چې پام! تازيان به نه ور پرېږدئ! د پير صېب بايد پام غلط شي، کوم سوی چې به د پير د ټوپک له ګولۍ روغ ووت، بيا به تازيانو منډې پسې وهلې....د ښکار سويان به ډېر ول، خو د پير صېب ويشتلي سويان به همالته ټوک ټوک شول، يوه يوه ټوټه غوښه به يې د تبروک له پاره کورونو ته وړل کېدله.

د ژمي د وروستۍ مياشتې په پای کې واوره ټوله شوه، خلک بيا را مات شول، ان د کرښې د ها غاړې قبايل به هم دم او دعا ته راتلل....

یو مازدیګر په جومات کې ناست وم چې راجندر راغی، راجندر عیسوي و، په ملتان کې یې د بریتانیې په پوځ کې لویه وظیفه درلوده.

د وارخطایۍ خبره نه وه، بغدادي پېر ته ډېر کسان راتلل، یو یې هم راجندر.

لاس مې د ښکلولو له پاره ور وغځاوه، راجندر ټيټ شو، ناڅاپه مې ټول ځان وربېږدېد، د راجندر له غاړې په ژېړ ځنځیر پوري پېيلی غټ صلیب را وځړېد.

په سترګو مې اشاره ورته وکړه، خو ساده راجندر زما پر لاس را پرېووت.

صلیب نو د پټېدو شی نه و، هر څوک چې د ډیورنډ تر کرښې اوښتي ول، کلیساوې به یې خامخا لیدلې وې.

لومړی مې یو ټيټ غږ واورېد:

_نصارا دی!

بیا ګونګوسې شوې... وروسته یوه ناره کړه!

_کاپر جومات ته راغلی.

چیغې شوې، په سلګونو سترګې رډې راوختې.

ملا صیب نه وړه، نه یې راوړه، وار له واره یې د راجندر د وژلو فتوا ورکړه! ملامت نه و، کاپر، جومات او دا ځای! چې دا سړی یې نه وای مړ کړی، نو څوک به یې واژه!

لینګي مې ولړزېدل، له پښو مې د ولاړېدو سېکه ختلې وه... راجندر ته لاسونه ور ولوېدل، د سترګو په رپ کې وارخطا راجندر هوا ته پورته شو.

چیغه مې کړه!

_ودرېږئ!

د راجندر پښې پر ځمکه ولګېدې، په مخ کې یې ټکی وینه نه وه پاتې.

یودم موسک شوم، ومې ویل:

_تاسو خو یو ځل په خبره ځانونه پوه کړئ!

یوه په غوسه وویل:

_قربان دې شم، پوه یو، د خدای دښمن مو د خدای په کور کې ونیو.

ومې خندل:

_چا ویل چې پوه یاست! په هېڅ هم نه پوهېږئ! دا سړی د خدای دښمن نه، د خدای دوست دی.

حیرانې سترګې را واوښتې.

ولاړ شوم، راجندر ته مې کلکه غېږ ورکړه، ټنډه مې یې ښکل کړه، تر څنګ مې کېناوه. ورته ومې کتل، موسک شوم، ومې ویل:

_مبارک، مبارک، مبا....

د ټولو خولې وازې پاتې وې....

ومې ويل:

_د چا اول سمه وي، د چا اخېره، خو د دې سړي زړه په اخيره کې له نوره ډک شو، بېګا ړندکي راته وويل چې قربان دې شم، ستا يو ليکلی کتاب په ملتان کې د يوه کاپر په کور کې رانه لوېدلی و، کاپر ولوست، اوس را روان دی، د لارې سختو ته يې ځان ور کړی، غواړي چې ستا تر مخ ايمان راوړي.

خلکو په حيرانی راته کتل.

راجندر په پښتو نه پوهېده، په انګليسي مې ورته وويل:

_احمقه! نو دومره اشتباه!

غلی شوم، ملا ته مې وکتل، ومې خندل.

_بس! مولوي صېب! سړی تيار دی، کليمه ور ښيه!

د ټولو سترګې و ځلېدې.

د وارخطا راجندر غوږ ته مې خوله ور نږدې کړه:

_که غواړې چې ژوندی پاتې شې، نو يوه خبره واوره، څه چې دا سپين ږيری وايي، پسې تکراروه يې.

کليمه وويل شوه، جومات د الله اکبر چيغو پر سر واخيست. له هرې خوا مبارکی راغلې...

بيا د نوم وار شو، راجندر ته يې عبدالرحمن نوم وټاکه!

خلک خوشاله ول، نوي عبدالرحمن ته يې مبارکيانې ورکولې.

راجندر ته مې وويل:

_تر اوسه مې لا زړه ځای ته نه دی راغلی، يوه سزا بايد ووينې.

يودم مې ناره کړه!

_د عبدالرحمن جامې مو څنګه هېرې دي!

د خلکو تبروک ته ور پام شول، لاسونه ور ولوېدل، راجندر چيغې کړې، ځررر شو، دوې دقيقې وروسته لوڅ لپړ و. ان يوه عمر خوړلي بوډا يې نېکر هم کشاوه، خو ما منع کړل.

وارخطا راجندر مې په خپل څادر کې پټ کړ. خو ډېر ژر نوې لونګۍ، له سنيو اوبدلی کوټ ، پټو او جامې ورته راغلې.

ماخستن مې کوټې ته بوت، راجندر د خپل بوټ له تلي يو کوچينی کاغذ را وايست، چانسلر ليکلي و چې په کابل او غزني کې يې زموږ دوه جاسوسان اعدام کړل، خبرې دې يو څه پستې که، خو که بيا هم کوم خطر وينې، ځانونه را وباسئ!

له قدم شاه سره مې مشوره وکړه، ويې ويل چې ستړی يم، ماشومان مې يادېږي، خو يو- دوه مياشتې نوره پاتې کېدا مو په ګټه ده، يو ځل بايد تر سرې غونډۍ هم ورشو.

د ويدېدو پر وخت مې راجندر ته وويل چې بچو! ودرې! سهار به د کلي نايي را غواړم! د سنتېدا کار دې لا پاتې دی.

وارخطا سړی مې پښو ته را ولوېد، تر ډېرو يې زارۍ کولې....

سوزان د خپل غور نیکه د کتابچې پاڼې سره ور وستې، کوټې ته لاړه، پلار، مور او ورور یې تلویزیون ته ناست ول، تر ویدېدو مخکې یې بیا کتابچه خلاصه کړه، ډېوېډ جونز لیکلي ول:

_د هوا په ګرمېدو سره بېرته سمڅې ته لاړو، د دم، دعا بازار له سره تود شو، د بغدادي پیر د کراماتو اوازه تر کلاته هم رسېدلې وه، خلکو په په شپو ورځو مزل کاوه، سترې به یې ګاللې، ځانونه به یې تر پیره را رسول.

یوه ورځ په لومړي ځل څلور افغان پوځیان راغلل، مشر یې تک سپین مخ او اوږده توره ږېره درلوده، سمڅې ته د راختو په وخت یې د ټوپک کنداغ له راوتلې تیږې سره ولګېد، تر ډېرو یې د ټوپک کنداغ ته کتل، بیا یې سپینه ټوټه پرې تېره کړه.

پورته راغی، سترې مشې یې توده وه، ویې ویل چې ژمی یې د کرښې په یوه قرارګاه کې تېر کړ، ګردېز ته ته، زما د لیدو په خاطر یې لاره راکږه کړه.

مشر اوږدې خبرې وکړې، د شوربازار د حضراتو په صفت نه مړېده. وروسته یې د امان الله خان خبرې را واخیستې، ښه زړه یې نه ترې درلود، ترکیې ته د زده کړې له پاره د افغانو نجونو په لېږلو خواشینی و، خو ما امان الله خان، یوه او مدبر انسان یاد کړ، د پاچا په دینداري او هېواد پالنه کې مې شک نه درلود.

د پوځیانو له تلو وروسته قدم شاه را په غوږ شو، ویې ویل چې دې سړي هسې هم په پیر او فقیر باور درلود، له امان الله خانه د دې سړي د زړه د تورېدو له پاره ښه موقع وه، خو تابرعکس، د پاچا صفت ورته وکړ.

قدم شاه ته مې وویل چې دومره مه ساده کېږه، له دې سړي ویره په کار ده.

قدم شاه په حیرانۍ راته وکتل.

ومې ویل:

_په کربښه کې پرتې افغان پوځي قرارګاوې دومره امکانات نه لري چې د ژمي په څله کې دې دا سړی داسې پاک او تک سپین ترې را ووځي. بله دا چې د دې مشر د ټوپک پر کنداغ خوا بده شوه، مانا بیت المال ته صادق دی او پر وطن یې زړه خوږیږي، نو وطندوسته انسان، یواځې وطندوسته امان الله خان غواړي.

غلی شوم، ومې ویل:

_دا سړی دستوري را لیږل شوی و، نور مو دلته پاتې کېدا خطرناکه ده.

خو د قدم شاه زړه ته نه لوېده، ویې ویل چې زموږ په کار کې ډار نه شته.

یوه اونۍ وروسته له پېښوره یو کوچینی کارټن راغی، خلاص مو کړ، حیران شوو، د امان الله خان او ملکې ثریا له لوڅو عکسونو ډک و.

د کارټن را وړونکې راته وویل چې دا عکسونه له لندنه راغلي دي، د پاچا او ملکې څېرې یې را اخیستې، د نورو کسانو پر لوڅو بدنونو یې ایښې، بیا له همدې عکسه نور عکسونه اخیستل شوي دي.

داعکسونه په دومره مهارت جوړ شوي وو چې جعلکاري یې په اسانه نه ښکارېده.

په لومړي ځل مو دا عکسونه يواځې شناخته وو ته ورکول، بيا مو تر وردکو، غزني او زابله پورې ولېږل.

خلکو به توبې ايستې، اوس پاچا او ملکه د کوپر پر ژۍ نه، کوپر ته ور لوېدلي ول.

يو سهار يوه بل جاسوس د چانسلر خط را ووړ، سترګې مې رډې را واختې، چانسلر ليکلي و چې ځانونه راباسئ، لارنس (پير کرم شاه) يې له اسنادو او شواهدو سره ونيو، اعدام يې کړ.

په هماغه ساعت مو د جاسوسي وسايل او پاتې دوا په خلطه کې واچول، قدم شاه ته مې وويل چې په تياره کې به له دې ځايه ځو، خو قدم شاه يواځې يوه بله شپه غوښته، ويل يې چې نن بېګا به د سرې غونډۍ خزانې ته ورشو، سبا ماخستن به له دې ځايه پښې سپکې کړو. خو ما ونه منله، نور نو په افغانستان کې يوې ورځې پاتې کېدا هم خطر درلود!

په تياره کې د باندې را ووتو، سپوږمۍ وه، په احتياط لاندې لاړو، له سماوراونو خرهارۍ، د ناروغانو ځګيروي او د يوه ماشوم ژړا راتله.

آسونه مو تر قيضو ونيول، پلې ورسره تلو... پر ډبرو د آسونو د نالونو د لګېدا غږونه مې تر زړه تېرېدل....

يودم له ونو ګڼ کسان را ووتل، په غره کې زوروره چيغه را وګرځېده.

_شور ونه خورئ!

زړه مې پښو ته ولوېد، لسو،دولسو پوځيانو منډه را واخيسته، څو چې مو ځانونه خوځول، تر لاسونو مو پړي تاو شول.

لاس تړلي يې چينې ته را وستو، خلک له بلو څراغونو سره را ووتل. خوبولې سترګې له حيرانۍ ډکې وې.

سمڅې ته يې بوتلو، يوه پوځي څراغ ولګاوه، بل د بوجۍ خوله څمکې ته کړه، له کړنګ سره لاوډسپيکرونه، سيمان، سپيرې، تارونه، دوا، رنګارنګ ګروپونه...ولوېدل.

يوه له ونې لوړ پوځي ورو وويل:

_ډېوېډ جونزه، درې شپې مو په ونو کې درته تېرې کړې، د نورو جاسوسانو راتګ ته ماتله وو، خو تا د تېښتې له پاره ډېره بيړه وکړه.

غلی شو، دېوال ته ور وګرځېد، لاس يې پرې تېر کړ، ويې ويل:

_ډېر وخت نه دی پرې وتلی، رنګ يې کړئ!

يوه پوځي د دېوال د سر تيږې ته برچه ونيوله، تيږه په سخته را جلا شوه، خو نورو تيږو دومره زحمت نه غوښت، په اسانۍ لاندې را لوېدې....

سمڅې ته ګڼ خلک راغلل، د ټولو سترګې رډې را ختلې وې.

يو ربړدېدلی زوړ غږ راغی:

_څه خبره ده؟!

له ونې لوړ پوځي ووېل:

_دا سړی، پير نه، انګرېز دی، ګردېز ته يې بيايو.

خلکو یو بل ته وکتل، بوډا چیغه کړه!

_سپيني پښتنې خو مو پرنګيانو ته ور ولېږلې، شرم نه لرئ! اوس مو د خدای په دوستانو پسې ام را اخیستې ده.

پوځي ټیټ شو، لاوډ سپیکر یې را پورته کړ، ویې ویل:

_دې سړي دوکه درکړې، هېڅ کرامات نه لري، دې ته لاوډ سپیکر وایي، لاندې به یې ستاسو خبرې اورېدې، دلته به یې ستاسو نوم اخیست...سوچ انګرېز دی، د پاچا د بدنامولو له پاره کار کوي.

یو ډډ غوسه ناک غږ راغی:

_کوږ مه وایه، په پاچا کې نو څه پاتې دي، له خپلې ښځې سره یې لوڅ لېږ عکسونه اخیستي دي.

بل سړي وويل:

_پاچا خو نه خدای مني، نه پیغمبر! اوس پیران ام نه دې ترې پاتې.

پوځي خوله خبرو ته جوړوله چې بوډا وويل:

_نور خانه! د پیر ګل لاسونه ور خلاص که! که نه نو دا سمڅه به راباندې را پرېوځي.

یو قوي ځوان مخکې راغی، خو پوځي یې پر ټټر لاس ور کېښود.

بوډا چیغه کړه!

_عطاګله، برېښه، خداینوره...تاسو هم ځانونو ته نارینه وایاست! د پیرګل ترلي لاسونه مو ښځګه لوربړي!

ځو کسان را مخکې شول، خو پوځیانو ټوپکې ورته ونیولې، ځای پر ځای ودرېدل.

په ونه لوړ پوځي چیغه کړه!

_وځئ!

خلک شاته شول، د سمځې په خوله کې ودرېدل. دېوال ړنګ شو، ګڼ پوځیان مخکې لاړل، تر یوه ځایه د څراغ رڼا ښکارېدله، بیا ورکه شوه، خو شېبه وروسته ببرته د سمځې دېوالونه ژېړې رڼا ونیول، دقیقه وروسته یې د عبدالله وچ شوی جسد، اخبارونه، مجلې... پر غولي کېښودل.

په ونه لوړ پوځي مې تر مخ ودرېد، ورو یې وویل:

_دا ځوان څوک و؟

غلی وم.

_یودم یې پر ژامه سوک راکړ، ولوېدم، له خولې مې وینو داره وکړه.

چیغې شوې، خلکو ډبرې ور واخیستې، یوه پوځي (اخ) کړل، ولوید، نورو هوایي ډزې وکړې، خلک ودرېدل، سمڅه د سوځېدلو باروتو بوی ونیوله.

په ونه لوړ پوځي چیغه کړه!

_که څوک یو ګام را مخکې شو، خون یې پر خپله غاړه!

غلی شو، ویې ویل:

_او ساده ګانو! له پیرګله پوښتنه وکئ چې دا مړی دلته څه کوي.

بوډا په غوسه وویل:

_کوپړ مه وایه! له پیر ګله به څنګه پوښتنه کوو، پیریانو به راوړی وي.

د پوځي ټنډه لا پسې تروه شوه:

_له دې ځایه ورک شئ!

بوډا وویل:

_پیرګله! دا خلک په سمه نه پوهېږي، ولې ماتله یې؟! ږندکی را وغواړه! دا د کوپړ زامن به شنه لمبه کړي.

پوځي توپانچه را وایسته، ډز شو، د بوډا پښو ته نږدې نری دوړه پورته شوه.

شېبه وروسته یې لاس ترلي پر آسانو کېنولو، خو تر موږ مخکې څو کلیوالو د خپلو آسانو تشو ته پوندې ورکړې، په تیاره کې ورک شول.

ټوله شپه مو مزل وکړ، سپېده چاود یوې تنګې درې ته ورسېدو، چوپه چوپتیا وه، یواځې د آسونو د پښو ټکا اورېدل کېدله...کله کله به یوه مرغۍ هم وچوڼېده.

یودم سغ شو، له ټک سره د مخې پوځي ولوېد. ډزې شوې، له ډبرو سره سوکي بادېدل. پوځیانو مورچې ونیولې، آسونه وشنېدل، د ټوپکو له خولو سرې غوړنجې را وتلې....

د آس تشو ته مې د بوټونو غبرګ تلي سيخ کړل، آس منډه واخیسته، شاته مې وکتل، قدم شا را پسې و. یودم مې په ښی اوږه کې نری څړیکه تېره شوه، آس ولوېد، پر لویو ډبرو ورغلم، سر مې پر تیږه ولګېد، پر ځان ونه پوهېدم.

یو وخت مې سترګې رڼې کړې، په کنډواله کې وم. اوږې ته مې وکتل، تړل شوې وه.

د قدم شاه غږ راغی:

_زړه دې مه خوره! ګولۍ وتلې ده.

شاوخوا مې وکتل، د کنډوالې پر ړنګو دېوالونو ګڼ مول وهلي کسان ناست ول.

حاجي پاینده خان راغی، خوشاله و، له پیر سره د مرستې او پنځو افغان پوځیانو د وژلو په خاطر یې ځان په جنت کې لید.

له پاینده خانه مې د نورو پوځیانو پوښتنه وکړه، ټنډه یې تروه شوه، د نورو پوځیانو تیښتې له اضافه ثوابه ایستلی و... بیا یې په خواره خوله د سپینو ګلانو شیره وغوښته، خو ما ورته وویل چې د ړندکي پیري راوړې شېره مو له لاسه ووته، شیره په کڅوړه کې وه.

د پاینده خان تندی وغوړېد، په لوړ غږ یې د خلطې د راوړلو امر وکړ. یوه له ونې ټیټ سړي خلطه راوړه، خلاصه مې کړه، د جنسي قوې د ډېرېدو د ګولیو سلامت پاکټ مې ورته ونیو. پاینده خان په حیرانی راته وکتل، خو نور د دې خلکو غلطېدا په دې نه ارزېده چې خپل ماغزه وخورم، لنډ مې ورته وویل چې ړندکي پیري ترقي کړې، اوس له سپینې شیرې ګولۍ جوړوي.

دوې شپې مې د حاجي پاينده خان د کور په کوټه کې تېرې کړې، هېڅوک نه و خبر، يواځې پاينده خان مې ليد، سهار وختي به يې له لندو وېښتو او تورې کړې ږيرې رانه ځاځکې څڅېدل.

په درېيم ماخستن يې دوه کسان را سره کړل، دې خلکو ته پټې لارې مالومې وې، له درې شواروزه مزل وروسته د ډيورنډ تر کرښې واوښتو.

غرمه مو د انګريزانو يوې قرارګاه ته ورسوله، ډاکتر مې د اوږې ټپ وکوت، د خلطې دواوو ميکروبي کېدو ته نه و پرېښی.

يوه اوونۍ وروسته په پېښور کې د انګرېزانو په نظامي روغتون کې وم، چانسلر له لاهوره زما پوښتنې ته راغی، کلکه غېږ يې راکړه، پر ټپ مې فشار راغی، خو چانسلر تر ډېرو ټينګ نيولی وم.

وروسته افغانستان ته د لېږلو جاسوسانو په باره کې راته وغږېد، ويې ويل چې برېتانيې افغانستان ته څلور زره کسان لېږلي دي، دا جاسوسان دې هېواد ته په مختلفو څېرو کې تللي ول، څوک موچي و، څوک نجار، څوک معلم، څوک تجار، څوک هم نظامي مشاور...خو تر ټولو په روحاني جامو کې لېږلو کسانو ښه نتيجه ورکړې وه.

چانسلر وويل چې ان د وزيرانو په سويه زړونه يې هم له امان الله خانه خوا توري کړي دي. بس! خبره خلاصه ده، د امان الله خان پر پاچاهي مو تېل وپاشل، اوس يواځې د اورلګيت خلی غواړي.

په مياشت کې مې د اوږې ټپ سره ورغی، بيا له ډېره وخته وروسته حمام ته ننوتم.

يوه لوېشت ږېره مې نوره څه کوله! چاړه مې پرې تېره کړه. بيا تودو اوبو ته ودرېدم، د صابون سپين ځګ تورو خيرو ونيو.

چانسلر یو کال رخصتي راکړه، لندن ته لاړم، له ډېر وخت وروسته مې د هوسایني ساه واخیسته، خو رخصتي مې لا نه وه پوره چې بېرته یې لاهور ته ور وغوښتم.

وار له واره مې قدم شاه ولید، دی د چانسلر د دفتر په دهلېز کې راته ماتله و.

قدم شاه کلکه غېږ راکړه، یوه شېبه کېناستو، د سرې غونډۍ خزانه یې لا نه وه هېره.

وروسته مو چانسلر ولید، ټنډه یې هواره وه.

چانسلر یو عکس راته ونیو، په عکس کې یو خیرن، له ونې ټیټ، خو قوي ځوان ولاړ و، توره ږیره یې درلوده، ګرد پټکی یې تړلی و.

چانسلر ته مې په حیرانۍ وکتل.

د چانسلر سترګې وځلېدې، په خوند یې وویل:

_دا سړی به زموږ پاشلو تېلو ته د اورلګیت خلی وهي.

خبره واضح نه وه، چانسلر باید نور مالومات هم راکړې وای. چانسلر وویل:

_دا سړی حبیب الله نومیږي، خو د سقاو په زوی مشهور دی، څو کاله مخکې په پېښور کې د یوه زرګر د پیسو سیف غلا شو، د سقاو زوی زرګرۍ ته نږدې چای خرڅاوه، د خلکو پر ده شک راغی، ځکه دا درونند سیف له دې سړي پرته بل چا نه شوای پورته کولای، خو د سقاو زوی وتښتید، دوه کاله وروسته په پاړا چنار کې د غلا په تور ونیول شو، هغه وخت د پاړا چنار د قرارګاه مشر راته وویل چې دا ساده

سړی د امان الله خان ډېر ضد دی، ګڼ غله پرې راټول دي، له دې سړي ډېر کار اخیستی شو.

دا خبره مې خوښه شوه، د بند یوولسمه میاشت یې لا نه وه تېره چې خوشی مو کړ.

یو څه مو نور هم وپېرساوه، په لار کې د انګرېز له خوا یوه جوړ شوي ملنګ ورته وویل چې دی به یو وخت د افغانستان پاچا شي.

د سقاو زوی د کابل کلکان ته لاړ، غلاوې یې شرع کړې، کله کله به یې پر حکومتي کاروانونو هم برید کاوه.

دې سړي په کم وخت کې ډېر ملګري پیدا کړل، خبره تر امان الله خانه ورسېده، د سقاو زوی یې په پوځ کې شامل کړ، خو دې سړي په هماغه لومړیو کې یو پوځي افسر وویشت. بېرته غره ته وتښتېد. پاچا یې پر سر انعام وټاکه، خو د سقاو د زوی سر دومره اسانه کار نه دی، په دې سړي پسې د شوربازار حضرتان ولاړ دي، اوس یې ګڼ خلک طرفداري کوي....

چانسلر غلی شو، ماته یې وکتل، په سترګو کې یې ځلا پرته وه.

ومې ویل:

_ښه نو، زما رخصتي لا نه وه پوره، لاهور ته دې د څه له پاره را وغوښتم!

چانسلر را نږدې شو، ورو یې وویل:

_یو ځل بیا ږېره پرېږده!

دا خبره ښه نه شوه راباندې تمامه، ومې ویل:

_د برېتانیې په استخباراتو کې یواځې ډېوېډ جونز نه دی، نور هم باید خطر ومني، بل یوه ته ووایه!

چانسلر یو ګام شاته شو، سترګې یې رډې را وختې، چیغه یې کړه:

_نو ته د ملکې امر نه منې!

غلی وم.

چانسلر پر څوکۍ کېناست، ورو یې وویل:

_له تا مې دا تمه نه درلوده. سم وایې، په استخباراتو کې ډېر خلک کار کوي، خو ډېوېډ جونز (یو) دی. که مو بل ډېوېډ جونز لرلای، نو ته مو په رخصتۍ کې تر دې ځایه نه راغوښتې.

پورته کوټې ته وختم، پر مېز نوي او زاړه اخبارونه پراته ول. یو اخبار مې را پورته کړ، امان الله خان د اروپا له سفره بېرته راغلی و، ده له څو اسیایي او اروپایي هېوادونو سره ګڼ نظامي، اقتصادي، تجارتي... فرهنګي تړونونه لاسلیک کړي ول. وروسته د اخیستل شویو وسلو او نورو قراردادونو لیست راغلی و. امان الله خان په دې سفر کې له اروپایي هېوادونو شپېته زره نوي ټوپکونه، یوسلو شپږ توپونه، اته جنګي الوتکې، پنځه زغروال موټر، په زرګونو نظامي خولی، پټکونه، درې زره دوربینونه...اخیستې ول.

له اروپایي هېوادونو سره یې په افغانستان کې د قند، کاغذ، تار، ټوکر، جاکټ، جورابو، درملو، برقي او زراعتي وسایلو...د جوړولو د فابریکو قراردادونه امضا کړي ول....

فکر مې خته شو، خو بل اخبار مې تندی ورین کړ، امان الله خان له اروپايي سفره له راتګ وروسته لویه جرګه را غوښتې وه، د جرګې غړو ته يې خپل تصميمونه ويلي ول، د دې تصميمونو مهم ټکي ليکل شوي وو:

د مريدي له مينځه وړل، د ښځو د چادرۍ ليرې کول، د برېتانوي هند د ديوبند په مدرسه کې د افغانانو په زده کړه بنديز، له ملايانو له سره امتحان اخيستل، د تذکرو وېش، د عسکري جبري کېدل، بهر ته د زده کړې له پاره د ځوانانو لېږل، د وړو نجونو نکاح منع کول...

دا هغه څه وو چې ملايانو نه غوښتل، تر ټولو ډېر مخالفت يې د شوربازار د حضرتانو مشر نور المشايخ فضل عمر مجددي کړی و.

انګريزي اخبار مې را واخيست، سلامت مخ يې د شينوارو پاڅون ته ځانګړی کړی و، تبليغات تاوده ول، د امان الله خان پاچاهي يې نسکوره ګڼله....

یوه مياشت له چانسلر او ځينو نورو انګرېزانو سره پر پلانونو وغږېدم، د سفر له پاره هر څه تيار ول، بس! يواځې ږېرې ته ماتله وم. اه! ږېره! که ږېره په پيسو اوږدېدای، نو چانسلر زما د ږېرې د اوږدېدو له پاره تر ميليونونو روپيو تېر و.

پاتې سلامت مياشت ونه لمبېدم، خيرن ځان، اوږدو له خيرو ډکو نوکانو او ځپولو وېښتو مې پيري نوره هم تقويه کوله.

وخت را ورسېد، شنې مرۍ مې غاړې ته واچولې او يو ځل بيا له قدم شاه سره سمڅې ته ورغلم.

د یو کال ورکېدو بانه جوړه وه، بغدادي پیر خو یواځې د ملک ځونډي له پاره نه و پیدا، په ټوله دنیا کې یې مریدان لرل.

په یوه میاشت کې څو ځله له خانانو او ملکانو سره وغږېدم، نالیدلي خوبونه به مې ورته تېرول، د سقاو زوی مې د دې ټولو مشکلاتو حل ګڼه، ویل به مې چې په همدې سړي پسې ودرېږئ، خوب مې لیدلی، همدا مسلمان ځوان به مو له کوپره راباسي.

پاچا ته د خلکو زړونه هسې هم ډک ول، خو زما خبرو نور هم وپړسول. د پاچا پر ضد سلامت لښکر تیار و، خوما د اوس له پاره درې سوه تکړه ځوانان ترې را بېل کړل او د کابل شمال ته مې مخه کړه.

یوه اوونۍ وروسته مې د سقاو زوی په یوه زړه کلا کې ولید، ساده سړی و، پیرانو او حضرتانو ته یې له حده تېر احترام درلود.

له دې سړي سره د شپې تر ناوخته ناست وم، غیبي مرستې یې یادولې، ویل یې چې په فلاني ځای کې مې یو پیر ولید، رایاده یې کړه چې خوب مې لید، پر سپین آس سپور یې، توره دې په لاس کې وي، کاپر امان الله منډې درنه وهي...لاړ شه، فلانی ځای وکینده، غیبي مرسته درته پرته ده. ځای مې وکېنده، نوې ټوپکې او ډېرې پیسې ترې را ووتې....

د سقاو د زوی ټولې کیسې د پیرانو او غیبي مرستو په اړه وې، ځان یې سر له اوسه د افغانستان پاچا لید.

ګرم نه و، پیرانو، ملنګانو، ملایانو، حضرتانو، په غلا تورنو حاکمانو، له وظیفو شړل شویو وزیرانو...ټولو د امان الله خان ورکېدا غوښته.

پټې او ښکاره جلسې نیول کېدې، د سقاو د زوی خبرې چلېدې، ان په پوځ کې یې هم ډېر هغه کسان خپل کړي وو چې پاچا به غلاوو او فساد ته نه پرېښودل.

چا چې به په کوهدامن کې د امان الله خان له نوم سره د (غازي) ټکی وتاړه، سر یې قلم کېده، کور ته یې اور ور لوېده، ښځه او لونې یې د مینځو په نوم پر خپلو قوماندانانو وېشلې....

د سقاو زوی ته ځینو شېخانو د خادم دین رسول الله لقب ور کړی و، خلکو به د دې سړي غلاوې او ظلمونه په خپلو سترګو لیدل، خو سوڼ یې هم نه شو کولای، د دې سړي پر وړاندې ان له تریو تندي هم د کوپر مانا اخیستل کېدله. تریو تندی یانې مرګ. .

د اورلګیت وار را ورسېد، د سقاو د زوې په مشری زرګونه کسان د کابل پر ښار ورغلل، دوې ورځې وروسته احوال را ورسېد چې امان الله خان د غزني خوا ته مخه کړې.

د هوساینې سا مې وایسته، د انګرېز پاشلو تیلو اور اخیستی و.

یوه اوونۍ وروسته کابل ښار ته ورغلم، اه! له ښاره سا ختلې وه، تورې ورېځې د اسمایي تر غره را ټیټې وې، دوکانونه ته کولپونه ور لوېدلي ول، په کوڅو کې مې یو- یو بنیادم لید، په ختو کې ټیټ سرونه روان ول...ځای ځای به د دار په پایو پسې ځړېدلې کسان زنګېدل.

یو ځای مې چیغې واورېدې، څو وسلوال په یوه سړي کې ختل، ویل یې چې دا کاپر دی، د امان الله خان په وخت کې یې خپله لور کوپر ته د درس له پاره ور لېږلې وه، سړی یې همالته وویشت.

ارګ ته ورغلم، چمن له لندو دوسیو او کاغذونو ډک و. کړکۍ ماتې وې، په ونو کې ققسونه را ځړېدل، بندي زرکان غلي پراته ول.

د ارګ پر دفترونو را وګرځېدم، مېزونه، څوکۍ، الماری، غالۍ...هېڅ هم نه وو پاتې.

پر دېوال غټې رسامي شوې نقاشي ته ودرېدم، د سپینو بتو سرونه په برچو یا کوم بل تېره شي، خراب شوي ول، خو شنې اوبه، غرونه او د غرونو په لمنو کې شنې ونې پر خپل ځای پاتې وې.

د امان الله خان دفتر ته ورغلم، دېوالونه یې تک تور ول، د سوځېدلو کوچونو یواځې فلزي سپرنګونه پاتې ول.

بېرته چمن ته ورغلم، یوه دوسیه مې را پورته کړه، د تجارت د وزارت د کلني راپور له پاڼو ډکه وه. بل کاغذ مې را واخیست، په کابل کې د یوه لوی پوهنتون د جوړېدو د قرار داد کاپي وه.

دوې، درې، نورې په ختو لړلې دوسیې مې وکتې، د افغانستان په څو لویو ښارونو کې د لویو ښارګوټو د جوړېدو له نخشو او اسنادو ډکې وې....

په رڼا ورځ د برېتانیې سفارت ته ورغلم، وېره مې نه درلوده، بې سرپوښه وطن و، چا به پوښتنه کوله چې بغدادي پیر د انګرېزانو په سفارت کې څه کوي!

سفیر مې ولید، خوشاله و.

سفیر وویل چې د سقاو د زوی په امر د برېتانیې له سفارته پرته، نور ټول سفارتونه تړل شوي دي.

د سفارت ځینو مامورینو کیسې راته وکړې، د خلکو کورونه چور شوي وو، نجونو او ځوانو ښځوته لاس ور لوېدلی و، په سپینو هلکانو پسې کورونو ته ور اوښتي ول.

بانکونه، دولتي شتمنۍ، دوکانونه، فابرېکې...هېڅ هم نه و پاتې....

څو ورځې وروسته احوال راغی چې خادم دین رسول الله خلکو ته خپل اصلاحي پروګرامونه تشریح کوي.

ورغلم، په یوه لویه میدانۍ کې ګڼ خلک را ټول ول. مخکې لاړم، له علماوو سره کېناستم.

شېبه وروسته یو تور موټر او پر آسانو سپاره ګڼ کسان راغلل. حبیب الله (د سقاو زوی) د موټر له مخکیني سېټه را کښته شو، ږېره یې لنډه کړې وه، د اغوستې تورې دریشي پایڅې یې ور پورته کړې وې.

له علماوو سره یې ستړې مشې توده وه.

لومړی د شور بازار حضرت وغږېد، د حبیب الله کارنامې یې یادې کړې، ویې ویل چې دا وطن همدې خادم دین رسول الله له کوپره وژغوره...په پای کې یې نوي پاچا ته اوږده دعا وکړه.

حبیب الله ودرېد، خپلې پخوانۍ کارنامې یې را واخیستې، ویې ویل چې د امان الله خان بت پرستي او کوپر د دې سبب شو چې د هغه پر ضد را پورته شي...یاده یې کړه چې په لومړیو کې څوارلس زره نغدې روپۍ او نولس ځوانان را سره ول، وروو ورو ډېر شول، بیا ملایکې مرستې ته راغلې...دا وطن مو له کوپره وژغوره.

نور به د بیت المال پیسې پر خپلو عسکرو او ملایانو لګوم چې عبادت وکړي...د نجونو مکتبونه بند دي، هلکانو ته هم د مکتب کوپري کتابونه فزیک، ریاضي، کیمیا ...ښه نه دي، له دینه یې باسي، دوی باید مدرسو ته لاړ شي.

له دې وروسته د عدلیې، تعلیم او تربیې، حفظ الصحې...وزارتونو ته ضرورت نه شته، عدل د ملایانو کار دی، ناروغۍ په دم تایذ ښه کیږي، د تعلیم او زده کړې له پاره مدرسې لرو...

مالیات نه اخیستل کیږي...په دې وطن کې یواځې انګریزان سفارت درلودای شي، ځکه دوی له موږ سره په ګډه کاپر پاچا را وپرزاوه، نور کوپري هېوادونه د سفارت حق نه لري...ورځۍ! خپل ساعت تېر کړئ، چرګان او مړزان وجنګوئ....

په پای کې یې ځان د افغانستان امیر اعلان کړ.

څو ورځې وروسته بیا ارګ ته ورغلم، د سقاو زوی په جګو پښو پر څوکۍ ناست و، مخې ته یې جنګي چرګان تړلي ول. دی په ټکي نه پوهېده، د خلکو عریضې به یې شفاهي اورېدې.

بیا د هغو بندیانو وار شو چې د امان الله خان په دوره کې یې لوړې څوکۍ درلودې.

لومړۍ یې یو ډنګر سړی را ووست، دا سړی په تېر حکومت کې د موزیم ریس و. د سقاو زوی د موزیم په مانا نه پوهېده، یوه بل ورته وویل چې دې سړي زاړه بوتان ساتل...

د سقاو زوی سترګې پټې کړې، چیغه یې کړه چې د بت پرستانو دید ناروا دی، مه یې ځنډوئ، همدا نن یې سر په لاهوري دروازه کې راو ځړوئ.

بل لاس تړلی بندي يې را ووست. دا سړی د امان الله خان د ماليې وزير مير هاشم خان و.

د سقاو زوی وويل:

_دا کاپر مو ولې تر اوسه ژوندی پرېښئ!

هاشم خان وويل:

_سم مسلمان يم!

د سقاو زوی چيغه کړه!

_دې وطن ته دې کوپر را ووست، بودېجه تا جوړه کړې وه!

وزير وويل:

_هو، خو بوديجه د حساب داری يو پخوانی سيستم دی، په کورونو، دوکانونو کې هم بوديجې لرو، بوديجه يواځې يو نوم دی....

د سقاو زوی چيغه کړه:

چېلم راوړئ!

وزير ته يې وکتل، ويې ويل:

_ورک شه!

په دوو ساعتونو کې اتيا کسان محاکمه شول. ځينې يې زندان ته ولېږل، نورو ته يې د مرګ حکم واوراوه...د کابل پر څلورو دروازو بايد سرونه را ځړېدلې وای، دا سرونه د نورو له پاره عبرت ول.

نور مې په کابل کې پاتې کېدا ګټه نه درلوده، څه چې برېتانيې غوښتل، تر لاسه يې کړل.

پېښنور ته له تګه يوه ورځ مخکې يو ځل بيا ارګ ته ورغلم. زينتې بوټي، ګلان، چمن... له بېخه ايستل کېدل...د سقاو زوی امر کړی و چې دا بې ګټې شيان له ريشو را وباسئ، پر ځای يې ترکاري وکرئ!

بيا په ښار کې وګرځېدم، د پخوا غوندې نظافت نه و، ډېر کسان به په لارو کوڅو کې رفع حاجت ته کېناستل... ډېرو دوکانونو ته کولپونه ور لوېدلي وو. لارې، کوڅې له شنو چادريو ډکې وې، ښځو، ماشومانو او ځوانو نجونو سوال کاوه.

مخکې لاړم، د حبيبې د ليسې ټولې شيشې ماتې وې، په لويه ميداني کې يې غواوې ګرځېدې...

سوزان کتابچه کېښوده، ګروپ يې مړ کړ.

*   *   *

ټک شو، توپ له بېټ سره ولګېد، سوزان منډه واخيسته، توپ په چمن کې رغړېده....

ټام چيغه کړه!

_څلورېزه!

سوزان توپ را واخيست، بېرته راغله، خپل ورور ته يې وکتل، په ستړې ساه يې وويل:

_بس ده! نوره مې پرېږده!

د ټام تندی تریو شو:

_نه، اوس به زما وار را تېروې.

سوزان وویل:

_ما دېرش منډې کړې، ته لا په شپاړسو کې یې، پاتې منډې مې در وبخښلې، تا وګټله.

ټام چیغه کړه!

_له اوله به دې کرکټ نه کاوه، نه به راتلې، اوس باید زما پنځه اووره را پوره کړې.

سوزان توپ پر ځمکه واچاوه:

_بد مې وکړل، بخښنه غواړم
د لارا غږ راغی:

_ څه خبره ده، ولې سره خورئ!

سوزان ور وکتل، مور یې په چمن کې ناسته وه، پر مخ یې د لمر ضد کریم وهل....

سوزان وویل:

_مورې! که وخت لرې، نو زما پر ځای د ټام درې پاتې اوورونه ور پوره که.

سوزان لاړه، کتابچه يې ور واخيسته، ډېوېډ جونز يودېرش کاله وروسته تاريخ ليکلی و.

۱۹٦۰ م کال_د اپرېل شپږ. ويشتمه_لندن

_تېر مازديګر تلويزيون ته ناست وم، درې اويا کلن يم، غوږونه مې درانه دي، له غوږۍ پرته، غږ سم نه اورم. يودم پر تلويزيون يو تور او سپين عکس راغی، دا څېره شناخته راته واېسېده، پر ذهن مې فشار را ووست. د افغانستان د پخواني پاچا امان الله خان د ځوانۍ عکس و.

په بېړه ودرېدم، د تلوېزيون غږ مې لوړ کړ، امان الله خان د سويس په يوه روغتون کې له وطنه ليرې، په بې کسي کې سا ور کړې وه.

بېرته پر څوکۍ کېناستم، پر اوږه مې څه ولګېدل، د اووه کلن لمسي کوچينی لاس و. ماشوم په حيرانۍ راته وويل:

_نيکه! ته ژاړې!

ځان ته مې پام شو، ما په رښتيا ژړل، خو ولې؟! نه پوهېدم!

کوټې ته لاړم، کتابونه مې ولټول، له کلونو وروسته مې د يادښت کتابچه را واخيسته. ومې کته، وروستی يادښت مې يودېرش کاله مخکې ليکلی و.

په دې کلونو کې مې امان الله خان يواځې يو ځل وليد، په ۱۹۵۵ م کال کې مې مور مړه شوه، نوي کلنه وه، وصيت يې کړی و چې جنازه به مې خپل پلرني وطن، ايټاليا ته وړئ!

مور مې په روم کې خاورو ته وسپارله. منی و، د ايټاليې هوا تر لندنه توده لګېده، فکر مې وکړ، توده هوا مې هډوکو ته ښه وه. څو ورځې په

ایټالیې کې پاتې شوم، یوه ورځ مې امان الله خان په ذهن کې را وګرځېد، پوهېدم چې په روم کې اوسي، خو دقیق ادرس یې نه و رامالوم.

د افغانستان سفارت ته ورغلم، بانې یې کولې، نه پوهېږم چې ولې یې له پخواني پاچا سره زما لیدل نه خوښېدل. په سخته مې قانع کړل، ادرس یې راته ولیکه.

کاغذ ته مې وکتل، پخوانی پاچا د ښار په تر ټولو غریبه برخه کې اوسېده.

یو سهار مې ټکسي ته لاس ورکړ، شل دقیقې وروسته د یوه پارک پر غاړه کښنته شوم.

یوې ځوانې نجلۍ ته مې کاغذ ونیو، شمال لور ته یې ګوته ونیوله، مجبور وم، باید په پارک کې تېر شوای وای.

پر ژېړ چمن ژېړې پاڼې پرتې وې. څو ماشومانو فوټبال کاوه، زاړه کسان پر اوږدو څوکیو لمر ته ناست ول. مخکې لاړم، سرې او ژېړې پاڼې مې د بوټو تر تلیو لاندې کېدلې...یو ځای ودرېدم، بېرته مې شاته وکتل، یو څوک پر اوږده څوکۍ ناست و، اخبار یې وایه.

نږدې ورغلم، دا غټې سترګې شناخته راته واېسېدې. مخامخ ورته کېناستم. حساب مې وکړ، دوه شپېته کاله! نه وم غلط، امان الله خان به په دوه شپېته کلنۍ کې خامخا همداسې څېره درلوده. ور نیږدې شوم، پر سرې مې سیوری ورغی، شپو خولۍ یې له څوکۍ ور پورته کړه، کېناستم، په انګلیسي مې وویل:

_هوا ښکلې ده!

غټې کڅوړنې سترګې يې را واړولې، موسک شو، لنډ ځواب يې راکړ!

_ډېره!

بېرته يې اخبار سترګو ته ونيو.

ور ومې کتل، د زاړه، خو پاک بالاپوښ ګروې (تنۍ) يې تر غاړې پورې تړلې وې، له ليرې يې د مخ ګونځې دومره ژورې نه ښکارېدې.

ټپ شو، توپ پر اخبار او بيا د سړي پر اوږه ولګېد، يو ماشوم راغی، بخښنه يې وغوښته، سړي توپ ور واخيست، د ماشوم پر سر يې لاس تېر کړ، توپ يې ورته ونيو. ماشوم موسک شو، مننه يې وکړه.

سړي بېرته اخبار ته وکتل.

په انګليسي مې وويل:

_په ماشومتوب کې دې کومه لوبه خوښېدله؟!

سړي را وکتل، ويې خندل:

_د آس سورلی.

بېرته يې سر وځړېد.

يوه شېبه ناست و، بيا ورو ولاړ شو. ګام يې واخيست، په پښتو مې وويل:

_مېلمه يواځې پرېږدې!

نبغ يې راته وکتل، سترګې يې وځلېدې، په خوند يې وويل:

_افغان يې؟!

راغی، تر لاس يې کش کړم، ودرېدم، تر ډېرو يې په غېږ کې نيولی وم. نه يې پرېښودم.

ومې ويل:

_نه! پرنګی!

ويې ويل:

_ټوکې مه کوه! پرنګيان او داسې صافه پښتو! ډېر سره لیرې دي.

ومې ويل:

_ډېوېډ جونز يم، په ۱۹۱۹ کال کې ارګ ته درغلی وم، درې کسه وو، د چانسلر لېک مو درووړ، په کابل کې مو د خپلو ځو نمايندګانو پاتې کېدا غوښته.

د سړي لاسونه مړه شول. تر ځنګ مې کېناست، سر يې ځو ځله یوې، بلې خواته وخوځاوه، يودم يې وخندل:

_اه! پرنګيانو! دلته هم نه يم درنه خلاص!

ومې ويل:

_خو اوس مې تقاعد اخيستی، له سياست سره کار نه لرم، ايټاليا ته مې د خپلې مور جنازه راوړه، ته مې په ذهن کې را وګرځېدې، ليدو ته دې راغلم.

امان الله خان ودرېد، تر لاس يې ونيولم، په موسکا کې يې وويل:

_راځه! کورته ځو، بيا ونه وايې چې يوه افغان بوډا په پردي وطن کې خپله مېلمه پالنه هېره کړې وه.

تر پارک ووتو، تنګه کوڅه راغله، امان الله خان په يوه زاړه کور کې اوسېده. پورته وختو، وړه کوټه وه، پر زړه، رنګ خوړل شوې غالۍ يو کټ، کوچينی مېز، دوې څوکۍ...ښکارېدلې. کېناستم، شاوخوا مې وکتل، وړه الماري له کتابونو ډکه وه، پورته د لرګي په چوکاټ کې کليمه نيول شوې وه، کټ ته نږدې، په تاقچه کې د جاينماز پر سر کوچينی قرآن شريف ايښی و.

امان الله خان د باندې ووت. زاړه وره چولې درلودې، غږ يې راته، يو چا ته يې وويل:

_څه مو پاخه دي؟!

ښځينه غږ راغی!

_لوبيا!

امان الله خان وويل:

_مېلمه لرم، قابلي پلو پوخ کړئ!

ښځينه غږ وويل:

_غوښه نه شته!

_يو څوک پسې ولېږئ!

دروازه خلاصه شوه، امان الله خان بېرته راغی، ویې ویل:

_کړکۍ ته کېنه، کوټه سړه ده.

څوکۍ مې وکښوله، د لمر وړانګې مې اوږو ته سیخې شوې. امان الله خان پر کټ کېناست، ویې خندل:

_اوس مې نو سم زړه ته ولوېده چې ډېوېډ جونز یې، فکر کوم چې یو ځل مو بیا هم سره لیدلي و.

ومې خندل:

_هو، زه او سفیر دې په نیمه شپه کې در وغوښتو، ویل دې چې انګرېزان د افغانستان په شمال کې مداخله کوي، خلک یې مسلح کړي دي، سفیر ته دې د هغه له خوا امضا کړی سند ورکړ، ورته ودې ویل چې په دوه اویاوو ساعتونو کې به له افغانستانه وځې. یوه اوونۍ وروسته دې زموږ انګرېز جاسوس اعدام کړ.

امان الله خان سړه ساه وایسته:

_اې پرنګیانو، حق مو و، وطن مو را غرق کړ.

ومې خندل:

_ته هم ګرم وې، ډېر تېز تلې.

راته ویې وکتل، څه یې ونه ویل:

_د کوټې دروازه وټکېده، امان الله خان ولاړ شو، بېرته له پتنوس سره راغی. دوه ګیلاسه یې له شنو چایو ډک کړل.

کړکۍ ته ودرېد، ویې ویل:

_هاغه ماشومان وینې؟!

ودرېدم. لاندې پاک، سوتره او صحتمند ماشومان روان ول، خندل یې، په ملاوو پسې یې د مکتب بکسې تړلې وې.

امان الله خان وویل:

_دا ماشومان پچې نه جارو کوي، په دوو اوزو پسې هم ټوله ورځ نه دي روان، لوږه نه پېژني، مکتب ته ځي، خاندي، تفریح لري، تلویزیون ته ګوري، غم نه ویني، د ټوپک ټک یې نه دی اورېدلی، روغ دي، له ژونده خوند اخلي....

غلی شو، ویې ویل:

_د هاغه دوکان تر مخ ناست بوډا زموږ ګاونډی دی، پنځه څلوېښت کاله یې په یوه فابریکه کې کار وکړ، اوس کرار ناست دی، د تقاعد پیسې ورته راځي...نه زوی ته احتیاج دی، نه لمسو ته، تر مرګه به په ګېډه موړ او پر تن پټ وي.

هاغه بله ځوانه ښځه ډاکټره ده، اته ساعته کار کوي، خو څوارلس ساعته هوسا ژوند لري، کونډه ده، خو دومره پیسې پیدا کولای شي چې د خپلو اولادونو، درس، روغتیا، خوراک، تفریح... ته ورسېږي.

دا د روم تر ټولو غریبه سیمه ده، خو کورونه یې څلرویشت ساعته برق، ګاز او اوبه لري...کوڅې یې پخې دي، مکتب او روغتون نږدې دی، په دې ټوله غریبه سیمه کې به یو سوالګر هم ونه وینې.

غلی شو، بېرته پر خپل ځای کېناست، پیاله یې ور پورته کړه، ویې ویل:

_سم وايې! زه تېز تلم، ځکه وخت کم و، ما وېل چې په خپل ژوند کې يو پرمختللی افغانستان ووينم. داسې وطن چې اوسېدونکې يې د دې خلکو په خېر ارام ژوند ولري، لوړه ونه پېژني، تعليم وکړي، د ځان او نورو په حقوقو پوه شي، ښه او بد ور مالوم وي، په کورونو کې د مورچو د جوړولو پر ځای، د کتابونو ځای جوړ کړي...نور يې په يوه او بل نوم غلط نه کړي ....

غلی شو، له پيالې يې سور وکړ، سوړ اسويلی يې وايست:

_ايټالياوان له دوهمې نړيوالی جګړې را ووتل، ټوله ايټاليا خاورې شوه، خو خلک يې پوه او تعليم يافته ول، په لسو کلونو کې يې بېرته ايټاليا، ايټاليا کړه، اوس موټرې او طيارې جوړوي، خو زما خلک بې سواده ول، ماغزه به مې ورسره وخوړل، په عادي خبره کې به يې قناعت نه کاوه.

غلی شو، يودم يې ترخه وخندل:

_يو وخت څو سپين ږيرې راغلل، دوی په کابل کې روان رېل ليدلی و، غوسه يې نه کنټرولېده، ويل يې چې ښار ته دې د اوسپنې ښامار راوستی، خوراک يې اور دی، شيطان يې چلوي.

ورسره ووتم، په رېل کې مې کېنول، دوره مې ورکړه، پوه مې کړل چې ريل د مساپرو او تجارتي اجناسو د انتقال له پاره تر ټولو ارزانه او ګټوره لاره ده...ورته ومې ويل چې دا رېل له اوسپني او لرګيو جوړ دی، د ډېرو په سکرو کار کوي، بنيادم يې چلوي...هر څه يې په خپلو سترګو وليدل، خو کله چې رېل ودرېد، بېرته يې هماغه پخوانی خبره را واخيسته، تور شيطان او د اوسپنې ښامار يې نه غوښت.

راډیو یې نه منله، ویل یې چې په مینځ کې یې واړه واړه شیطانان ناست دي...خلک له دینه باسي...تلیفون کوپړ ورته ښکارېده، ویل یې چې له دینه اوښتی یې، له شیطان سره غږیږي.

دې خلکو ان په پخه خښته او پوخ دېوال کې هم شیطان لید...پوهیږې چې ولې؟! علت یې بېسوادي وه.

ما باید دا ستونزه حل کړې وای، مکتبونه مې جوړ کړل، غوښتل مې چې دا خلک له تیارې را وباسم، په هرڅه یې پوه کړم...خو دوی مکتبونه هم نه غوښتل، د کوپړ ځالې یې بللې....

ومې ویل:

_نو فکر نه کوې چې په داسې یوه ساده او بې سواده ټولنه کې ترکیې ته د نجونو لیږل ښه نه و؟!

امان الله خان پیاله ور ډکه کړه، سړه ساه یې وایسته:

_په ټول وطن کې ښځینه ډاکټره نه وه، ښځې به په ډېرو عادي ناروغیو مړې کېدلې، فکر مې وکړ، په ټولو اسلامي هېوادونو کې ترکیه ښه راته وایسېده، تر عربو مخکې وه، ما باید په خپل وطن کې ښځینه ډاکټرانې درلودای، سلامت پوهنتون، استادان، لابراتوارونه، کتابخانې... خو مې غریب افغانستان ته نه شوای راوړلی، چاره نه وه، نجوني او هلکان مې ترکیې ته ولیږل...د شرعې خلاف کار مې نه ګاڼه، ترکیه اسلامي هېواد دی، د نجونو لیلیه، خوراک، څښاک، هر څه بېل ول.

ومې ویل:

_د چادرې په اړه څه وایې؟! تا په کابل کې چادري منع کړه!

امان الله خان سر وخوځاوه:

_زه ديني عالم نه يم، خو اسلامي نړۍ مې ليدلې ده، مطالعه لرم، ما په يوه اسلامي هېواد کې هم دا ډول شنې رنګه چادرياني ونه ليدلې...زموږ د خلکو لوی مشکل دا دی چې دين او رواجونه يې سره ګډ کړي دي...

زه به د بند، فابريکې، برق، سړک، پل، پلچک، مکتب، پوهنتون... د جوړېدو په باره کې ورته غږېدم، ګټې به مې يې بيانولې، د دې شيانو په جوړولو کې به مې د خلکو همکاري غوښته....خو دوی به په هر څه کې ښځې را ګډولې...پوخ سړک او په موټر کې هوسا تګ ته يې پام نه و، ويل به يې چې نه، بيا به له روان موټره زموږ کورونه او د کورونو په مينځ کې زموږ ښځې ښکارېږي.

د مکتب او پوهنتون په ګټو به مې خوله ستړې شوه، خو په په اخير کې به يې راته وويل چې نجوني مو کوپړ او فحشی ته مه باسه....

د روغتون فايدې به مې ور يادې کړې، ويل به يې چې ته عياشي غواړې، تورسرې به مو څنګه له کوره د باندې وځي؟!

خوارځواکه ماشومانو او ښځوته مې د تقويې دواوې ور ولېږلې، خو خلکو اور ور واچاوه، ويل يې چې پاچا د اسلامي امت د ډېرېدو مخالف دی، دا دوا زموږ ښځې را وچوي، اولاد نه شي پيدا کولای.

ما به د وطن د پرمختګ خبرې ورته کولې، خو دوی به خامخا پل، پلچک، دېوال، پوخ لښتی...د ښځو له نوم سره تاړه...وی، په دې کې خو زموږ ښځې راځي، خلک به يې مخ ويني، بې بندوباره به شي....دوی هر څه ته بد بينه ول، هر پرمختګ يې خامخا د ښځو د مخونو له لوڅوالي او عياشي سره تاړه....

امان اله خان اوږدې خبرې وکړې، سترګې یې لندې وې....

د ډېوېډ جونز یادښتونه همدومره ول.

سوزان خپل تلیفون را واخیست، په انټرنټ کې یې د امان الله خان نوم ولیکه، ګڼې انټرنیټي پاڼې راغلې. یوه یې خلاصه کړه، اروپا او ځینو اسیایي هېوادونو ته د غازي امان الله خان سفر پکې راغلی و.

په مصر کې یې د مصر پاچا شاه فواد، صدراعظم او د کابینې غړې مخې ته را وتلي ول. په عکس کې د امان الله خان استقبال ته په زرګونو کسان د ګلانو له ګېډیو سره ولاړ ول....ګڼ لیکل شوي شعارونه ښکارېدل، امان الله خان یې په اسلامي نړۍ کې خپلواکۍ اخیستونکی اتل یاد کړی و.

د مصر مشهورې ورځپاڼې الاهرام لیکلي ول ((اې هغو کسانو چې استقلال غواړئ او له آزادی سره مینه لرئ...نو له امان الله خانه یې زده کړئ....)).

دوهم سفر یې ایټالیا ته و، په روم کې د ایټالیا پاچا، ملکه، د دربار غړي، صدراعظم موسیولیني...مخې ته ورته راغلي ول. ..بیا فرانسې، سویس، المان،، پولنډ، انګلستان، شوروي ... ته تللی و، هلته یې هم تود هرکلی شوی و، پاچا د افغانستان د پرمختګ له پاره ګڼ قرار دادونه امضا کړي ول...

سوزان بله انټرنټي پاڼه راوسته، په دې پاڼه کې یې د امان الله خان په اړه د نړۍ د سیاستوالو، پوهانو، لیکوالو... خبرې را اخیستې وې.

په کابل کې د انګلستان د هغه وخت سفیر لیکلي ول:

((امان الله خان په مېړانې، زړروتوب، دوستي او ښه مشرتوب کې جوړه نه درلوده. دا سړی د پرمختګ لېونی و، غوښتل یې چې خپل هېواد په لنډ وخت کې د نړی د پرمختللو هېوادونو په کتار کې ودروي....

د هند لومړي وزیر جواهر لعل نهرو لیکلي ول:

((امان الله خان فصیح، روانه او قناعت ورکوونکې ژبه درلوده، په خپل سفر کې یې ډېر اروپایي هېوادونه قانع کړل چې په افغانستان کې سرمایه ګذاري وکړي، فابریکې جوړې کړي... دې سړي خپل هېواد نړی ته ور وپېژاند، د افغانستان حیثیت او اعتبار یې ډېر کړ...)).

فرانسوي سفیر موریس فوشي لیکلي ول: ((ځوان پاچا په سیاست کې حیرانوونکې پوهه درلوده، وېره یې نه پېژندله..ما په لومړي ځل د جنرالي په د ریشي کې ولید، ښکلی ښکارېده، سترګې یې اغېزناکې وې، مقابل لوری یې تر تاثیر لاندې راووست، په خبرو کې به یې موسکا ګډه وه، په ډېرو سختو حالاتو کې هم نه عصبي کېده، دې سړي خپل هېواد په لنډ وخت کې نړی ته ور وپېژاند...)).

امریکایي لیکوال پولاده د امان الله خان د ملګرو له قوله لیکلي ول:

((د دارلامان ماڼی د یوې غونډۍ پر سر جوړېده، امان الله خان راغی، د ماڼۍ جوړېدو ته خوشاله و، ویل یې چې د ماڼۍ کارونه باید له نږدې ووینو، خو موږ ورته وویل چې غونډۍ یخ وهلې، ځانونه مو وازمایل، پورته ختل ناممکنه ده، ښوییږو... خو پاچا وخندل، منډه یې واخیسته، په یوه ساه د غونډۍ سر ته وخوت. له هماغه ځایه یې په خندا را غږ کړل:

((ډېره ډوډۍ مه خورئ، زما غوندي ورزش وکړئ...)).

(په افغانستان کې اور) د کتاب لیکوالي میرمن ریاټالي سټیوارټ لیکلي ول: ((د افغانستان پخواني امیران مغروره او متکبره کسان ول، په سختـه به یې چاته اجازه ورکوله چې ورسره وویني، خو امان الله خان بې کبره انسان و، له ګارډ او محافظ پرته به په ښار او کوڅو کې ګرځېده، له غریبو خلکو سره به یې ناستې درلودې، د هغوی مشکلات به یې لیکل...دی ریښتونی او صادق انسان و، کله چې له کابله ووت، نو په غزني او کندهار کې په زرګونو خلک وربانډې را ټول شول، ټول د پاچا امر ته ماتله ول، ویل یې چې د سقاو پر زوی حمله ور وړو، خو امان الله خان منع کړل، ویې ویل چې زما پاچاهي د افغانانو په خپل منځي جګړې نه ارزي.)).

یوه بل لیکوال لیکلي ول:

((په ایټالیا کې د پاچا ژوند سخت و، په ناز او نعمت کې را لوی شوي دې سړي نجاري کوله، ده هېڅوخت د ایټالیې د حکومت مرستې ونه منلې، ویل به یې چې لاس او پښې لرم، خیرات ته ولې کینم... یو وخت یې لاس ډېر تنګ شو، د افغانستان پاچا نادر خان ته یې لیک ور ولیږه، له هغه یې غوښتي ول چې په کابل کې زما یوه ټوټه ځمکه خرڅه او پیسې یې را ولیږه، خو نادر خان دا کار ونه کړ...امان الله خان بیا د مرګ تر ساته له هېچا، هېڅ ونه غوښتل...)).
افغان دیپلومات ډاکټر شاهي بای مستمندي لیکلي ول:

_((په ایټالیې کې د امان الله خان کور ته ورغلم، پاچا غریبانه ژوند درلود، ملکې ثریا د پاچا د کټ روجایي لیرې کړه، یو بالښت یې را وایست، راته ویې ویل چې دا بالښت د افغانستان له خاورې ډک دی، پاچا دا خاوره هغه وخت ورسره را وړه چې له افغانستانه را ووت.

پاچا پر همدې خاوره سر لګوي، وایې چې بوی یې ښه راباندې لګیږي، کله چې ناروغه شي، نو همدې خاورې ته پزه ور نږدې کړي، خپل سږي

وپېرسوي، وايي چې درملو ته ضرورت نه شته...پاچا وصیت کړی چې که مړ شوم او وطن ته مې د تابوت د وړلو امکانات نه ول، نو په قبر کې به همدا خاوره راسره ږدئ...)).

یوه بل اروپایي لیکوال لیکلي ول:

_((دې خلکو (افغانانو) کبر وکړ، د عزت، ترقي او پرمختګ چانس یې په لغته وواهه...دوی یو داسې پوه، مدبر، زړه سواند، زړور او پر وطن مین پا چا پسې واخیست، چې په افغانستان کې به بیا تکرار نه شي...)).

سوزان د دوه زره شپاړسم افغانستان عکسونه را وستل. خوار او په نس وږي، خړ پړ خلک، سوالګر، له ختو جوړ کورونه، وژنې، چاودنې، بمبارد، پرې کړې اندامونه... یې سترګوته ودرېدل.

د سوزان سترګې ډکې شوې، ګامونه یې واخیستل، د ډېوډ جونز کتابچه یې د جهیل اوبو ته واچوله.

د خیمې خواته ورغله، د پلار خوشاله ږغ یې واورېد:

_ښنګه! ډاډه یم، پر غور نیکه به دې افتخار کړی وي.

سوزان ور وکتل.

پلار یې په حیرانۍ وویل:

_ته ژاړې!

نجلۍ خیمې ته ننوته.

(پای)

Download from: aghalibrary.com